

Tilinpäätös 2018

Liedon kunta
Kunnanvaltuusto 27.5.2019

Sisällysluettelo

1 TOIMINTAKERTOMUS	5
1.1 Olennaiset tapahtumat kunnan toiminnassa	5
1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus	5
1.1.2 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	7
1.1.3 Yleinen ja seudun taloudellinen kehitys	9
1.1.4 Kunnan henkilöstö	10
1.1.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa	12
1.1.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä todennäköisestä tulevasta kehityksestä	13
1.1.7 Ympäristöasiat	13
1.2 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä	15
1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	17
1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	17
1.3.2 Toiminnan rahoitus	19
1.4 Rahoitusasema ja sen muutokset	21
1.5 Kokonaistulot ja -menot	24
1.6 Kuntakonsernin toiminta ja talous	25
1.6.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	25
1.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus	26
1.6.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat	26
1.6.4 Tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen	26
1.6.4.1 Liedon Asunnot Oy	26
1.6.4.2 Liedon Lämpö Oy	27
1.6.5 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä	30
1.6.6 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	30
1.6.7 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	31
1.7 Tilikauden tuloksen käsittely	37
2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	39
2.1 Käyttötalouden toteutuminen	39
2.1.1 Yhteenveto käyttötalouden toteutuksesta lautakunnittain	39
2.1.2 Käyttötalouden toteuma lautakunnittain	41
1 Tarkastuslautakunta	41
2 Keskusvaalilautakunta	41
3 Kunnanhallituksen alainen toiminta	43
3.1 Hallinto	44
Konsernihallinto	46
Sisäiset palvelut	49
Maaseutupalvelut	54
3.2 Työllistäminen ja yhteispalvelu	55
4 Ympäristöterveyspalvelut	61
5 Sosiaali- ja terveyspalvelut	67
Sote hallinto	72
Perhe- ja sosiaalipalvelut	75
Vanhus- ja hoivapalvelut	82
Terveys- ja sairaanhoitopalvelut	86
6 Sivistyspalvelut	90
6.1 Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta	90
Koulutoimi	96
Yleissivistävä opetus	97
Varhaiskasvatus	99
6.2 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	103
7 Tekniset palvelut	115
Teknisten ja ympäristöpalveluiden hallinto	120
Toimitilapalvelut	121
Yhdyskuntatekniikka	123
Liedon Vesi	126
8 Kaavoitus ja rakentaminen	128
Kaavoitus ja mittaustoimi	130
Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu	135
2.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen	137
2.2.1 Liedon kunnan talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu	137
2.3 Investointiosan toteutuminen	139

2.3.1 Yhteenveto	139
2.3.2 Talonrakennus	141
2.3.3 Tiet, puistot, liikuntapaikat	142
2.3.4 Liedon Vesi	143
2.3.5 Irtaimisto	144
2.4 Rahoitusosan toteutuminen	145
2.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	146
3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	148
3.1 Liedon kunnan tuloslaskelma	148
3.2 Liedon kunnan rahoituslaskelma	149
3.3 Liedon kunnan tase	150
3.4 Konsernituloslaskelma	152
3.5 Konsernirahoituslaskelma	153
3.6 Konsernitase	153
4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	157
4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	157
4.1.1 Liedon kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	157
4.1.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	158
4.2 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	160
4.3 Tasetta koskevat liitetiedot	164
4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot	171
4.5 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot	173
5 LIEDON VESI	177
5.1 Tilinpäätöslaskelmat	176
5.2 Talousarvion toteutumisvertailut	182
5.3 Liedon Veden vaikutus kunnan talouteen	185
5.4 Liedon Vesi liitetiedot	187
6 ALLEKIRJOITUKSET JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ	192
7 LUETTELO KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITELAJEISTA SEKÄ NIIDEN SÄILYTYSTAVASTA	194

Toimintakertomus

1 TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Olennaiset tapahtumat kunnan toiminnassa

1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Vaikka Liedon kunnan talousarviossa vuodelle 2018 osattiin varautua kuntien taloudellisen aseman heikkenemiseen, kuntatalouden toteuma osoittautui vuoden 2018 tilinpäätösarvioiden mukaan huomattavasti ennakoitua heikommaksi. Kuntaliiton tiedotteen mukaan tulos painui vuonna 2018 negatiiviseksi 196:ssa eli peräti noin kahdessa kolmasosassa kunnista.

Liedon kunnan osalta vuosi 2018 jää historiaan taloudellisesti heikkona vuotena: alijäämää kertyi tilikaudelta noin -4,5 miljoonaa euroa. Verotulot jäivät noin 2 miljoonaa euroa alle talousarvion johtuen ennakoimattoman ja poikkeuksellisen suuresta negatiivisesta oikaisusta vuoden 2017 verotuloihin. Kunnan toimintakate kasvoi talousarvion muutosten myötä noin 1,3 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 toimintakate toteutui noin 0,6 miljoonaa euroa muutettua talousarviota heikompana. Koko kunnan tasolla toimintatuotot, erityisesti päivähoitomaksut ja sairaalapalvelujen maksutuotot jäivät alle muutetun talousarvion. Tontinmyyntivoittojen toteuma oli 95,4 prosenttia talousarviossa asetetusta tavoitteesta (3,8 M€/4 M€). Tuloslaskelman laskennalliset poistot toteutuivat noin 0,9 miljoonaa euroa talousarviota suurempina. Kunta on investoinut voimakkaasti ja tämä näkyy tuloslaskelman vuosipoistojen kasvuna. Tilikauden 2018 tulosta rasittaa myös kertaluonteinen noin 0,5 miljoonaan euron omaisuuden arvonalennuskirjaus.

Kunnanvaltuuston vuodelle 2019 hyväksymän talousarvion mukaan kuluva vuosi tulee vielä olemaan alijäämäinen noin -1,6 miljoonaa euroa, mutta vuosille 2019–2021 laaditun taloussuunnitelman mukaan kääntyy ylijäämäiseksi seuraavien vuosien aikana. Talousarvioon 2019 liittyvän taloussuunnitelman 2019–2021 mukaan kunnan talous on tasapainossa vuonna 2020. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä talouden tasapainoon saamiseksi jo heti alkuvuodesta 2019 alkaen. Taloutta voidaan tasapainottaa hillitsemällä toimintamenojen kasvua, vahvistamalla tulopohjaa ja parantamalla tuottavuutta.

Liedon kunnanvaltuuston kesällä 2018 hyväksymän uuden kuntastrategian kriittisenä menestystekijänä on ”Kulut kurissa – ylijäämäinen ja investoinnit mahdollistava talous”. Vahvan kasvun kuntana Liedon haasteena on hallita sekä käyttötalouden että investointien kasvua. Liedon kunnan talouden tilan heikentyminen on otettu huomioon laadittaessa vuosien 2019–2021 taloussuunnitelmaa. Myös kunnan velkamäärän kasvuun joudutaan kiinnittämään vakavaa huomiota.

Yksi kuntastrategian kriittisistä menestystekijöistä on osaava ja motivoitunut henkilöstö. Myös henkilökunnan hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen halutaan kiinnittää erityistä huomiota. Työntekijöiden sairauspoissaolojen määrä on lähtenyt vuoden 2018 aikana laskuun. Sairauspoissaolopäiviä oli vuonna 2017 keskimäärin työntekijää kohden hieman yli 19 ja vuonna 2018 sairauspoissaoloja oli keskimäärin noin 17. Vaikka tavoitteeksi asetettu poissaolojen määrän väheneminen ei täysimääräisesti toteutunut, voidaan saavutettua toteumaa pitää hyvänä.

Tärkeänä kunnan kriittisenä menestystekijänä on esiin nostettava asukas- ja työpaikkamäärän kasvun edistäminen. Liedon kasvu jatkui vuoden 2018 aikana. Kunnan asukasmäärä oli ennakkotietojen mukaan vuoden 2018 lopussa 19 831, joka on 235 asukasta enemmän kuin vuoden 2017 lopussa. Työllisyystilanne on hyvä: työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Liedossa vuoden 2018 lopussa 4,9 %, kun se

vuoden 2017 lopussa oli 6,5 %. Useat yritykset rekrytoivat aktiivisesti uutta työvoimaa ja työvoiman saatavuus on jo muodostunut yhdeksi kasvua rajoittavaksi tekijäksi.

Kunnan harjoittama elinkeinopolitiikka on saanut vuoden 2018 aikana laajaa tunnustusta. Maakuntaennusteessa alkuvuodesta 2018 yrittäjät arvostivat Lietoa yritysilmapiiriltään maakunnan parhaaksi ja Suomen Yrittäjät ry. palkitsi toukokuussa Liedon kunnan Suomen parhaasta elinkeinopolitiikasta.

Vuoden 2018 aikana Liedon kunta hankki kuntastrategian tavoitteiden mukaisesti runsaasti raakamaata (hankittu 103,5 ha, luovutettu 21,0 ha) tulevan kasvun mahdollistamiseksi.

Kiitän kunnan työntekijöitä, luottamushenkilöitä, yhdistysaktiiveja sekä kaikkia yhteistyökumppaneitamme vuodesta 2018.

Esko Poikela

Kunnanjohtaja

1.1.2 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Kunnanvaltuusto

Kunnallisvaaleissa 9.4.2017 valitun 43-jäsenisen valtuuston toimikausi on 1.6.2017–31.5.2021. Liedon kunnanvaltuuston poliittiset voimasuhteet vuoden 2018 lopulla valtuutettujen lukumäärän mukaan ovat seuraavat: Kansallinen Kokoomus 12 jäsentä, Suomen Keskusta 8 jäsentä, Suomen Sosialidemokraattinen puolue 7 jäsentä, Vihreä Liitto 6 jäsentä, Vasemmistoliitto 4 jäsentä, Perussuomalaiset 3 jäsentä ja Suomen Kristillisdemokraatit 3 jäsentä. Hallintosäännön 13 luvun 1 § mukaan valtuustossa on puheenjohtajan lisäksi kolme varapuheenjohtajaa.

Jäsenet:	Ylikännö, Minna, pj	sd
	Hallanheimo, Minna, I varapj	kesk
	Hänninen, Auli, II varapj	kok
	Heikkilä, Juha, III pj	vas
	Airas, Ari	kok
	Ala-Nissilä, Simo	kok
	Eronen, Maria	kok
	Friberg, Marko	ps
	Föhr, Matti	vas
	Heikkilä, Martti	kd
	Heininen, Jaakko	kok
	Inkinen, Timo	kok
	Kolkkala-Westerlund, Riina	kd
	Korhonen, Reijo	vas
	Laaksonen, Timo	kok
	Lindberg, Marko	vihr
	Lindholm, Hannele	kok
	Loponen, Auli	kd
	Metsistö, Matti	sd
	Mikkola, Mari	kok
	Mustamäki, Esa	kesk
	Nieminen-Pihala Vappu	vihr
	Peltola, Minerva	sd
	Piippo, Niina	sd
	Pilpola, Juhani	ps
	Pohjankukka, Tomi	kesk
	Repo, Sari	ps
	Ristolainen, Birgitta	vihr
	Ruottu, Annina	kesk
	Saarinen, Ismo	sd
	Sairanen, Jari	kok
	Salmi, Raija	vas
	Savonlahti, Emilia	vihr
	Stenbäck, Johan	kok
	Ström, Rami	sd
	Takatalo, Henna	kesk
	Tikka, Arto	kesk
	Tuimala, Heidi	vihr
	Vainio, Ulla	vihr

Virolainen, Anne-Mari	kok
Vuorinen, Jari	kesk
Vuoristo, Henna	sd
Vähätalo, Jari	kesk

Kunnanvaltuusto kokoontui kertomusvuoden 2018 aikana 10 kertaa ja teki päätökset kaiken kaikkiaan 106 asiakohdasta.

Kunnanhallitus

Liedon kunnanhallituksessa on 11 jäsentä. Kokouksiin voivat osallistua myös kunnanvaltuuston puheenjohtajat ja heillä on kokouksissa puheoikeus. Vuonna 2018 kunnanhallitus kokoontui 29 kertaa ja teki päätöksen 429 asiakohdasta.

Kunnanhallituksen kokoonpano:

Mikkola Mari, pj	kok
Ruottu Annina I varapj	kesk
Kolkkala-Westerlund Riina II varapj	kd
Ala-Nissilä Simo	kok
Inkinen Timo	kok
Pohjankukka Tomi	kesk
Saarinen Ismo	sd
Vuoristo Henna	sd
Pilpola Juhani	ps
Föhr Matti	vas
Nieminen-Pihala Vappu	vihr

Lautakuntien ja toimikuntien puheenjohtajat

Kaavoitus- ja rakennuslautakunta	Heininen Jaakko	kok
Keskusvaalilautakunta	Nieminen Pentti	sd
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	Loponen Auli	kd
Sosiaali- ja terveyslautakunta	Täckman Sari	kok
Tarkastuslautakunta	Heikkilä Martti	kd
Tekninen lautakunta	Metsistö Matti	sd
Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta	Lindholm Hannele	kok
Ympäristöterveyslautakunta	Tuominen Sinikka	kesk
Elinkeino- ja ympäristötoimikunta	Hänninen Auli	kok
Yhteistyötoimikunta	Puustjärvi Krista	kok

Hallintosääntö

Kunnanvaltuusto hyväksyi 29.10.2018 täydennyksen Liedon kunnan hallintosääntöön koskien sivistyspalveluiden toimialajohtajan ratkaisuvalltaa, johon lisättiin perusopetuslain mukainen lähikoulupäätös. Muutos hallintosääntöön astui voimaan 1.11.2018.

1.1.3 Yleinen ja seudun taloudellinen kehitys

YLEINEN TALOUDELLINEN KEHITYS

Valtiovarainministeriön taloudellisen katsauksen (talvi 2018) mukaan Suomen talouden tuotanto lisääntyi vuonna 2018 laaja-alaisesti, mutta edellistä vuotta hitaammin. Ennusteen mukaan Suomen talous kasvoi vuonna 2018 2,5 %, joten vuodesta 2017 näyttää muodostuvan tämän suhdannenousun nopein kasvuvaihe. Vahvana jatkuva talouskasvu ja voimistunut työvoiman kysyntä nostavat vuonna 2018 työllisten määrän 2,5 % vuotta 2017 korkeammaksi ja työllisyysasteen 71,6 %:iin (69,6 %). Työllisyyden kasvu on vuoden 2018 aikana ollut jopa nopeampaa kuin mitä taloudellisen aktiviteetin perusteella voisi olettaa.

Vuonna 2019 BKT:n kasvu hidastuu 1,5 %:iin. Hidastuminen on laaja-alaista, mutta varsinkin laskevat asuntoinvestoinnit heiluttavat kasvua. Maailmankauppa hidastuu kaupan esteiden lisääntyessä, mikä hidastaa viennin kasvua ja näkyy myös investointien odotuksissa. Investointien kasvun ennustetaan hidastuvan selvästi vuonna 2019, mikä johtuu erityisesti rakennusinvestointien kääntymisestä laskuun. Talouskasvu hidastuu edelleen 1,3 %:iin vuonna 2020, minkä jälkeen kasvu hidastuu alle 1 %:iin keskipitkällä aikavälillä.

Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys jatkuu nopeana ansiotason nousun kiihtyessä. Inflaation kiihtymisestä huolimatta reaalitytulot kasvavat selvästi ja kotitalouksien kulutus kiihtyy vuonna 2019 vuoteen 2018 verrattuna. Talouskasvun hidastumisesta huolimatta reaalipalkkojen maltillinen kehitys ylläpitää työvoiman kysyntää. Työvoiman tarjonta ei koko talouden tasolla vielä rajoita työllisyyden ja talouden kasvua, vaikka toimialoitain ammattitaitoisesta työvoimasta on pulaa.

Julkinen talous alkaa vähitellen heikentyä 2020-luvun alkuvuosina, kun talouskasvu hidastuu ja päättyvällä vaalikaudella tehdyt sopeutustoimet päättyvät. Julkista taloutta heikentää väestön ikääntyminen, joka kasvattaa vuosi vuodelta eläke-, terveys- ja hoivamenoja. Väestön ikääntyminen luo merkittäviä paineita julkiseen talouteen pitkällä aikavälillä. Työikäinen väestö, jonka veroilla rahoitetaan hyvinvointipalvelut ja sosiaaliturva, supistuu.

Paikallishallinnossa rahoitusasema heikkenee vuonna 2018. Kuntien verotulot jopa laskivat vuodesta 2017, mikä johtuu mm. poikkeuksellisen suurista ennakonpalautuksista ja kuntien jako-osuuden tarkistuksesta alaspäin. Kulutusmenot kasvavat muutamaa edeltänyttä vuotta selvästi reippaammin. Niitä lisäävät mm. väestön ikääntymisestä johtuva hoito- ja hoivamenojen kasvu, päivähoitomaksujen alentaminen, maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu sekä ansiotason nousu kunta-alalla. Ennakkotietojen mukaan kaksi kolmesta kunnasta teki negatiivisen tuloksen vuonna 2018.

SEUDUN TALOUDELLINEN KEHITYS

ELY-keskuksen joulukuun 2018 työllisyyskatsauksen mukaan työttömyys on Varsinais-Suomessa vähentynyt 30 % kahdessa vuodessa. Liedossa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 2018 4,9 %, kun se vastaavaan aikaan vuonna 2017 oli 6,5 %.

Varsinais-Suomen väestö on ennakkotietojen mukaan kasvanut vuonna 2018 noin 1 300 asukkaalla. Liedon asukasluku on ennusteen mukaan vuoden 2018 lopussa 19 831, joka on 235 asukasta enemmän kuin vuoden 2017 lopussa.

1.1.4 Kunnan henkilöstö

Henkilöstön määrä

Vakituisen henkilöstön (palvelussuhteiden) määrä 31.12.2018 oli 1007 (990). Näistä palvelussuhteista kokoaikaisia oli 903 (888) ja osa-aikaisia 104 (102). Virkasuhteessa vakinaisesta henkilöstöstä oli 343 (334) ja työsuhteessa 664 (656).

Henkilöstön ikäjakauma

Vakituisen henkilöstön keski-ikä oli 46,9 vuotta (47,3 v). Miesten keski-ikä oli 47,5 vuotta (47,4 v) ja naisten 46,9 vuotta (47,3 v). Naisten osuus henkilökunnasta on 85,5 % (85). Koko kunta-alan keski-ikä oli lokakuussa 2017 KT:n tilaston mukaan 45,8 (45,8) vuotta.

Eläkkeelle siirtyvien keski-ikä on edelleen noussut tasaisesti ja eläkeiän pidentymisen myötä kehitys todennäköisesti tulee jatkumaan samansuuntaisena.

Alkaneet ja päättyneet palvelussuhteet

Vakituisen henkilökunnan palvelussuhteen kesto oli keskimäärin 12 v 5 kk (13 v 4 kk). Vuoden aikana alkoi 104 (76) vakituista palvelussuhdetta ja päättyi 105 (75).

Eläkkeelle siirtyi 36 henkilöä (33); vanhuuseläkkeelle 35 (keski-ikä 64 v 1 kk) ja työkyvyttömyyseläkkeille 1 (keski-ikä 62 v 10 kk). Vuoden lopulla osa-aikaeläkkeillä oli 20 henkilöä.

Koulutustaso

Kunnan henkilöstöllä korkea-asteen (alempi/ylempi) tutkinto on 49 %:lla, toisen asteen tutkinto 33 %:lla ja perusasteen koulutus 18 %:lla. (Tilasto on laadittu kelpoisuustasojen perusteella vakinaisista henkilöistä).

Palkkaratkaisujen kustannusvaikutus ja palkkakustannukset

KVTES sopimusalan palkkoihin tehtiin yleiskorotus 1.5.2018 lukien, jolloin tehtäväkohtaista palkkaa korotettiin yleiskorotuksella 26 euroa tai vähintään 1,25 %, henkilökohtaista lisää korotettiin 1,25 %.

LS sopimusosalalla tehtiin 2,25 %:in yleiskorotus 1.5.2018 lähtien.

OVTES:in sopimusosalalla tehtiin 1,17 %:in yleiskorotus 1.5.2018 lähtien.

TS sopimusosalalla tehtiin yleiskorotus 1.5.2018 lukien, tehtäväkohtainen palkka korottui 26 euroa tai kuitenkin vähintään 1,25 prosentilla. Henkilökohtaista lisää ja erillislisää korotettiin 1,25 prosentilla.

Lisäksi koko henkilöstölle maksettiin kertaerä, joka oli suuruudeltaan 9,2 % palkansaajan varsinaisesta palkasta. Kertaerän kokonaisvaikutus kunnan tasolla oli 346.000 euroa (palkkasumma noin 286.000 euroa ja sivukulut noin 60.000).

Kaikki ylläolevat huomioiden henkilöstön kokonaispalkkakulut olivat 43 406 264 €, henkilösivukulut olivat 10 454 132 €.

Sairauspoissaolot

Poissaolopäiviä oli keskimäärin 17,0 (19,24) kalenteripäivää / vuosi / työntekijä.
Koko henkilöstön sairauspoissaolojen määrä on vuonna 2018 vähentynyt 1999 (3811) kalenteripäivällä.
Vakituisesta henkilöstöstä 20,7 %:lla ei ollut lainkaan sairauspoissaoloja (26,1 %).

Sairauspoissaoloista 35,68 % (49,3 %) oli 1 päivän kestoisia, 2 päivän 30,11 % (33 %), 3 päivän 20,45 % (12,5 %), 4 päivän 7,46 % (3,5 %) ja 5 päivän 6,29 % (1,7 %).

Liedon kunta on laatinut erillisen henkilöstöraportin.

1.1.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Liedon kunnanvaltuusto vahvisti kesällä 2018 uuden kuntastrategian.

Kunnan väkiluku kasvoi vuonna 2018 235 asukkaalla ja Liedon työllisyystilanne on entisestään parantunut. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 2018 4,9 %, kun se vastaavaan aikaan vuonna 2017 oli 6,5 %.

Vuoden 2018 talous toteutui ennakoitua selvästi heikompana. Verotulot alittivat talousarvion noin 2 miljoonaa euroa. Verotulojen alitus johtui erityisesti ennakoimattoman suuresta negatiivisesta oikaisusta vuoden 2017 verotuloihin. Kunnan toimintakate on jatkanut kasvuaan. Ulkoiset toimintamenot kasvoivat noin 4,3 miljoonaa euroa eli hieman alle 4 %. Vuosikatetta kertyi selvästi alkuperäistä talousarviota vähemmän ja lainarahoitusta tarvittiin ennakoitua enemmän. Kunnan lainakanta kasvoi vuonna 2018 noin 9 miljoonaa euroa, kun talousarviossa varauduttiin hieman yli 3 miljoonan euron lainankannan kasvuun.

Tontinmyyntivoitot olivat noin 3,8 miljoonaa euroa, kun ne vuonna 2017 olivat noin 2,3 miljoonaa euroa. Merkittävä osa vuoden 2018 tontinmyyntivoitosta kertyi toukokuussa 2018 tehdystä kaupasta DB Schenkerin kanssa Avantin alueella. Tarvasjoen kuntaliitokseen liittyvät yhdistymisavustukset olivat vuonna 2018 enää noin 0,55 miljoonaa euroa, kun ne vuonna 2017 olivat noin 1,2 miljoonaa euroa.

Investointien määrä laski selvästi edelliseen vuoteen 2017 verrattuna. Investointimenot olivat vuonna 2018 noin 11,8 miljoonaa euroa, kun ne vuonna 2017 olivat noin 20,8 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 toteutettiin useampi merkittävä hanke: Taatilan uusi koulu, kirjaston laajennus ja kunnantalon julkisivuremontti ja Kisakallion päiväkotit (jatkuu vuonna 2018). Vuonna 2018 merkittävimpiä hankkeita olivat vuonna 2017 alkaneiden Kisakallion päiväkodin rakennushankkeen ja kunnantalon julkisivuremontin loppuunsaattaminen.

Kunnan tilikauden 2018 tulos sisältää merkittävän määrän omaisuuden myyntitappioita ja arvonalentumiskirjauksia. Horristen päiväkodin myynnistä tuli kirjattavaksi noin 0,3 miljoonan euron myyntitappio, joka sisältyy teknisen lautakunnan toimintakatteeseen. Tilinpäätökseen 2018 kirjattu arvonalentuminen noin 0,5 miljoonaa euroa liittyy Liedon kunnan tytäryhtiölleen Liedon Asunnot Oy:lle marraskuussa 2018 myymiin vuokra-asuntoihin. Tarkemmat tiedot arvonalentumisesta on annettu tilinpäätöksen liitetietojen kohdassa 19.

Liedon, Kaarinan, Paimion ja Sauvon yhteinen laskentapalvelukeskus on yhtiöitetty 1.1.2019 alkaen. Osakassopimus allekirjoitettiin kesäkuussa 2018. Liedon omistusosuus osakkuusyhtiö Tilikunta Oy:stä on 30 %, johon laskentapalvelujen toiminta siirtyi Kaarinan kaupungilta 1.1.2019 alkaen.

Liedon kunnan tytäryhtiö Asunto Oy Tarvasjoen Suurilanrivi Oy:n osakkeet myytiin lokakuussa 2018 kunnan tytäryhtiö Liedon Asunnot Oy:lle.

1.1.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Liedon kunnan talousarviossa 2019 kuntakonsernin riskit on jaoteltu neljään pääryhmään, jotka ovat:

- strategiset
- taloudelliset ja
- toiminnalliset riskit sekä
- vahinkoriskit

Strategiset riskit

- Uuden ja vanhan strategian yhteensovittaminen ja päätöksentekijöiden ja henkilöstön sitouttaminen uuden strategian mukaisiin tavoitteisiin

Taloudelliset riskit

- Väestönkasvun tuottamaa palvelujen kysynnän kasvua ei pystytä hallitsemaan niin, että käyttötalous (toimintakate) pysyy nykyisellä tasolla.
- Verotulojen ja valtionosuuksien väheneminen, tontinmyyntitulojen väheneminen
- Soveltuvan raakamaan puute
- Vuosikate on pysyvästi pienempi kuin investointien määrä, jolloin kunta velkaantuu
- Korkoriskit

Toiminnalliset riskit

- Henkilöstön saatavuus

Liedon kunnan taloudellinen tilanne on kääntynyt vuoden 2018 aikana ennakoitua heikommaksi. Talouden tilanne on otettu huomioon laadittaessa taloussuunnitelmaa vuosille 2019–2021. Ulkoiset toimintamenot kasvoivat hieman alle 4 % vuonna 2018 vuoteen 2017 verrattuna. Talousarviossa 2019 ulkoiset toimintamenot jäivät vuoden 2018 toteutuneiden ulkoisten toimintamenojen tasolle. Taloussuunnitelman 2019–2021 toteutuminen edellyttää aktiivisia talouden sopeuttamistoimenpiteitä.

Talousarviossa 2018 ennakoitiin, että kunnan lainakanta tulisi olemaan noin 70 miljoonaa euroa vuoden 2020 lopussa. Taloudellinen tilanne on muuttunut siten, että taloussuunnitelman 2019–2021 mukaan lainakanta tulee olemaan noin 75 miljoonaa euroa vuoden 2019 lopussa.

Liedon kunnanhallitus on hyväksynyt 13.2.2017 korkoriskien hallintaperiaatteet, joiden myötä vuonna 2017 kunta korvasi lyhytaikaisia lainoja pitkäaikaisella 10 miljoonan euron kiinteäkorkoisella lainalla ja toteutti alkuvuonna 2018 pääomaltaan 10 miljoonan euron koronvaihtosopimuksen. Lainakannan kasvun vuoksi kunta on alkuvuonna 2019 nostanut talousarvioon sisältyvän 12,5 miljoonaa euron pitkäaikaisen lainan, joka otettiin kiinteäkorkoisena kunnan korkoriskien hallitsemiseksi.

1.1.7 Ympäristöasiat

Liedon kunta suoritti vuonna 2018 ympäristönsuojelulain, jätelain sekä nitraattiasetuksen perusteella 160 valvontatarkastusta sekä toteutti Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnan pyynnöstä valvontakampanjan kiinteistöille, jotka eivät olleet liittyneet jätehuoltolautakunnan rekisterin mukaan järjestettyyn jätteenkuljetukseen. Ympäristönsuojelu- tai maa-aineslain mukaisia lupa-asioita oli vireillä muutamia.

Lakisääteisten valvontatehtävien lisäksi kunta osallistui vesiensuojelun, taajamametsien hoidon ja vieraslajien torjunnan edistämishankkeisiin. Lisäksi kunta on hankkinut omistukseensa metsäalueita luonnonsuojelutarkoituksessa, eikä näille alueille ole tarkoitus osoittaa maankäyttöä.

Liedon kunnan ostama käyttösähkö on pääasiallisesti tuotettu uusiutuvilla luonnonvaroilla. Kunnanviraston julkisivusaneerauksen yhteydessä virastotalolle hankittiin aurinkopaneeleja. Vuonna 2018 käyttöön otetulle liityntäpysäköintipaikalle rakennettiin valmius sähköautojen lataustolppia varten.

1.2 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Sisäinen valvonta on osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä kunnan johdon ja hallinnon työväline, jonka avulla arvioidaan asetettujen tavoitteiden toteutumista, toimintaprosesseja ja riskejä. Valvonnan tarkoituksena on edistää organisaation tehokasta johtamista, riskien hallintaa, toiminnan kehittämistä ja tuloksellisuuden arviointia.

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä kunnan ja kuntakonsernin toiminta- ja menettelytapoja, joilla tilivelvolliset ja muut esimiehet pyrkivät varmistamaan, että

- kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista
- päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa
- lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että
- omaisuus ja resurssit turvataan.

Sisäisen valvonnan järjestäminen

Kuntalain 14 §:n 7 kohdan mukaan valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Varsinainen huolehtimisvastuu on 39 §:n mukaisesti kunnanhallituksella.

Liedon kunnanvaltuusto on vuonna 2014 hyväksynyt Liedon kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet, joita noudatetaan ensisijaisesti sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisessä. Liedon kunnan sisäisen valvonnan yleisohje täydentää voimassaolevia kunnanvaltuuston perusteita. Sisäisen valvonnan yleisohje on päivitetty tilikauden 2017 aikana. Kunnanhallitus on hyväksynyt voimassaolevan sisäisen valvonnan ohjeen 11.9.2017. Liedon kunnan hallintosäännön 12 luvussa on tarkemmin määrätty sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista ja järjestämisestä kuntakonsernissa. Kunnanhallitus on hyväksynyt 13.2.2017 korkoriskien hallintaperiaatteet.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät ja vastuut

Valtuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista ja edellyttää, että kuntakonsernin kaikissa toiminnoissa ja kaikilla organisaation tasoilla on riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta.

Kunnanhallituksella on vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.

Kunnanhallituksen alaiset toimielimet vastaavat omien tehtäväalueidensa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta sekä niistä raportoinnista hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Johtavien viranhaltijoiden, erityisesti tilivelvollisten, tehtävänä on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta. Konserniyhteisöt raportoivat konsernijohdolle sisäisen valvonnan ja

riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta sekä merkittävien riskien hallinnasta konserniohjeen mukaisesti.

Käytännössä kunnanhallitus vastaa riskienhallinnan toimivuudesta koko kunnan tasolla sekä asettaa sen tavoitteet. Kunnanjohtajalla on riskienhallinnan toteuttamis- ja valvontavastuu. Osastopäälliköt vastaavat oman toimialansa riskienhallinnasta. Tilivelvolliset viranhaltijat ja esimiehet ovat velvollisia johtamaan, suunnittelemaan ja ohjaamaan toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi ja riskien hallitsemiseksi. Sisäiseen valvontaan kuuluu viranhaltija- ja luottamushenkilöjohdon vastuulla oleva ja organisoima valvonta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyt on osa Liedon kunnan tavanomaista suunnittelu-, johtamis- ja toimintaprosessia, jatkuva osa päivittäistä johtamista, ohjaamista ja työn toteuttamista.

Kuvaus sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan seuranta- ja arviointitoimenpiteistä

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kytkeytyvät vuosittaiseen talousarvio- ja tilinpäätösprosessiin. Riittävän sisäisen valvonnan perusedellytyksenä on riskien tunnistaminen ja niiden huomioon ottaminen valvontaa suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Hallituksen kannanotto sisäisen valvonnan ja siihen sisältyvän riskienhallinnan järjestämisestä

Kunnanhallitus antaa toimintakertomuksessa arvion merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja toimenpiteistä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sekä konsernivalvonnasta. Hallituksen selonteko perustuu sen alaisten toimielinten ja konserniyhteisöjen laatimiin selontekoihin.

Hallitus esittää kannanottonaan, että sisäinen valvonta tuottaa kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta, lain- ja hyvän hallintotavan mukaisuudesta, varojen ja omaisuuden turvaamisesta sekä johtamisen edellyttämän luotettavan toiminnallisen ja taloudellisen informaation riittävydestä.

1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

TULOSLASKELMA

Ulkoiset tuotot ja kulut 1 000 €	1.1.-31.12.2018	1.1.-31.12.2017
Toimintatuotot	25 246	24 522
Toimintakulut	-116 839	-112 503
Toimintakate	-91 593	-87 981
Verotulot	75 125	75 955
Valtionosuudet	19 733	20 068
Rahoitustuotot ja -kulut	-304	-267
Korkotuotot	36	32
Muut rahoitustuotot	128	116
Korkokulut	-464	-402
Muut rahoituskulut	-4	-13
Vuosikate	2 961	7 775
Poistot ja arvonalentumiset	-7 580	-6 255
Poistot	-7 014	-6 196
Arvonalentumiset	-566	-59
Tilikauden tulos	-4 619	1 519
Poistoeron muutos	95	9
Tilikauden ylijäämä / alijäämä	-4 524	1 529

Tilikauden 2018 toimintakate on noin -91,6 miljoonaa euroa eli noin 3,6 miljoonaa euroa huonompi kuin vuonna 2017 (-88,0 miljoonaa euroa). Toimintatuotot olivat vuonna 2018 noin 25,2 miljoonaa euroa, eli noin 0,7 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuonna 2017. Kasvu muodostui erityisesti tontinmyyntivoitoista, jotka olivat noin 1,6 miljoonaa euroa vuotta 2017 suuremmat. Toisaalta yhdistymisavustusta saatiin vuonna 2018 noin 0,7 miljoonaa vuotta 2017 vähemmän. Toimintakulut noin -116,8 miljoonaa euroa (-112,5 miljoonaa euroa) kasvoivat noin 4,3 miljoonaa euroa. Henkilöstökulut kasvoivat noin 2,0 miljoonaa euroa, palvelujen ostot noin 0,9 miljoonaa euroa ja avustukset 0,6 miljoonaa euroa.

Tilikauden 2018 vuosikate on noin 4,8 miljoonaa euroa huonompi kuin vuonna 2017. Toimintakate huononi 3,6 miljoonaa euroa. Lisäksi verotulot olivat 0,8 miljoonaa euroa pienemmät ja valtionosuudet noin 0,3 miljoonaa euroa pienemmät kuin vuonna 2017.

Poistot olivat vuonna 2018 noin -7,0 miljoonaa euroa ja kasvoivat vuoteen 2017 verrattuna noin 0,8 miljoonaa euroa (-6,2 miljoonaa euroa). Kunta on investoinut voimakkaasti viime vuosien aikana. Tilinpäätökseen 2018 kirjattu arvonalentuminen liittyy Liedon kunnan tytäryhtiölleen Liedon Asunnot Oy:lle 1.11.2018 myymiin vuokra-asuntoihin. Tarkemmat tiedot arvonalentumisesta on annettu tilinpäätöksen liitetietojen kohdassa 19.

Liedon kunnan tilikauden 2018 alijäämä on noin -4,5 miljoonaa euroa. Tilikauden 2017 ylijäämä oli noin 1,5 miljoonaa euroa.

Tilikauden alijäämästä kunnan osuus on noin -4,9 miljoonaa euroa ja Liedon Veden osuus noin 0,4 miljoonaa euroa.

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	21,6 %	21,8 %
Vuosikate / Poistot, %	39,1 %	124,3 %
Vuosikate € / asukas	149	398
Asukasmäärä	19 831	19 557

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksurahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista. Tilikaudella 2018 maksurahoituksella toimintamenoista katettiin 21,6 % (21,8 %).

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Tilikauden 2018 vuosikate per asukas on 149 euroa, kun se vuonna 2017 oli 398 euroa per asukas.

Perusoletus on, että mikäli vuosikate riittää poistojen kattamiseen, tulorahoitus on riittävä. Oletusta voidaan pitää pätevänä, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Tilikaudella 2018 kunnan vuosikate ei ole riittänyt kattamaan poistoja vaan tilikauden tulos oli selvästi alijäämäinen. Tulorahoitus ei ole riittänyt investointien rahoittamiseen. Tilikauden 2018 vuosikate oli noin 3 miljoonaa ja investointimenot noin 11,8 miljoonaa euroa.

1.3.2 Toiminnan rahoitus

RAHOITUSLASKELMA

1 000 €	2018	2017
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	2 961	7 775
Tulorahoituksen korjaukset	-3 514	-2 253
	-553	5 522
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	-11 847	-20 808
Rahoitusosuudet investointimenoihin	104	2 233
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 720	3 098
	-7 023	-15 476
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-7 576	-9 954
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	0	0
Antolainasaamisten vähennykset	23	11
	23	11
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	10 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 467	-3 487
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 500	0
	9 033	6 513
Oman pääoman muutokset	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 346	796
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	10 402	7 320
RAHAVAROJEN MUUTOS	2 827	-2 634
Rahavarat 31.12.	6 143	3 317
Rahavarat 1.1.	3 317	5 951
	2 827	-2 634

Tilikauden 2018 toiminnan rahavirta oli negatiivinen noin -0,6 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2017 oli positiivinen noin 5,5 miljoonaa euroa. Vuosikate oli noin 4,8 miljoonaa euroa edellistä vuotta heikompi. Vuosikatteeseen sisältyy vuonna 2018 nettona noin 1,3 miljoonaa euroa enemmän omaisuuden myyntivoittoja/tappioita, jotka eivät rahoituslaskelmassa sisälly toiminnan rahavirtaan.

Tilikauden 2018 investointimenot olivat noin 11,8 miljoonaa euroa eli noin 9,0 miljoonaa euroa pienemmät kuin vuonna 2017 (20,8 miljoonaa euroa). Nettona rahoitusosuuksien ja luovutustulojen jälkeen tilikauden 2018 investointien rahavirta oli noin -7,0 miljoonaa euroa (-15,5 miljoonaa euroa).

Toiminnan ja investointien rahavirta yhteensä oli noin 7,6 miljoonaa euroa negatiivinen, kun se vuonna 2017 oli noin 10 miljoonaa euroa negatiivinen. Investointimenoja toteutui vuonna 2018 selvästi vuotta 2017 vähemmän.

Liedon kunnan lainakanta kasvoi vuonna 2018 9 miljoonaa euroa. Rahavarat olivat 31.12.2018 noin 6,1 miljoonaa euroa, kun ne 31.12.2017 olivat noin 3,3 miljoonaa euroa.

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Toiminnan ja investointi rahavirran kertymä 4 vuodelta, €* Investointien tulorahoitus, % Lainanhoitokate Kassan riittävyys (pv) Asukasmäärä	-20 552 805 25 0,9 17 19 831	-12 977 123 42 2,1 9 19 557

* Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä esitetään kuntaliitoksen vuoksi vain neljältä vuodelta viiden vuoden sijaan.

Toiminnan ja investointien rahavirta-tunnusluku kertoo kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Luvun ollessa negatiivinen menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa. Liedon kunnan lainakanta on kasvanut noin 9,0 miljoonaa euroa vuonna 2018, noin 6,5 miljoonaa euroa vuonna 2017 ja 6,3 miljoonaa euroa vuonna 2016.

Investointien tulorahoitus, $(100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno})$ -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate, $((\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainan lyhennykset}))$, kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi.

Kassan riittävyys, $(365 \text{ pv} \cdot \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella})$, maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

1.4 Rahoitusasema ja sen muutokset

TASE

1 000 €	31.12.2018	31.12.2017
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	116 143	113 210
Aineettomat hyödykkeet	90	168
Aineettomat oikeudet	1	1
Tietokoneohjelmistot	45	116
Muut pitkävaikutteiset menot	44	50
Aineelliset hyödykkeet	105 385	102 423
Maa- ja vesialueet	20 081	17 764
Rakennukset	60 924	59 444
Kiinteät rakennelmat ja laitteet	23 094	21 565
Koneet ja kalusto	986	933
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	301	2 716
Sijoitukset	10 669	10 619
Osakkeet ja osuudet	9 988	9 915
Muut lainasaamiset	513	536
Muut saamiset	168	168
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	594	598
Valtion toimeksiannot	130	159
Lahjoitusrahastojen varat	404	402
Muut toimeksiantojen varat	60	37
VAIHTUVAT VASTAAVAT	10 922	8 999
Vaihto-omaisuus	10	10
Muu vaihto-omaisuus	10	10
Saamiset	4 769	5 673
Pitkäaikaiset saamiset	418	606
Muut saamiset	418	606
Lyhytaikaiset saamiset	4 351	5 066
Myyntisaamiset	1 919	2 406
Muut saamiset	1 103	1 858
Siirtosaamiset	1 329	802
Rahoitusarvopaperit	1	1
Osakkeet ja osuudet	1	1
Rahat ja pankkisaamiset	6 142	3 316
VASTAAVAA YHTEENSÄ	127 660	122 808

1 000 €	31.12.2018	31.12.2017
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	35 647	40 171
Peruspääoma	31 654	31 654
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	8 516	6 987
Tilikauden yli-/alijäämä	-4 524	1 529
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET	46	142
Poistoero	46	142
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	674	677
Valtion toimeksiannot	130	159
Lahjoitusrahastojen pääomat	404	402
Muut toimeksiantojen pääomat	139	117
VIERAS PÄÄOMA	91 293	81 818
Pitkäaikainen	35 065	37 121
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	27 029	29 379
Lainat julkisyhteisöiltä	261	350
Liittymismaksut ja muut velat	7 775	7 393
Lyhytaikainen	56 229	44 697
Joukkovelkakirjalainat	39 500	27 000
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	2 350	3 350
Lainat julkisyhteisöiltä	93	121
Saadut ennakot	314	249
Ostovelat	3 856	5 147
Liittymismaksut ja muut velat	1 027	927
Siirtovelat	9 089	7 903
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	127 660	122 808

Liedon kunnan taseen loppusumma 31.12.2018 on kasvanut noin 4,9 miljoonaa euroa verrattuna taseen loppusummaan 31.12.2017. Taseen aineelliset hyödykkeet ovat kasvaneet noin 3,0 miljoonaa euroa. Rahat ja pankkisaamiset ovat noin 2,8 miljoonaa euroa edellistä vuotta suuremmat. Vieraan pääoman määrä kasvoi noin 9,5 miljoonaa euroa ja oma pääoma pieneni noin -4,5 miljoonaa euroa (tilikauden alijäämä).

Taseen tunnusluvut, jotka ilmaisevat vakavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaantuneisuutta:

TASEEN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Omavaraisuusaste, %	28	33
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	76	68
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	80	72
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	3 992	8 516
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	201	435
Lainakanta 31.12., 1 000 €	69 232	60 199
Lainakanta 31.12., €/asukas	3 491	3 078
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	513	536
Asukasluku	19 831	19 557

Omavaraisuusaste, $(100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot}))$, mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kunnan kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, $(100 * (\text{vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot})$, kertoo miten paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulo-rahoituksella.

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun silloin, kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut. Tunnusluku ottaa tunnuslukua suhteellinen velkaantuneisuus paremmin huomioon erilaisilla malleilla, kuten rahoitusleasingsovimuksilla rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), $(\text{Edellisten kausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)})$. Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana.

Lainakanta, $(\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}))$. Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

1.5 Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot ja -menot -laskelma kuvaa kunnan rahan lähteet ja käytön. Se sisältää kaikki kunnan ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Kokonaistulojen ja -menojen erotus on sama kuin rahavarojen ja muiden maksuvalmiuden muutosten erotus.

TULOT	1 000 €	MENOT	1 000 €
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	25 246	Toimintakulut	116 839
Verotulot	75 125	Valmistus omaan käyttöön	0
Valtionosuudet	19 733	Korkokulut	464
Korkotuotot	36	Muut rahoituskulut	4
Muut rahoitustuotot	128		
Tulorahoituksen korjaukset		Tulorahoituksen korjaukset	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	-3 829	Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot	-316
Investoinnit		Investoinnit	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	104	Investointimenot	11 847
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 720		
Rahoitustoiminta		Rahoitustoiminta	
Antolainasaamisten vähennykset	23	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	3 467
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0		
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	12 500		
Kokonaistulot yhteensä	133 786	Kokonaismenot yhteensä	132 305

Täsmäytys:

Kokonaistulot – Kokonaismenot = 133 786 – 132 305 = **1 481**

Rahavarojen muutos – Muut maksuvalmiuden muutokset = 2 827 - 1 346 = **1 481**

Kunnan toimintatuottojen osuus kokonaistuloista on 18,9 % (18,3 %) ja vastaavasti toimintakulujen osuus kokonaismenoista noin 88,3 % (82 %).

Verotulojen osuus kunnan toimintojen rahoituksesta on 56 % (57 %), valtionosuudet kokonaistuloista noin 15 % (15 %).

	lainat 1.1.	lisäykset	lyhennykset	lainat 31.12.	korkomenot	asukkaat 31.12.	lainat/as 31.12.
31.12.2017	53 685 728	10 000 000	3 486 702	60 199 026	402 025	19 557	3 078
31.12.2018	60 199 026	12 500 000	3 466 625	69 232 401	463 650	19 831	3 491

1.6 Kuntakonsernin toiminta ja talous

1.6.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

	Yhdistely konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty	Ei yhdistelty
Tytäryhteisöt		
Liedon Asunnot Oy	X	
Liedon Lämpö Oy	X	
Säätiöt		
Nautelankoski-säätiö		X
Kuntayhtymät		
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä	X	
Varsinais-Suomen Erityishuoltopiiri	X	
Varsinais-Suomen Liitto	X	
Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiiri	X	
Osakkuusyhteisöt		
Parravahan Vesi Oy	X	
Tilikunta Oy		X
Yhteisyhteisöt		
Littoistenjärven säännöstely-yhtiö		X
Yhteensä (kpl)	7	3

Liedon kunnan konsernitilinpäätökseen yhdisteltäviä tytäryhtiöitä ovat Liedon Asunnot Oy ja Liedon Lämpö Oy. Tilinpäätöksessä 2017 Liedon kunnan tytäryhtiönä olleen Asunto Oy Tarvasjoen Suurilanrivi Oy:n osakkeet on myyty tilikauden 2018 aikana Liedon kunnalta Liedon Asunnot Oy:lle.

Liedon kunta on ostanut tilikauden 2018 aikana 30 % Tilikunta Oy:n osakkeista. Tilikunta Oy on Liedon, Kaarinan, Paimion ja Sauvon omistama yhtiö, joka tarjoaa osakkailleen laskentapalveluja. Tilikunta Oy:ssä ei ollut vielä tilikauden 2018 aikana varsinaista toimintaa ja sen vuoksi yhtiötä ei ole vielä tilinpäätöksessä 2018 yhdistelty konsernitilinpäätökseen.

1.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Kunnanvaltuusto on 25.9.2017 hyväksynyt Liedon kunnan konserniohjeen, joka on astunut voimaan 1.10.2017. Konserniohjeen tarkoituksena on parantaa kunnan omistuksessa olevien yhtiöiden kannattavuutta ja kilpailukykyä, niiden välistä tiedonkulkua ja omistajaohjausta, karsia toimintojen päällekkäisyyttä ja lisätä toimintojen tehokkuutta sekä riskienhallintaa ja näin edistää konsernin kokonaisuutta. Kunnan konserniohjeella luodaan puitteet ensisijaisesti kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen omistajaohjaukselle kunnan tavoitteiden mukaisesti.

1.6.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Liedon Asunnot Oy

Tilikaudella hankittiin yhtiölle Tarvasjoelta 38 vuokra-asuntoa Liedon kunnalta. Kauppaan sisältyi Kirkkotieltä 18 asuntoa sekä Virolan alueelta 16 asuntoa sekä Suurilanrivistä 4 asuntoa. Uuden vuokratervitalon suunnittelu aloitettiin Liedon asemalle ja tehtiin myös tonttivaraus. Kohde on tarkoitus toteuttaa vuonna 2019.

Liedon Lämpö Oy

Vuosi 2018 oli keskimääräistä lämpimämpi, alkuvuoden poikkeuksellisen kylmästä ja pitkästä pakkasjaksosta huolimatta. Vuonna 2017 tehdyt investoinnit edesauttoivat polttoöljyn kulutuksen vähentämiseen kylmästä jaksosta huolimatta. Lämmön myynti kasvoi yli 5 % edellisvuoteen verrattuna, kasvua saatiin uusista liittyjistä. Kunnan kiinteistöissä suurin muutos oli Taatilan ja Loukineaisten koulut ja Kisakallion päiväkotit. Muiden kuluttajien osalta lämmönmyynti laski hieman. Vuoden aikana kaukolämpöverkkoa laajennettiin Nuolemolla kunnan uudelle toimintakeskukselle sekä Saukonojan alueella.

1.6.4 Tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen

1.6.4.1 Liedon Asunnot Oy

TOIMINTA-AJATUS

Tuottaa ja ylläpitää kysyntään nähden riittävää vuokra-asuntokantaa.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Kohtuullinen vuokrataso	Kulujen pitäminen kurissa	N. 0-1 %:n vuokrien korotus	Vuokratason nousu vuodesta 2017 vuoteen 2018 ollen km. n. 0,5 %.

Asukasviihtyvyys	Huoneistojen hyvä kunto -tarvikekulut yhtiöltä Häiriöiden poisto	Asukkaiden pieni vaihtuvuus (alle 50 /vuosi)	Haltijavaihtoja tapahtui vuoden aikana 60 kpl.
------------------	--	--	--

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 911	0	1 911	2 094	183	9,6 %
Toimintamenot	-1 900	0	-1 900	-2 097	-197	-10,4 %
Toimintakate	11	0	11	-3	-14	-127,3 %

Vuosikorjauksiin oli budjetoitu 184.000 €, joista käytettiin vuosikuluina n. 230 491 €. Tilikaudella hankittiin yhtiölle Tarvasjoelta 38 vuokra-asuntoa Liedon kunnalta.

1.6.4.2 Liedon Lämpö Oy**TOIMINTA-AJATUS**

Liedon Lämpö Oy tuottaa ja toimittaa kohtuuhintaista kaukolämpöä toiminta-alueensa sopimusasiakkaille. Liittymismaksuilla ja perusmaksutuloilla katetaan verkostojen rakentamiskulut. Lämpöyhtiön verkosta kasvatetaan huomioon ottaen kaavoituksen ja alueen taloudellisen kehityksen vaatimukset. Kasvua haetaan vain taloudellisesti kannattavalla tavalla.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOAVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite	Toteuma
Kohtuuhintaisen lämmönmyynnin toimintamallin toteuttamisen jatkaminen	Lämmön hinta on pysynyt samana vuodesta 2015.

Lisätään lämmöntuotantoa vastaamaan verkoston kasvaneita vaatimuksia	Uuden hakelämpölaitoksen hankinta on aloitettu. Kunnalta on saatu lainantakauspäätös ja suunnittelu on aloitettu
Parannetaan lämmöntoimitusvarmuutta kunnostamalla lämpökeskuksia ja lisäämällä automaatiota sekä kehittämällä kaukolämpöverkosta	Piispalan lämpökeskusta on huollettu ja tarpeelliset muutostyöt tehty, jotta laitos saadaan tarvittaessa aikaisempaa helpommin käyttöön. Ilmaristen lämpökeskuksen etävalvonta on muutettu pois kunnan järjestelmästä. Verkostoon on lisätty etävalvontaa mm. painemittauksia.
Korvataan kevyen polttoöljyn käyttöä mahdollisuuksien mukaan etenkin Ilmaristen verkossa	Ilmaristen lämpökeskuksen yhteyteen on suunniteltu maalämpöä öljykeskuksen rinnalle. Siirtolinjan avulla keskustan ja Avantin öljyn käyttöä on pystytty vähentämään merkittävästi. Taatilan öljyn käyttö on vähentynyt puoleen edellisvuodesta
Tavoitellaan 100 % uusiutuvaa lämmöntuotantoa	Uuden laitoksen myötä uusiutuvan osuus lämmöntuotannossa kasvaa merkittävästi
Tutkitaan auringon hyödyntämismahdollisuuksia lämmön ja sähkön tuotannossa	Teetettiin diplomityö aiheesta ”Liiketoimintamahdollisuudet aurinkolämmön ja aurinkosähkön tuottajana”.
Parannetaan tiedotusta ja nostetaan kaukolämmön profiilia paikallisena, ekologisena ja kannattavana lämmitysratkaisuna	Yhtiön facebook- ja nettisivut ovat olleet pääasiallinen tiedotuskanava. Energiansäästöviikolla pidettiin taloyhtiöille suunnattu energia-ilta, jonka aiheena olivat taloyhtiön energiatehokkuusremontit
Suunnitellaan kunnan kaavoituksen kanssa yhdessä uusia asuinalueita kaukolämpöön	Vuonna 2018 suunnitteilla olleet asuinalueet ovat olleet kaukolämpöverkoston tavoittamattomissa. Avantin ja Tuulissuon alueella on tarjottu kaukolämpöä uusille yrityksille.
Tavoitellaan 5-10 % kasvua vuositason lämmönmyynnissä mitattuna	Lämmönmyynti kasvoi 5,3 % vuodesta 2017

TALOUS

	TOT 2017	BUD 2018	TOT 2018	% talousarviosta
Myynti	2 703 923,42	2 785 000,00	2 806 632,69	0,78 %
LIIKEVAIHTO	2 703 923,42	2 785 000,00	2 806 632,69	0,78 %
Liiketoiminnan muut tuotot	0,00			
Materiaalit ja palvelut				
Aineet ja tarvikkeet				
Ostot tilikauden aikana	-1 685 888,60	-1 559 620,00	-1 524 028,78	-2,28 %
Varastojen muutos	92 392,68	2 500,00	312,04	-87,52 %
Ulkopuoliset palvelut	-60 181,54	-70 000,00	-80 461,79	14,95 %
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-122 367,69	-120 000,00	-131 409,95	9,51 %
Eläkekulut	-20 706,26	-21 000,00	-23 043,45	9,73 %
Muut henkilösivukulut	-3 180,20	-4 200,00	-3 034,53	-27,75 %
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-679 556,48	-608 424,00	-617 170,37	1,44 %
Liiketoiminnan muut kulut				
Vapaaeht. henkilöstökulut	-15 193,52	-8 000,00	-5 433,06	-32,09 %
Toimitilakulut	-15 339,30	-18 500,00	-16 578,27	-10,39 %
Irtaimistokulut	-155 837,43	-117 000,00	-151 080,30	29,13 %
Matka- ja kuljetuskulut	-8 247,36	-8 500,00	-3 144,31	-63,01 %
Mainos- ja edustuskulut	-7 996,73	-800,00	-7 161,81	795,23 %
Muut liiketoiminnan kulut	-59 828,26	-69 500,00	-75 594,22	8,77 %
LIIKEVOITTO -TAPPIO	-46 004,00	197 256,00	168 621,89	-14,52 %
Rahoitustuotot ja -kulut				
Muut korko- ja rahoitustuotot	207,10	0,00	403,75	0,00 %
Korko- ja muut rahoituskulut	-29 323,00	-60 663,00	-26 318,08	-56,62 %
VOITTO/TAPPIO ENNEN SATUNN.ER.	-75 119,90	136 593,00	142 707,56	4,48 %
Satunnaiset erät				
VOITTO/TAPPIO ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA	-75 119,90	136 593,00	142 707,56	4,48 %
Tilinpäätössiirrot				
Tuloverot	0,00	-33 943,00	-12 147,54	-64,21 %
TILIKAUDEN VOITTO/TAPPIO	-75 119,90	102 650,00	130 560,02	27,19 %

1.6.5 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Liedon Asunnot Oy

Uuden vuokratervitalon suunnittelu on aloitettu Liedon asemalle. Kohde on tarkoitus toteuttaa vuonna 2019.

Liedon Lämpö Oy

Perustuotannon kannattavuus on saatu hyvälle tasolle aikaisempien vuosien investoinneilla. Uustuotannon investoinnit alkavat vuoden 2019 kesällä verkoston laajenuksella ja uuden lämpökeskuksen pohjatöiden tekemisellä. Uusi hakekattilalaitos sijoittuu Liedon Avantiin ja valmistuu tuotantoon arviolta loppukesällä 2020. Merkittävä lisäystä lämmönmyyntiin odotetaan Avantiin sijoittuvista yritysasiakkaista.

1.6.6 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konserniohjeen 2. luvun mukaan konsernijohton edustajat käyvät vuosittain tavoite- ja talousarviokeskustelut tytäryhteisön johdon kanssa. Talousarvion käsittelyn ja hyväksymisen yhteydessä määritellään yhteisön tavoitteet sekä toimintaa ja taloutta kuvaavat tunnusluvut. Tavoitteiden tulee olla talousarviokauteen sidottuja ja mitattavia.

Kunnan tytäryhteisön ja kuntayhtymän on annettava kunnanhallitukselle kuntakonsernin taloudellisen aseman arvioimiseen ja sen toiminnan tuloksen laskemiseen tarvittavat tiedot (Kuntalaki 116 §). Konserniohjeen kohdan 7.1.3 mukaan osavuositarkastukset annetaan kunnanhallitukselle ja kunnanvaltuustolle. Ne laaditaan kunnanhallituksen antamien ohjeiden ja määrittämien aikataulujen mukaisesti. Vuosiraportointi tapahtuu tilinpäätöksen yhteydessä. Merkittävät poikkeamat hyväksytystä suunnitelmasta, talousarviosta ja rahoitusasemasta on raportoitava aina välittömästi konsernijohtolle. Tytäryhtiön on annettava tarvittaessa konsernijohton pyynnöstä erillisiä selvityksiä toiminnastaan ja taloudestaan.

Tytäryhteisöt ovat raportoineet toiminnastaan säännöllisesti. Toimialajohtajien kesken on jaettu vastuut tytäryhtiöiden asioiden seuraamisesta ja he raportoivat säännöllisesti kunnan johtoryhmälle. Kunnanhallitukselle ja valtuustolle on erikseen selvitetty toiminnan kannalta merkittäviä muutoksia ja tapahtumia. Konserniin kuuluvien yhteisöjen esityslistat ja pöytäkirjat on toimitettu tiedoksi kunnanhallitukselle.

Esityslistoista on keskusteltu kunnanhallituksessa ja tarvittaessa kunnanhallitus on ohjeistanut kunnan edustajia ja antanut lausuntoja käsiteltävinä olevissa asioissa. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on järjestänyt jäsenkuntien edustajille neuvottelutilaisuuksia vuoden aikana ja tiedottanut talouden ja toiminnan kehitymisestä.

1.6.7 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA

1 000 €	1.1.-31.12.2018	1.1.-31.12.2017
Toimintatuotot	53 617	52 269
Toimintakulut	-143 266	-138 306
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	8	5
TOIMINTAKATE	-89 641	-86 032
Verotulot	75 125	75 955
Valtionosuudet	21 032	21 394
Rahoitustuotot ja -kulut	-584	-572
Korkotuotot	14	8
Muut rahoitustuotot	61	55
Korkokulut	-651	-621
Muut rahoituskulut	-8	-15
VUOSIKATE	5 931	10 746
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-9 438	-8 764
Arvonalentumiset	-576	-26
TILIKAUDEN TULOS	-4 083	1 956
Laskennalliset verot	-79	-64
Vähemmistöosuudet	-5	-1
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ / ALIJÄÄMÄ (-)	-4 167	1 890

Konsernituloslaskelman tunnusluvut	2018	2017
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	37,4	37,8
Vuosikate/Poistot, %	59,2	122,3
Vuosikate €/asukas	299	549
Asukasmäärä	19 831	19 557

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista (100* Toimintatuotot / Toimintakulut). Toimintakate on toimintatuottojen ja -kuluja erotus, joka jää katettavaksi verotuloista.

Vuosikate osoittaa konsernin tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, konsernin tulorahoitus on riittävä.

Vuosikate prosenttia poistoista ($100 \cdot \text{Vuosikate} / (\text{Suunnitelman mukaiset poistot} + \text{Arvonalentumiset})$). Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan konsernin tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat konserniyhteisöjen keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Poistoilla tarkoitetaan investointien omahankintamenoa. Tulorahoituksen voidaan katsoa olevan riittävä, jos poistot kattavat pitkällä aikavälillä keskimääräiset poistonlaiset investoinnit.

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

1 000 €	2018	2017
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	5 931	10 746
Satunnaiset erät	-10	0
Tulorahoituksen korjausevät	-3 443	-2 317
	2 478	8 429
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	-13 746	-23 087
Rahoitusosuudet investointimenoihin	162	2 268
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 764	3 113
	-8 820	-17 706
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-6 342	-9 278
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-3	0
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	732	10 463
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 280	-5 139
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 335	-702
	7 786	4 622
Oman pääoman muutokset	-28	-19
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-7	-5
Vaihto-omaisuuden muutos	-9	-115
Saamisten muutos	546	-1 121
Korottomien velkojen muutos	483	2 188
	1 014	947
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	8 769	5 549
RAHAVAROJEN MUUTOS	2 427	-3 729
Rahavarat 31.12.	9 394	6 968
Rahavarat 1.1.	6 968	10 696
	2 427	-3 729

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €* Investointien tulorahoitus, % Lainanhoitokate Kassan riittävyys (pv)	-18 862 562 43,7 1,1 21,1	-12 520 294 51,6 2,0 15,4

*Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä esitetään kuntaliitoksen vuoksi vain neljältä vuodelta viiden vuoden sijaan.

Toiminnan ja investointien rahavirta on tunnusluku, jonka positiivinen määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus ($100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$), tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella, loppuosa on rahoitettu joko pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate ($(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$), kertoo konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan konserniyhteisöjen omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Kassan riittävyys ($365 \cdot \text{Kassavarat} / \text{Kassasta maksut}$), konsernin maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin rahavaroilla.

KONSERNITASE

1 000 €	31.12.2018	31.12.2017
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	136 572	134 247
Aineettomat hyödykkeet	163	323
Aineettomat oikeudet	47	122
Muut pitkävaikutteiset menot	115	189
Ennakkomaksut	0	12
Aineelliset hyödykkeet	131 355	128 956
Maa- ja vesialueet	20 968	18 555
Rakennukset	79 684	78 399
Kiinteät rakenteet ja laitteet	26 713	25 270
Koneet ja kalusto	3 192	3 351
Muut aineelliset hyödykkeet	7	7
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	791	3 373
Sijoitukset	5 055	4 969
Osakkuusyhtiöosuudet	103	66
Osakkeet ja osuudet	4 875	4 749
Muut saamiset	77	153
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	939	898
VAIHTUVAT VASTAAVAT	17 895	16 004
Vaihto-omaisuus	702	693
Saamiset	7 798	8 344
Pitkäaikaiset saamiset	1 050	1 037
Lyhytaikaiset saamiset	6 748	7 307
Rahoitusarvopaperit	253	254
Rahat ja pankkisaamiset	9 141	6 712
VASTAAVAA YHTEENSÄ	155 406	151 149

1 000 €	31.12.2018	31.12.2017
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	37 114	41 297
Peruspääoma	31 654	31 654
Muut omat rahastot	26	29
Ed.tilikausien yli-/alijäämä	9 600	7 723
Tilikauden yli-/alijäämä	-4 167	1 890
VÄHEMMISTÖOSUUDET	16	43
PAKOLLISET VARAUKSET	1 044	959
Eläkevaraukset	5	5
Muut pakolliset varaukset	1 039	953
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 043	1 009
VIERAS PÄÄOMA	116 189	107 841
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	45 534	48 324
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	8 193	7 723
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	42 977	32 400
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	19 486	19 394
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	155 406	151 149

KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Omavaraisuusaste, %	23,89	27,35
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	77,58	72,08
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	83,48	76,84
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	5 434	9 614
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	274	492
Konsernin lainakanta, 1 000 €	88 510	80 724
Konsernin lainakanta, €/asukas	4 463	4 128
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1 000 €	0	0
Kunnan asukasmäärä	19 831	19 557

Omavaraisuusaste ($100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$), mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden tavoitetasona voidaan pitää 50 %:n ylittävää omavaraisuutta. Alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntakonsernissa merkittävää velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus ($100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$), kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku konsernien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun silloin, kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut. Tunnusluku ottaa tunnuslukua

suhteellinen velkaantuneisuus paremmin huomioon erilaisilla malleilla, kuten rahoitusleasingsopimuksilla rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), luku osoittaa, paljonko konsernilla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana tai paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Konsernin lainakanta (Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat), tarkoittaa korollista vierasta pääomaa.

Konsernin lainasaamiset, tarkoittaa pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja konsernin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.7 Tilikauden tuloksen käsittely

Kunnanhallituksen on kuntalain 115 §:n mukaan tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Kunnanhallitus tekee tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavan esityksen:

Tilikauden alijäämä -4.524.177,61 euroa kirjataan oman pääoman muutoksena taseeseen alijäämäksi, josta Liedon kunnan osuus on -4.922.223,32 euroa alijäämää ja Liedon Veden osuus on 398.045,71 euroa ylijäämää.

Kirjausten jälkeen taseessa olevan ylijäämän määrä on 3.992.174,29 euroa.

Talousarvion toteutuminen

2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

2.1 Käyttötalouden toteutuminen

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt nettobudjetin käyttötaloudessa kunnanhallitukselle ja lautakunnille. Kunnanhallitusta ja lautakuntia sitovat ne toiminnalliset tavoitteet, jotka on mainittu valtuustoon nähden sitoviksi. Määrärahan sitovuustaso on toimintakate. Sitovuustasoon voidaan tehdä muutoksia vain valtuuston päätöksellä.

Käyttötalouden toteutumisessa selvitetään tavoitteiden ja toimintakatteiden poikkeamat ja niiden syyt siltä osin kuin valtuusto ei ole niitä hyväksynyt talousarviomuutoksina.

2.1.1 Yhteenveto käyttötalouden toteumasta lautakunnittain

1 000 €		Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkema €	Poikkeama %
Tarkastuslautakunta	Tuotot	0	0	0	0	0	0 %
	Kulut	-40	0	-40	-35	5	13 %
	Toimintakate	-40	0	-40	-35	5	13 %
Keskusvaalilautakunta	Tuotot	30	0	30	32	2	7 %
	Kulut	-73	0	-73	-46	27	37 %
	Toimintakate	-43	0	-43	-14	29	67 %
Kunnanhallitus	Tuotot	10 492	0	10 492	10 300	-192	-2 %
	Kulut	-10 007	-150	-10 157	-10 061	96	1 %
	Toimintakate	485	-150	335	239	-96	-29 %
Ympäristö-terveyslautakunta	Tuotot	1 612	0	1 612	1 554	-58	-4 %
	Kulut	-1 805	0	-1 805	-1 738	67	4 %
	Toimintakate	-193	0	-193	-184	9	5 %
Sosiaali- ja terveyslautakunta	Tuotot	9 168	0	9 168	8 968	-200	-2 %
	Kulut	-62 409	-910	-63 319	-63 033	286	0 %
	Toimintakate	-53 241	-910	-54 151	-54 065	86	0 %
Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta	Tuotot	3 005	0	3 005	2 845	-160	-5 %
	Kulut	-38 940	0	-38 940	-38 933	7	0 %
	Toimintakate	-35 935	0	-35 935	-36 088	-153	0 %

1 000 €		Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkema €	Poikkeama %
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	Tuotot	405	0	405	450	45	11 %
	Kulut	-4 032	0	-4 032	-3 834	198	5 %
	Toimintakate	-3 627	0	-3 627	-3 383	244	7 %
Tekninen lautakunta	Tuotot	15 960	0	15 960	15 980	20	0 %
	Kulut	-15 852	-200	-16 052	-16 662	-610	-4 %
	Toimintakate	108	-200	-92	-682	-590	-641 %
Kaavoitus- ja rakennuslautakunta	Tuotot	4 598	0	4 598	4 459	-139	-3 %
	Kulut	-1 801	0	-1 801	-1 810	-9	0 %
	Toimintakate	2 797	0	2 797	2 650	-147	-5 %
Yhteensä	Tuotot	45 270	0	45 270	44 589	-681	-2 %
	Kulut	-134 959	-1 260	-136 219	-136 151	68	0 %
	Toimintakate	-89 689	-1 260	-90 949	-91 563	-614	-1 %

Koko kunnan tasolla toimintakate oli noin -0,6 miljoonaa euroa muutettua talousarviota huonompi. Lautakuntakohtaiset poikkeamat talousarvioon verrattuna on käsitelty lautakuntien raporteissa kohdassa 2.1.2.

Kunnan toimintatuotot alittivat muutetun talousarvion noin 0,7 miljoonaa euroa. Tontinmyyntivoitot jäivät hieman alle 200.000 euroa alle talousarvion. Maksutuotot sairaalapalveluissa jäivät toisen osaston lakkauttamisen vuoksi noin 210.000 euroa alle talousarvion. Päivähoitomaksut jäivät noin 260.000 euroa alle talousarvion, koska uusi maksulaki pienensi perheiden maksuja.

Kunnan toimintamenot toteutuivat koko kunnan tasolla olennaisesti muutetun talousarvion mukaisesti.

2.1.2 Käyttötalouden toteuma lautakunnittain

1 Tarkastuslautakunta

TOIMINTA-AJATUS

Valtuusto on Kuntalain 121 §:n mukaisesti asettanut tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Tarkastuslautakunta valmistele valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat.

Tarkastuslautakunta edustaa kunnan ulkoista tarkastustoimintaa ja tehtäviin kuuluu kuntalain mukaan arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutuneet. Arvioinnin tulokset esitetään vuosittain laadittavassa arviointikertomuksessa, joka luovutetaan kunnanvaltuustolle. Arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin pyydetään palautteet kunnan hallintoelimiltä.

Liedon kunnan tarkastussäännön 4 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös tehdä aloitteita ja esityksiä lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kuntalain 84 §:n mukaan tiettyjen kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden on ilmoitettava julkisesti sidonnaisuuksistaan. Kuntalain 84 §:n mukaiset sidonnaisuusilmoitukset tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Tilintarkastuspäivät	32	32	32	0 %
€ / tilintarkastuspäivä	1 224	1 666	1 089	-35 %
Lautakunnan kokouksia	13	10	11	10 %

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	0	0	0	0	0	0
Toimintamenot	-40	0	-40	-35	+5	+13 %
Toimintakate	-40	0	-40	-35	+5	+13 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Tarkastuslautakunnan toimintamenot alittivat talousarvion noin 5.000 euroa.

2 Keskusvaalilautakunta

Toimialajohtaja Rauno Peltola

TOIMINTA-AJATUS

Vaalilain 13 §:n mukaan valtuuston on asetettava kuntaan toimikaudekseen kunnan keskusvaalilautakunta, johon kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä (kuitenkin vähintään viisi varajäsentä). Keskusvaalilautakunnan tehtäviin valtiollisissa vaaleissa kuuluvat vaalien erinäiset valmistelutoimet ja ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastaminen. Kuntavaalissa keskusvaalilautakunnan tehtävät ovat laajemmat käsittäen edellä olevan lisäksi ehdokashakemusten vastaanoton ja tarkastamisen sekä ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen, ennakkoäänien laskemisen ja kaikkien äänien tarkastuslaskennan suorittaminen sekä vaalien tuloksen vahvistamisen ja julkistamisen.

Vuoden 2018 presidentinvaali järjestettiin 28.1.2018.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät	Presidentinvaalin ja mahdollisen maakuntavaalin järjestäminen onnistuneesti	Kuntalaisilta ja luottamushenkilöiltä saatu palaute Ennakkoäänestyksen vaalikuorien tarkastuksen virheettömyys	Toteutui

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	30	0	30	32	2	8 %
Toimintamenot	-73	0	-73	-46	28	38 %
Toimintakate	-44	0	-44	-14	30	69 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Keskusvaalilautakunnan toimintamenot alittivat talousarvion noin 28.000 euroa.

3 Kunnanhallituksen alainen toiminta

Kunnanhallituksen alaisen toimintaan sisältyvät seuraavat tulosalueet:

Konsernihallinto

Sisäiset palvelut

Maaseutupalvelut

Pelastustoimi

Työllistäminen ja yhteispalvelu

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	10 492	0	10 492	10 300	-192	-2 %
Toimintamenot	-10 007	-150	-10 157	-10 061	96	1 %
Toimintakate	485	-150*)	335	239	-96	-29 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-2 395	0	-2 395	-2 054	341	14 %
Tilikauden tulos	-1 910	-150	-2 060	-1 815	245	12 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

*) Lisämääräraha työterveyshuoltoon KV 64/24.9.2018

Toimintatuotot

Työllistämistuet jäivät hieman alle 160.000 euroa alle talousarvion.

Toimintamenot

Työllistettyjen palkat sivukuluineen jäivät hieman yli 200.000 euroa alle talousarvion.

Toisaalta palvelujen ostot ylittivät talousarvion. Laskentapalvelukeskuksen veloitukset ylittivät noin 100.000 euroa. Työterveyshuollon ja vakuutusten kilpailutuksissa käytettiin konsulttipalveluja, joista aiheutui ennakoitua enemmän kustannuksia. Toisaalta kilpailutuksilla kyettiin hyödyntämään markkinoita siten, että palveluiden hankintakustannukset tuleville vuosille laskivat merkittävästi. Lisäksi kunnalle on aiheutunut talousarviossa ennakoimattomia asiantuntijapalvelukuluja liittyen Turun Seudun Vesi Oy:n kanssa vireillä olevaan oikeudenkäyntiin. Tarkemmat tiedot käynnissä olevasta riita-asiasta on annettu liitetietojen kohdassa 41.

Toimintakate

Toimintakate oli hieman alle 100.000 euroa talousarviota huonompi. Työllistettyjen palkkakustannukset ja tämän myötä työllistämistuet jäivät alle talousarvion. Konsernihallinnossa ja sisäisissä palveluissa toteutui ennakoimattomia menoja, joita ei pystytty kattamaan muun toiminnan määrärahoista.

3.1 Hallinto

Konsernihallinto**Sisäiset palvelut****Maaseutupalvelut****Pelastustoimi**

Kunnanjohtaja Esko Poikela
Toimialajohtaja Rauno Peltola
Talousjohtaja Silja Ruusu
Henkilöstöpäällikkö Katja Laalo
Maaseutupäällikkö Nina Pohjanpalo
Tietohallintopäällikkö Ari Toivola

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Kunnanhallituksen alaisen toiminnan perustehtävänä on varmistaa hyvät olosuhteet kunnan ylimmälle päätöksenteolle sekä ohjata ja tukea toimialoja talouden, juridiikan sekä henkilöstö- ja tietohallinnon asiantuntijuutta edellyttävissä toimissa. Kunnanhallituksen toimialueen strategiset tavoitteet ovat yhteisiä kaikille toimialoille. Hallintopalvelut osaltaan edesauttaa strategisten tavoitteiden saavuttamista yhteistyössä muiden toimialojen kanssa. Palvelut tuotetaan kustannustehokkaalla ja vaikuttavalla tavalla.

Vuoden 2018 aikana käynnistettiin uuden strategian tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset kehittämistoimet, joilla strategian mukaisten kriittisten menestystekijöiden toteutuminen varmistetaan. Merkittävimpien kehittämistoimien toiminnalliset muutokset tulevat näkyviksi vuoden 2019 toimintasuunnitelmassa, jossa konsernihallinnon ja hallintopalveluiden tärkeimpänä strategian tavoitteita varmistavina painopistealueina ovat talouden ja toiminnan kehyksen osalta siihen liittyvät kriittiset menestystekijät ”Kerralla kuntoon” ja ”Kulut kurissa – ylijäämäinen ja investoinnit mahdollistava talous”.

Vuoden 2018 toiminnallista tavoitteena oli uuden asianhallintajärjestelmän käyttöönotto vuoden lopussa, jossa onnistuttiin lyhyestä valmisteluajataulusta huolimatta. Uuden asianhallintajärjestelmän käyttöönotto liittyy saumattomasti viranhaltijavalmistelun laadun ja prosessien parantamiseen toimielimien päätöksenteon tukemiseksi. Uudet järjestelmät mahdollistavat sen jatkuvan kehittämistyön, jolla kunnan strategian mukaisten projektien ja hankkeiden valmistelun laatua, seurantaa ja raportointia parannetaan.

Vuoden 2018 tavoitteisiin kuulunut toimenpide- ja politiikkaohjelmien täydentäminen siirtyi suurilta osin vuodelle 2019 ja on huomioitu kuluvan vuoden toimintasuunnitelmassa.

Konsernihallinnon ja sisäisten palvelujen sekä maaseutupalvelujen perustehtävät kyettiin toteuttamaan hyvällä tasolla ja kustannustehokkaasti toimintavuoden 2018 aikana. Lisäksi osallistuttiin merkittäväällä panostuksella itäisten kuntien hankkeisiin ja erityisesti yhteisen talouspalvelukeskuksen Tilikunta Oy:n toiminnan käynnistämiseen liittyviin toimiin.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Liedon kunnanvaltuusto hyväksyi 18.6.2018 vuosille 2018–2025 Liedon kunnan uuden strategian, jossa kuvataan kunnan keskeiset tavoitteet sekä keinot, joilla strategiset tavoitteet saavutetaan. Kuntastrategian mukaan sitä täydennetään olemassa olevilla ja laadittaviksi sovitulla toimenpide- ja politiikkaohjelmilla. Yksi vuoden 2018 toiminnallista haasteista oli vanhan ja uuden strategian yhteensovittaminen vuoden aikana, missä onnistuttiin hyvin.

Konsernihallinto

Kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, kunnanjohtaja

Kunnanjohtaja Esko Poikela

Toimialajohtaja Rauno Peltola

TOIMINTA-AJATUS

Konsernihallintoon kuuluvat kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, kunnanjohtaja, elinkeinotoimi ja tiedottaminen. Kunnanvaltuusto päättää voimavarojen käytöstä, kuntastrategiasta ja kunnan toimintaan keskeisesti vaikuttavista asioista. Kunnanhallitus ja valtuusto edistävät demokraattisesti kaikilla toimillaan kunnan ja sen asukkaiden hyvinvointia kuntastrategian mukaisesti. Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntastrategian 47/18.6.2018. Kuntastrategian 2018–2025 painopistealueet ovat:

- Unelmien pikkukaupunki – Viihtyisä ja vireä keskustaajama ja omaleimaiset asuinalueet
- Avoin ja oivaltava ote tulevaisuuteen
- Lietolainen on aktiivinen ja onnellinen
- Talouden ja toiminnan kehys

Kunnanhallituksen asettama Elinkeinotoimikunta toimii koordinoivana ja kehittäväenä yhteistyöelimenä tukien yrittäjäjärjestöjen ja kunnan välistä vuoropuhelua. Elinkeinotoimikunta vastaa elinkeino-ohjelman laatimisesta ja seurannasta sekä toteutumisen raportoinnista kunnanhallitukselle tilinpäätöksen yhteydessä.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Uuden kuntastrategian yhteensovittaminen toiminnassa	Laaditaan uuden kuntastrategian edellyttämät politiikkaohjelmat ja varmistetaan talousarvion strategisten tavoitteiden ja uuden kuntastrategian yhteensovittaminen.	Uusi kuntastrategia ja politiikkaohjelmat huomioidaan lautakuntien toiminnassa ja päätöksenteossa. Seuranta tapahtuu kuukausi- ja osavuosisiraportoinnilla sekä tilinpäätöksessä.	Kunnanvaltuusto hyväksyi Liedon kunnan uuden strategian 18.6.2018 ja sen toteuttaminen käynnistyi vuoden 2018 aikana.
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät	Laaditaan ja toimeenpannaan elinkeino-ohjelma sekä asunto- ja maapoliittinen ohjelma, joissa huomioidaan uuden kuntastrategian päivitykset. Lieto on viihtyisä ja turvallinen paikka elää, kasvaa, asua ja harrastaa.	Ohjelmat on laadittu ja niiden toimeenpano aloitettu 6/2018. Toteutetaan talousarvioon sisältyvät toimenpiteet uusi kuntastrategia huomioiden. Toteutumista seurataan ja siitä raportoidaan osavuosisiraportoinnin ja tilinpäätöksen yhteydessä.	Uusi strategia hyväksyttiin 6/2018, joten politiikkaohjelmien valmistuminen siirtyi vuodelle 2019.
Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pohinää / Lieto kykenee uudistumaan laadittavan kuntastrategian asettamien tavoitteiden mukaisesti	Liedon keskustan ja jokirannan kehitystyö etenee näkyvästi. Lietolaiset yhdistykset, järjestöt ja yritykset tuottavat kuntalaisia aktivoivaa ja yhteisöllisyyttä tukevaa harrastustoimintaa ja tapahtumia. Lieto tunnetaan aktiivisena ja uudistuvana sekä asukas- ja yrittäjäystävällisenä kuntana.	Liedon keskustan ja Jokirannan aktiivinen kehittäminen on näkyvää. Kunta edistää ja tukee yhdistys- ja järjestötoimintaa koko Liedon kunnan alueella sekä mahdollistaa erikäisiä kuntalaisia kokoavien tapahtumien järjestämisen. Kunnan uusi graafinen ilme otetaan käyttöön viimeistään 4/2018. Yrittäjäystävällisyyttä arvioidaan ELPO-2018 tutkimuksen kautta.	Jokirannan kehittäminen on käynnistynyt näkyvästi. Kunnan graafinen ilme ja kunnan uusi logo käyttöön otettu.
Lieto kasvaa ja kehittyy	Vahvistetaan monipuolisen yritys- ja asuntotuotannon ja väestökasvun edellytyksiä.	Aktiivisella ja ennakoivalla maapolitiikalla ja kaavoituksella huolehditaan riittävästä ja monipuolisesta yritys- ja asuntotonttarjonnasta.	Yritystontteja on luovutettu talousarvion mukainen määrä. Asukasluku on kasvanut tavoitteiden mukaisesti.

		Mittarina asukasmäärän kehitys ja luovutetut yritystontit.	
Terve, investoinnit mahdollistava talous / Toimintakulujen kasvun tulee olla hallittua, investoinnit tulee ajoittaa ja mitoittaa siten, että vuosikate on suurempi kuin investoinnit.	Liedon kunnan velan määrä ei kasva suunnittelukaudella. Laaditaan omistajapoliittinen ohjelma. Liedon kunnan kiinteistöomaisuus ”salkutetaan” Taloutta seurataan konsernitasolla.	Investoinnit mitoitetaan siten, että tavoite velan määrän kasvusta toteutuu. Kunta jatkaa toiminnan kannalta tarpeettomien kiinteistöjen myyntiä ja ulosvuokrausta vuosien 2018–2019 aikana.	Tavoite velan määrän kasvun pysäyttämisestä ei ole toteutunut. Tarpeettomia kiinteistöjä on saatu myytyä ja myyntiä/vuokrausta jatketaan vuoden 2019 aikana.
Lieto toimii! Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutusten ennakointi	Sote ja maakuntauudistuksen valmistaudutaan tavoitteellisesti ja ennakoiden. Uudistuksen vaikutukset Liedossa ovat myönteiset.	Liedon sosiaali- ja terveyspalvelujen tulevaisuuden palvelutarjonta Liedossa on tiedossa ja tarvittavat päätökset tehty vuoden 2018 aikana.	Palvelurakenteen selvittäminen on kesken. Sote- ja maakuntauudistuksen kaaduttuakin selvitystyötä jatketaan.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Talouden voimakas elpyminen ja työttömyyden väheneminen jatkuivat erityisesti Turun seutukunnassa vuoden 2018 aikana. Tästä huolimatta kuntien taloudellinen tilanne huononi sekä alueellisesti että valtakunnallisesti huomattavasti ennakoitua enemmän. Kunnan lainankannan kasvusta huolimatta sen aiheuttamia riskejä on kyetty hallitsemaan suunnitelman mukaisella suojaudumisella korkojen nousua vastaan. Investointien ja poistojen epäsuhteen ja lainakannan kasvun aiheuttamaan uhkaan on edelleen kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kunnanhallituksen alaisen toiminnan valvonnan ja riskienhallinnan toimivuus ja riittävyys ovat hyvällä tasolla. Tilikaudella 2017 on täydennetty ja päivitetty hallintosääntö, sisäisen valvonnan yleisohje ja konserniohje. Sisäisen valvonnan ohjeiden soveltamista jatketaan tilikauden 2019 aikana. Tietoturva- ja tietosuojapolitiikka valmistelu on aloitettu tietosuojavastaavan toimesta.

TULOSALUEEN VERTAILUHINNAT

	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Konsernihallinto, toimintakulut €/asukas	102,08	91,70	95,25	3,9 %
Asukasluku 31.12.	19 596	19 878	19 831	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	6 811	0	6 811	6 753	-58	-0,8 %
Toimintamenot	-1 823	0	-1 823	-1 889	-66	-3,6 %
Toimintakate	4 988	0	4 988	4 864	-124	-2,5 %

Toimintakate

Konsernihallinnossa toteutui eräitä ennakoimattomia menoja, joita ei pystytty kattamaan muun toiminnan määrärahoista. Vakuutusten kilpailutuksessa käytettiin konsulttipalvelua, josta aiheutui ennakoitua enemmän kustannuksia. Toisaalta kilpailutuksessa onnistuttiin hyödyntämään markkinoita siten, että sopimuskaudella saavutetaan huomattavat taloudelliset säästöt. Lisäksi kunnalle on aiheutunut talousarviossa ennakoimattomia asiantuntijapalvelukuluja liittyen Turun Seudun Vesi Oy:n kanssa vireillä olevaan oikeudenkäyntiin. Tarkemmat tiedot käynnissä olevasta riita-asiasta on annettu liitetietojen kohdassa 41.

Sisäiset palvelut

Hallintopalvelut, tietohallinto ja henkilöstöpalvelut

Toimialajohtaja Rauno Peltola
Talousjohtaja Silja Ruusu
Henkilöstöpäällikkö Katja Laalo
Tietohallintopäällikkö Ari Toivola

TOIMINTA-AJATUS

Sisäisten palvelujen tulosalue edistää osaltaan kuntastrategian toteutumista sekä tuottaa muille toimialoille ja kuntalaisille laadukkaita palveluita. Toimialojen tuloksellisuutta tuetaan muun muassa talous-, tieto- ja henkilöstöhallinnon neuvonnalla ja yhteistyöllä. Lisäksi toimialojen käytettävissä on asiantuntijapalveluita liittyen asiahallintoon, kilpailutuksiin sekä sopimus- ja lakiasioihin.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät/ Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pöhinää	<p>Sisäisten palveluiden toimialoille tarjoamaa tukea ja yhteistyötä vahvistetaan valmistelussa, asiakirjahallinnossa, taloudessa, henkilöstö- ja tietohallinnossa, kilpailutuksissa sekä sopimus- ja lakiasioissa.</p> <p>Kuntalaisille suunnatut palvelut tuotetaan laadukkaasti ja viivytyksettä sekä hyvän hallinnon vaatimusten mukaisesti.</p>	<p>Asiahallintajärjestelmän käyttöä tehostetaan ja hankitaan uusi/uudistettu asiahallintajärjestelmä. Uuden asiahallintajärjestelmän käyttöönotto 1.1.2019.</p> <p>Merkittävät talouteen, kilpailutuksiin ja hankintoihin liittyvät asiat ja niihin liittyvä yhteistyö käsitellään/sovitaan Potter-ryhmässä.</p> <p>Tavoitteen toteutumista mitataan lisäksi toimialojen ja kuntalaisten palautteella.</p>	<p>Asiahallintajärjestelmän käyttöönotto ja tiedonohjaussuunnitelman laatiminen toteutuivat suunnitellusti.</p> <p>Talousarvion 2019 valmistelu on aloitettu laatimalla yhteinen näkemys talousarviovuoden tuloista ja menoista.</p> <p>Sovittiin Potter –ryhmän laajentamisesta toimialojen esityksen mukaisesti sekä hankinta-asioiden mukaan ottamisesta.</p>
	Toimielimien virkamiesvalmistelun laatu paranee.	<p>Järjestetään valmistelun laadun parantamiseen tähtävää koulutusta. Tavoitetta mitataan toimielinten palautteella sekä koulutustilaisuuksien määrällä ja palautteella. Laaditaan toimielinvalmistelua koskeva ohjeistus 3/2018 mennessä.</p>	<p>Järjestettiin valmistelua/päätöksentekoa koskeva koulutus järjestetty keväällä 2018 sekä asiahallintajärjestelmän käyttökoulutuksia syksyllä 2018. Laadittiin ohjeet asiahallintajärjestelmän käyttöön.</p>
Terve, investoinnit mahdollistava talous	Talouden raportointia, sisäistä seuranta ja valvontaa tehostetaan. Sisäisen valvonnan yleisohje jalkautetaan.	<p>Järjestetään talouden sisäistä seuranta ja valvontaa koskevat koulutukset.</p> <p>Talouden seuranta otetaan Potter-ryhmän ohjelmaan.</p>	<p>On toteutunut osittain, varsinaisia koulutustilaisuuksia on ollut vähän. Sisäisen seurannan ja valvonnan ohjausta on pyritty tekemään käytännön tasolla. Taloushallinnon uusien ohjelmistojen käyttöönoton yhteyteen suunnitellut koulutukset ovat siirtyneet vuoteen 2019 ohjelmistojen käyttöönoton</p>

			viivästettyä. Potter-ryhmässä on vuoden 2018 aikana kokoonnuttu tarpeen mukaan käsittelemään ajankohtaisia talouden asioita.
	Sairauspoissaolot ja työterveyshuollon kustannukset laskevat.	Sairauspoissaolot alle 17 000 pv. Työterveyshuollon kustannukset alle 230 euroa/hlö/v.	Nämä tavoitteet eivät ole toteutuneet, mutta molemmissa suunta on ollut laskeva. Sairauspoissaolot ovat laskeneet 19 vrk → 17 vrk.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Sisäisten palvelujen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuus ja riittävyys ovat hyvällä tasolla. Tavoitteiden toteutumista varmistetaan aktiivisella osaamisen johtamisella, ohjauksella ja valvonnalla.

Aikaisempien vuosien epävarmuustekijöinä on nähty Itäisten kuntien talouspalvelujen yhteistyö aloittamiseen liittyvässä valmistelussa onnistuminen sekä henkilöstön vaihtuminen, jotka edellyttävät osaamisen säilymisen sekä organisaatioiden välisen yhteistyön sujuvuuden varmistamista. Hallintopalvelut on kyennyt riittävästi ennakoimaan palvelukeskustoiminnan käynnistymisen vaikutukset kunnan laskentapalveluiden käytännön järjestämiseen.

Henkilöstön vaihtumiseen ja osaamisen säilyttämiseen liittyvät uhkatekijät ja riskit on kyetty hallitsemaan toimenkuvien tarvelähtöisellä suunnittelulla sekä hallituilla rekrytointiprosesseilla.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Työntekijöiden määrä ka/kk*	1 136	1 175	1 170	0 %
Työntekijöiden määrä 31.12.	1 342	-	1 344	
Sairauspoissaolot pv	21 854	16 500	19 884	21 %
Sairauspoissaolot keskimäärin/henkilö*	19,2	14	17,0	21 %
Asukasluku	19 557	19 878	19 831	

* Työterveyshuollon piirissä olevat henkilöt ka/kk

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Työterveyshuolto € / työntekijä**	290	209	276	32 %
Maksetut sairauspäivien palkat	1 421 557	1 600 000	1 446 987	-10 %
Hallintopalvelut (sisäiset palvelut) toimintamenot €/asukas	149	146	157	8 %

** Työntekijöiden määrä 31.12.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	2 391	0	2 391	2 421	30	1,3 %
Toimintamenot	-2 899	-150	-3 049	-3 120	-71	-2,3 %
Toimintakate	-508	-150 *)	-658	-699	-41	-6,2 %

*) Lisämääräraha työterveyshuoltoon KV 64/24.9.2018

Toimintakate

Laskentapalvelukeskuksen veloitukset ylittivät talousarviossa huomioidut kustannukset noin 100.000 euroa. Palvelukeskustoiminnan aloittaminen ja siirtymiseen yhteisiin tiloihin alkuvuonna 2018 on aiheuttanut ennakoitua enemmän kustannuksia. Työterveyshuollon kilpailutuksessa käytettiin konsulttipalveluja, joista aiheutui ennakoitua enemmän kustannuksia. Toisaalta kilpailutuksella kyettiin hyödyntämään markkinoita siten, että palveluiden hankintakustannukset tuleville vuosille laskivat merkittävästi.

Maaseutupalvelut

Toimialajohtaja Rauno Peltola
Maaseutupäällikkö Nina Pohjanpalo

TOIMINTA-AJATUS

Tavoitteena on turvata EU-lainsäädännön vaatimusten täytyminen, huolehtia tulvavahinkojen ja riistavahinkojen arvioinnista, pitää eläinrekisteriasiat ajan tasalla sekä tehdä hukkakaurakatselmuksia. Maaseutupalvelut on nimetty paikalliseksi maaseutuelinkeinoviranomaiseksi, joka hoitaa valtion kunnalle määräämät maaseutuhallinnon tehtävät. Liedon maaseutupalvelut käsittää seuraavat kunnat: Aura, Koski TI, Lieto, Marttila, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Raisio, Rusko ja Turku.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät yrittäjät	Asiakastyön laadun ja resurssien edelleen vahvistaminen	Säännölliset koulutukset, tiedottaminen Asiakastyytyväisyyskysely	Viljelijä-piknik 21.3.18, 7 kuntakohtaista koulutustilaisuutta, VIPU-koulutus, Seutukunnallinen koulutustilaisuus Mietoisissa sekä Maan kasvukunto tilaisuus Marttilassa. Tiedottaminen mm. facebook, kotisivut ja tekstiviestit.
	Maaseutupalveluiden sähköisen asioinnin lisääminen	Tiedotteet, koulutustilaisuudet, yksilölliset työpajat. Sähköisten tukihakemusten määrä 94 % (vuonna 2017 91,2 %)	Sähköisten tukihakemusten osuus 91,9%. V-S Ely-keskus 93%
	Maakuntaudistukse n valmisteluun osallistuminen siten, että Liedon seutukunnallinen asema tulee huomioituksi.	Myötävaikutetaan siihen, että aluetoimisto sijaitsee Liedossa toiminnan alkaessa vuonna 2020.	Maakuntaudistus kariutui, mutta ruokaviraston mahdolliset tulevaisuutta koskevat suunnitelmat eivät ole tiedossa.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Maksajavirastotehtäviä hoitavan kunnan tulee antaa vakuutus tehtävien suorittamisesta yhteisön sääntöjen mukaisesti varainhoitovuosittain. Varainhoitovuotta koskevassa lausumassa vakuutetaan, että käytössä on järjestelmä, jolla saadaan riittävä varmuus laillisesta ja sääntöjenmukaisesta toiminnasta ja yhteisön sääntöjen noudattamisesta. Tavoitteiden toteutuminen varmistetaan aktiivisella osaamisella. Aktiivinen osaaminen saavutetaan riittävällä ja säännöllisillä koulutuksilla.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Tukikelpoisten tilojen lukumäärä	1 295	1 289	1289	0%

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
€ / tila	291	302,14	296	2%

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	315	0	315	324	9	2,8 %
Toimintamenot	-389	0	-389	-382	8	2,0 %
Toimintakate	-74	0	-74	-58	17	22,3 %

Maaseutupalvelujen talous on toteutunut talousarvion mukaisesti.

Pelastustoimi

Kunnanjohtaja Esko Poikela

TOIMINTA-AJATUS

Laadukkaat pelastustoiminta-, turvallisuus- ja ensihoitopalvelut tuotetaan Varsinais-Suomessa ammattitaitoisesti, tasapuolisesti ja nopeasti kaikkina vuorokauden aikoina. Aluepelastuslaitos tuottaa pelastustoimen palveluja Varsinais-Suomen maakunnan 28 kunnan alueella aluepelastuslautakunnan hyväksymän palvelutasopäätöksen mukaisesti. Aluepelastuslaitos tuottaa ensihoitopalveluja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin palvelutasopäätöksen mukaisesti.

TULOSALUEEN VERTAILUHINNAT

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Toimintakulut €/asukas	70	70	70	0 %
Asukasluku	19 596	19 878	19 831	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	0	0	0	0	0	0
Toimintamenot	-1 385	0	-1 385	-1 387	-2	0 %
Toimintakate	-1 385	0	-1 385	-1 387	-2	0 %

Pelastustoimen talous on toteutunut talousarvion mukaisesti.

3.2 Työllistäminen ja yhteispalvelu

Toimialajohtaja, Oili Paavola
Työllisyyspäällikkö Soile Nieminen

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Työllistämisen vastuualueella Liedon kunnan tehtävänä on edistää työllisyyttä Liedossa ja Liedon työssäkäyntialueella, nostaa alueen työllisyysastetta, turvata muuttuvan työelämän työvoimatarpeita, luoda työmahdollisuuksia työnhakijoille, edistää eri toimijoiden yhteistyötä sekä nostaa kunnan alueella toimivien yritysten tunnettavuutta ja rekrytointiedellytyksiä (Liedon työllisyysenhoidon aiesopimus 2018).

Kuntien lakisääteiset velvoitteet:

- ikääntyvien työllistämismäärä
- kuntouttava työtoiminta
- työmarkkinatuen rahoitus
- työttömien terveyden edistäminen
- työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu
- poliittisen tahdon mukaan muut palvelut.

Kunta maksaa 300 – 999 päivää työttömänä olleiden työmarkkinatukimaksuista 50 %. Lisäksi yli 1000 päivää työmarkkinatuella olleista kunta maksaa 70 % työmarkkinatukimaksuista. Vuodelle 2018 oli maksuihin varattu 330 000 €, ja niihin käytettiin 381 651 €. Verrattuna edelliseen vuoteen kuntaosuus on pienentynyt 12,8 %.

Työllistämispalvelut uudistaa ja kehittää palvelutoimintojaan valtakunnallisten rakennemuutosten edellyttämään malliin. Liedon työllistämispalvelut Kisällä toimii palvelukokonaisuutena asiakaslähtöisesti ottaen huomioon sekä asiakkaiden että henkilökunnan työturvallisuusnäkökohdat. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää uuden toimintaympäristön tarpeiden tiedostamista ottaen huomioon asiakaskunnan erilaiset palvelutarpeet (kuntouttava työtoiminta, työkokeilut, alihankinta, opinnollistaminen, arvioinnit ym.).

Kierrätystoiminnot ovat kiinteä osa Kisällin toimintaa. Kierrätyksen kautta ylläpidetään mielekkäitä työtoimintamuotoja ja mahdollistetaan useita työtoimintapaikkoja. Kierrätyskeskuksen toiminta on kestävä kehityksen mukaista ja kattaa sen kaikki kolme keskeistä osa-aluetta: sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys. https://www.facebook.com/kisallikellari/info?tab=page_info.

Yhteispalvelun vastuualueella palvellaan ulkoisia ja sisäisiä asiakkaita, hallinnoidaan kunnan kiinteistöjen avaimia, hoidetaan kunnanviraston toimitilojen tilavaraukset, puhelunvälitys, kunnantalon kulunvalvonta, kunnan palvelujen sähköisen puhelinluettelon ylläpito sekä yleinen neuvonta. Asiointipisteen (=entinen yhteispalvelupiste) palveluneuvojat hoitavat Föli –liikenteen matkakorttiasioita, Kelan asiakaspalvelun ajanvarausta ja ottavat vastaan kunnalle tulevia maksuja. Föli –korttien myynti ja lataus ovat merkittävä osa asiointipisteen palveluissa, vaikkakin korttilataukset ovat lisääntyvässä määrin siirtymässä nettiin. Asiointipisteessä ovat nähtävänä kuulutukset, asemakaavamuutokset, tonttijaot ja katusuunnitelmat. Asiointipisteen tietokoneet ovat asiakkaiden käytettävissä sähköisessä asiointissa. Asiointipisteessä palvellaan jatkossakin monipuolisesti, asiakkaita henkilökohtaisesti kohdaten. Asiointipisteen sijoittuminen laajennetun kirjaston yhteyteen mahdollistaa aktiivisen yhteistyön kirjastopalvelujen kanssa. Yhteispalvelun vastuualueelle kuuluu Liedon joukkoliikenteen eli Fölin kehittäminen yhä paremmin kuntalaisia palvelevaksi, kestävä kehitystä ja ympäristösuojelua tukevaksi matkustusmuodoksi.

Föli on osa seutukunnallista joukkoliikennettä, jota hallinnoidaan Turun kaupungin joukkoliikennetoimistosta Turun kaupungin joukkoliikennelautakunnan alaisena.

Kriittiset menestystekijät vuoteen 2020/2025 (hyväksytyt valtuustossa 15.6.2015);

- Lieto kasvaa ja kehittyy: väestönkasvutavoite on 1-1,5 % /vuosi
- Työpaikkojen määrä kunnassa kasvaa
- Terve, investoinnit mahdollistava talous; vuosikate on yhtä suuri tai suurempi kuin vuotuiset investoinnit
- Veroprosentti (kunnallisvero ja kiinteistövero) on enintään Turun ydinkaupunkiseudun (Turku, Kaarina, Raisio, Rusko) keskiarvo.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Asiointipisteen palvelujen toimivuus ja myönteinen asenne ovat kunnan käyntikortti. Henkilökohtaista palvelua arvostetaan yhä edelleen ja asiointipisteen palveluneuvojat vastaavat tähän tarpeeseen. Palveluneuvojen tehokas Föli-palvelu edesauttaa hyvien liikenneyhteyksien toteutumista ja kehittää myönteistä kuntakuvaa. Fölin linja- ja reittiverkoston kehittäminen yhä joustavammaksi lisää kuntalaisten ja yritysten tyytyväisyyttä.

Työllistämispalvelut Kisälli muodostaa oivan ympäristön kunnan eri toimialojen, yritysten ja kolmannen sektorin tehokkaaseen yhteistyöhön, mikä edesauttaa joustavaa ja mahdollistavaa työllisyydenhoitoa. Esim. yritys- ja rekrytointipalvelu ottaa huomioon paikalliset ja seudulliset yrittäjät toteuttaen kehittämishakuista ja myönteistä toimintaotetta. Kierrätyksestä tiedottaminen kehittää myönteistä kuntakuvaa: kunta pitää huolta sekä asukkaista että ympäristöstä ja kannustaa kuntalaisia omatoimisuuteen.

TOIMINTASUUNNITELMA

Työllistäminen ja yhteispalvelu -tulosalueen, Föli mukaan lukien, toiminta on poikkihallinnollista, missä kunnan toimialojen yhteistyön merkitys korostuu sekä työllistämisen että yhteispalvelun vastuualueella. Toimialojen keskinäisellä yhteistyöllä ja toisaalta hyvällä yritys-yhteistyöllä saadaan työllistämiseen tehokkuutta ja tuloksia. Elokuussa 2016 nimetty, eri toimialojen edustajista koottu Föli -työryhmä ideoi, kehittää ja tekee ehdotuksia Fölin liikennöintiin, linjoihin ja käytäntöihin tavoitteenaan löytää mahdollisimman hyvin kuntalaisia palvelevat linja- ja reittiratkaisut. Fölin markkinointia tullaan kehittämään aktiivisesti.

Yhteispalvelun vastuualueella ovat palvelupiste, Fölin kassamaksut, joukkoliikenne (Matkahuolto) ja seutuliikenne (Föli). Kehittämisen hallinto on omana vastuualueenaan.

Työllistämisen vastuualue pitää sisällään seuraavat osa-alueet: etsivä nuorisotyö, palkkatukityöllistäminen, velvoitetöyöllistäminen, oppisopimus, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta, työpajatoiminta, kierrätys, jäteneuvonta, koululaisten kesätyöt, kesätyösetelit ja siviilipalvelu. Näitä toimintoja tukevat erilaiset hankerahoitukset; Elämänlanka (AVI/OPK), Etsivä nuorisotyö (AVI/OPK) ja Liedon Rekry-hanke (Typo, TE-toimisto/TEM).

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Tyytyväiset kuntalaiset ja yrittäjät.	Asiointipisteen (sisäinen ja ulkoinen palvelu) asiointimäärän seuranta. Asiointipisteen palvelutason seuranta / Kirjastoyhteistyö.	Asiakkaat / keskiarvo / kk Kassan saldo / keskiarvo / kk "Hymynaama" asiointipisteelle/kirjastoon. Markkinointiin € / vuosi Tulojen kasvu € / vuosi Menojen kasvu € / vuosi Maaliskuun 2018 loppuun mennessä asiointipisteen (=yhteispalvelun) ja kirjaston toiminnat on jäsennetään ja yhteen sovitetaan. Laajat palvelut ma, ti ja to klo 8-16, ke 8- 17, pe 8-15, suppeat palvelut kirjaston aukioloaikoina. Vuoden 2019 talousarvioon varataan määrärahat kirjaston ja asiointipisteen yhteiselle vakanssille. Asiakaspiste/nettipisteen paikat määritetään. Yhdistyskäytössä olevan kopiokoneen sijoituspaikka määritellään.	1200 8500 Ei toteutunut Nettisivut –osuus 0 Sis. % -kasvu Suunnitelma ei ole toteutunut. Asiointipisteen toiminta on varmistettu määräaikaisilla sijaisjärjestelyillä. Asiointipäätte on aikaisemmalla paikallaan. Tilaa on järjestelty ja pienennetty. Tällöin yhdistyskäytössä oleva kopiokone on siirretty sivistystoimen käytävälle.
Tyytyväiset kuntalaiset ja yrittäjät/ Työllisyyden hoitaminen.	Työllistymisen edistäminen eri toimijoiden, yhteistyö- kumppaneiden ja toimialojen moniammatillisella yhteistyöllä. Yritysyhteistyön tehostaminen osana työllisyyden hoitoa.	Pitkäaikaistyöttömien määrä alle 185 hlöä. Nuorten työttömien määrä alle 85 hlöä. Etsivän nuorisotyön asiakkaista väh. 95 % ohjattu muihin palveluihin. Muualla kuin työttömänä olevien (työ, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta, muu palvelu, koulutus, sairasloma, eläke tms.)	Pitkäaikaistyöttömien määrä oli ka 122 hlöä. Nuorten työttömien määrä oli ka 66 hlöä. Toteutunut. Etsivän nuorisotyön asiakkaista on 97,6 % ohjattu muihin palveluihin Muualla kuin

	<p>Nuorten yrittäjäverkoston luominen.</p>	<p>toimenpiteen sovitusti päättyessä on vähintään 50 % asiakkaista (47 % 1-6/2017).</p> <p>Yhteistyökumppaneiden (TE-tsto, Kela, kunnan eri osastot ym.) tyytyväisyys työllisydenhoitoon on vähintään 4 asteikolla 1-5 (4, v.2016).</p> <p>Yritystapaamisten määrä 500 (30% yrityksistä) / vuosi.</p> <p>Mobiilit yritys- ja rekrytointipalvelut toiminnassa 08/2018 alkaen.</p> <p>Nuorten yrittäjäverkoston luominen v. 2018 ja v. 2019 verkostossa on 20 yrittäjää</p> <p>Kisällin (työllistämispalvelujen) kehittämistyö – ”Uuden Kisällin” suunnittelu 06/2018 (työryhmä).</p>	<p>työttömänä toimenpiteen sovitusti päättyessä on 55 % asiakkaista (päättäneitä valmennusjaksoja yht. 70).</p> <p>Yhteistyökumppaneiden tyytyväisyyskyselyn ka oli 4,1 %.</p> <p>Yritystapaamisia on ollut vuoden aikana 713.</p> <p>Toiminta on käynnistynyt 8/2018.</p> <p>Työ ei ole vielä alkanut.</p> <p>Kunnanjohtaja on nimittänyt kehittämisryhmän, joka on käynyt tutustumassa erilaisiin käytäntöihin alueella. Kehittämiskohteiksi on valittu isku-ryhmän toiminta, alihankintatyöt, markkinointi ja opinnollistaminen. Kisällissä on tehty kehittämissuunnitelma vuosille 2018 – 2020 itsearviointin pohjalta.</p>
<p>Turvallinen ja terveellinen elinympäristö</p>	<p>Ympäristötietoisuuden lisääminen, jäte- ja kierrätysasioiden opastus ja sosiaalisen median hyödyntäminen neuvonnassa.</p>	<p>Ympäristöpoliittisen ohjelman laatimiseen osallistuminen.</p> <p>Liedon kunnan alueelle 3 kpl sähköisiä näyttöjä.</p> <p>Liityntäpysäköinnin ja katosten lisääminen on mukana talousarvion investoinneissa.</p> <p>Joukkoliikennetyöryhmä kokoontuu käsittelemään</p>	<p>Ei toteutunut.</p> <p>Sähköiset näytöt on asennettu.</p> <p>Liityntäpysäköintialue Kirkkotien ja vt 10:n risteykseen on valmistunut.</p> <p>Loukkaisten ja Ilmaristen K-markettien pihoille on</p>

Joukkoliikenne	Fölin käytön lisääminen →tuloja lisää.	palauteita ja kehittämistarpeita tarvittaessa, vähintään 2 kertaa vuodessa. Kehittämissuositukset kunnanhallituksen kautta joukkoliikennelautakunnalle. Tuulissuon alueen joukkoliikenteen kehittäminen (näkökulma tulevaisuuteen yhdessä kaavoituksen kanssa). Itä Nuolemon alueen kaavoituksessa otetaan huomioon myös joukkoliikennereitit.	valmistumassa liityntäpysäköintipaikat kuten myös Nuolemon päätepysäkin läheisyyteen. Avantin (Tuulissuon) joukkoliikennekysely toteutettu keväällä. Suunnittelua jatketaan.
----------------	---	---	---

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Työllistämisen vastuualueella on moniammatillisen asiantuntijaorganisaation voimin edelleen panostettu prosessien kehittämiseen siten, että toiminta on joustavaa, tehokasta ja vaikuttavaa. Näin varmistetaan sekä läpinäkyvä sisäinen yhteistoiminta että asiakkaiden henkilökohtaiset palvelutarpeet. Työllistämispalveluiden alkuvaiheen prosessi (työ- ja toimintakyvyn arviointi) asiakkaiden työllistämässä vie yhä enemmän resursseja. Asiakaskunnan muuttuminen haasteellisemmaksi aiheuttaa myös turvallisuusriskin, mikä on tiedostettu.

Työllistämisen vastuualueella on tehty itsearviointia Sosiaalisen laadunarviointimallin (STL 2013, sovellus EFQM:stä ja CAF-sta) mukaisesti vuodesta 2005. Omat prosessit on laadittu tehty oman väen toimesta ja IMS –prosessit yhdessä soten kanssa, jolloin tehostetaan palvelua ja vältetään päällekkäistyötä. Vuonna 2018 tehtiin itsearvioinnin pohjalta kehittämissuunnitelma. Tietosuoja-asiat saatettiin vuoden 2018 aikana ajan tasalle. Asianmukaiset rekisteriselosteet laadittiin ja jo dokumentoitujen asiakirjojen tietosuojavarmistukset toteutettiin

Asiakaspalvelun kehittämisessä ovat tärkeitä koko tulosalueen oman toiminnan arvioinnit ja osaamisen päivittäminen. Joustava, avoin ja vastavuoroinen vuoropuhelu eri hallintokuntien, 3-sektorin ja muiden sidosryhmien välillä edesauttavat tulosalueen tavoitteiden toteutumista. Asiakaspalvelussa on ennakoitava mahdolliset väkivalta- ja muut uhkatilanteet sekä asiointi- että työllistämispalveluissa. Henkilöstön työhyvinvointi nähdään osana sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa. Hyvinvoiva ja motivoitunut henkilökunta toimii työnantajan ohjeistusten ja yhteiskunnan yleisten normistojen mukaan.

Fölin osalta sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa johtaa seudullinen joukkoliikennelautakunta. Yhteistoiminta-alueen kunnilla on mahdollisuus antaa lausuntoja ja tehdä esityksiä.

TULOSALUEEN MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Yritysyhteistyö on laajentunut Turun seutukuntaan ja alueen yrityksiin. Rekryointipalvelun käytettävissä on mm. kunnan palkkatuki. Palvelun kohderyhmänä ovat ensisijaisesti Liedon työttömät ja työnantajina ennen kaikkea Liedon, mutta myös koko Turun seutukunnan työnantajat sekä yhdistykset.

Kunta edelleen sijoittaa yhdistyksiin palkkatukityöllistettyjä sekä kokeiluluonteisesti yrityksiin. Talousarviovuodelle tehtiin edelleen sijoitussopimus 23 henkilölle, joista 8 oli alle 29-vuotiaita nuoria. Vuoden 2017 sopimuksista päättyi 19 vuoden 2018 aikana. Lisäksi tehtiin 2 kk jatkosopimuksia yrityksissä

jo 6 kuukautta olleille 3 kpl. Nykyiset tilat eivät mahdollista asiakasmäärien kasvua, joten on luotava erilaisia tapoja ohjata asiakkaita eteenpäin. Edelleensijoitus on mahdollisuus asiakkaille, jotka ovat valmiita siirtymään eteenpäin työllistämispalveluista.

Yhteispalvelun siirryttyä uuteen tilaan kunnantalon ala-aulan toiselle reunalle muutettiin nimi asiointipisteeksi valtakunnallisen linjan mukaan.

Turun Seudun joukkoliikenne (Föli) –asiat on hoidettu yhteispalvelun vastuualueella vuoden 2016 alusta lähtien. Liedon kunnan alueella Föli on tullut käyttöön vuoden 2014 puolivälissä. Turun kaupungin joukkoliikennelautakunta hallinnoi alueen joukkoliikennettä. Seutuliikenteen (Fölin) kustannustenjakomallin muutoksesta päätettiin toimintavuoden loppupuolella. 1.7.2019 käyttöön otettava, matkustusaikaan perustuva jakomalli tuo Liedolle lisää vuosikustannuksia n. 170.000 €. Runkolinjauudistus on toteutumassa v. 2020. Linja 6 (Lieto-Turku-Naantali) ei tule olemaan runkolinja.

TULOSALUEEN INVESTOINNIT

Työllistämispalveluiden uutta toimintamallia palveleva uudisrakentaminen toteutettaneen uuden toimintakeskuksen yhteyteen leasing-rahoituksella, jolloin kustannukset jakautuvat pitkälle jaksolle käyttötalouteen. Kyse ei siis ole varsinaisesta investoinnista. Leasing rahoitetaan nykyisillä Kisällin tilakustannuksilla, jotka nousevat koko ajan.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama -%
Työttömyys % *) /Työvoima/Työttömät	7,0/9425/658	6,9 /9390/845	5,3/9519/502	-0,23 / + 1,4 / - 40,6
Työllistämisen asiakkaat (sis.etsivän asiakkaat)	576	550	546	- 0,7
€ / työllistämisen asiakkaat, brutto/netto	2874/1833	4170/2398	3739/2323	-0,10 /-0,03
Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki €/vuosi	437 688	330 000	381 651	-14,6
Fölin nousut Liedossa	450 000	470 000	442300	-5,7
Yhteispalvelun				
asiakkaat / pv	60	90	95	5,5
puhelut / pv	70	70	68	-2,8
Föli-kortit € / kk-ka	3480	4000	3100	-22
kassa € / kk-ka	10400	12000	8500	-29

*) Työttömyys-% = vuoden keskiarvo

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Työll.palvelut kulut € / asukas tulot € / asukas	94 34	115 49	102 39	-11 -20
Yhteispalvelu kulut € / asukas tulot € / asukas	62 6	57 0,03	58 1,5	1,75 -
Kehittäminen, kulut € / asukas hallinto tulot € / asukas	5 0	4 0	5 0,01	25 -

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	975	0	975	803	-172	-17,6 %
Toimintamenot	-3 512	0	-3 512	-3 284	228	6,5 %
Toimintakate	-2 537	0	-2 537	-2 481	56	2,2 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-19	0	-19	-37	-18	-95 %
Tilikauden tulos	-2 555	0	-2 555	-2 518	38	1 %

Työllistäminen**Toimintatuotot**, -20,6

Työllistämistulot alittuivat, koska työllistettyjen palkkamenot alittuivat.

Kierrätyksen tulot alittuivat myymälän ja metallin myyntitulojen tulojen jäätyä alle suunnitellun.

Toimintamenot, -11 %

Työllistettyjen ja oppisopimuksella työllistettyjen palkkamenot alittuivat.

Määräaikaisten palkkamenot alittuivat.

Toimintakate, -3,9 %

Toimintakate oli 96,1 %. Tulojen ja menojen alitukset liittyvät toisiinsa, joten toimintakate oli 96,1 %.

Yhteispalvelu**Toimintatuotot**

Tulot ylittyivät, koska Fölin vuoden 2017 kustannusten tasaus tuloutui vuoden 2018 kirjanpitoon.

Toimintamenot, 1,75 %

Yhteispalvelun henkilöstökulut ylittyivät osittain päällekkäisistä kuluista eläköitymisestä johtuen.

Toimintakate

Toimintakate oli 99,7 %. Tulojen ja menojen ylitykset kompensoivat toisensa.

Kehittämisen hallinto

Toimintatuottoja ei ole budjetoitaviksi.

Toimintamenoihin sisältyy palkkakuluja ja joitain koko tulosalueen menoja.

Toimintakate oli 98,2 %. Menojen ylitykset ja alitukset kompensoivat toisensa.

4 Ympäristöterveyspalvelut

Toimialajohtaja, Johanna Mäkinen

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Ympäristöterveydenhuollon toimialalla merkittävimmän muutoksen suunnitelmakaudella olisi tuonut toteutuessaan maakuntauudistus, jonka valmisteluun osallistuttiin aktiivisesti vuoden 2018 aikana. Vaikka uudistus ei toteudu, on tulevaisuudessa odotettavissa toimintaympäristön muutoksia ainakin mahdollisen aluehallinnon uudistuksen osalta. Moniin keskeisiin ympäristöterveydenhuollon lakeihin oli valmisteltu myös muutoksia ja uudistustarpeet näiden muutosten taustalla ovat edelleen olemassa. Lakimuutosten toteutuminen ja aikataulu on kuitenkin nyt epävarmaa. Eläinlääkäripalveluiden osalta viime vuosina koko ajan lisääntynyt yksityinen palvelutarjonta ja toisaalta asiakkaiden vaatimustason kasvu ovat merkittäviä toimintaympäristön muutoksia. Varsinais-Suomessa pieneläinpäivystys on järjestetty maakunnallisena (poislukien Somero) ostopalveluna jo vuodesta 2011 ja sopimus tullaan kilpailuttamaan jälleen 2019. Toimintaympäristön muutos on ollut nähtävissä mm. tämän sopimuksen hinnoittelussa, sillä hinta on ollut laskeva. Viime aikoina maassamme kilpailutetut sopimukset ovat osittain olleet jo ns. nollasopimuksia eli palvelun tuottaja on kattanut toiminnan kulut potilaskäyntimaksuilla (sitoutuen noudattamaan asiakasmaksuissa kunnaneläinlääkäritaksaa). Suurissa kaupungeissa yksityiset hoitavat jo pääosin eläinlääkäripalvelut, muualla Suomessa tämä on vielä harvinaista. Ensimmäisten joukossa Eteläkärjen ympäristöterveyden toiminta-alueella vuonna 2017 tuotantoeläinten ympärivuorokautinen perustason kiireellinen hoito on järjestetty ostopalveluna, palveluntuottaja Sjuvet Oy. Lähivuosina todennäköistä onkin laajempi toimintojen uudelleenjärjestely, joko maakuntauudistuksen tai kunnallisen järjestämistä vastuun piirissä olevien palveluiden rajauksen tai molempien kautta.

Toiminnallisesti merkittä hanke on ollut myös valtakunnallisen ympäristöterveydenhuollon sähköisen laatujärjestelmän valmistelu. Järjestelmän otettiin käyttöön Liedossa ensimmäisten joukossa vuoden 2018 alkupuolella. Tavoitteena on paitsi valvontatyön laadunhallinta myös antaa työkaluja ympäristöterveydenhuollon johtamiseen ja toiminnan kehittämiseen. Erityisesti elintarvikevalvonnan osalta parhaillaan pohditaan myös miten asiakkaiden standardit ja sertifioidut laatujärjestelmät tulisi huomioida valvontatyössä. Eviran edellyttämä asennemuutos ”valvojasta valmentajaksi” ja byrokratian purkamisen myötä kevennetty lainsäädäntö edellyttääkin valvontahenkilöstöltä vankkaa osaamista ja muutosvalmiutta.

Ympäristöterveyspalveluiden vuoden 2018 talousarvio on raamin mukainen. Maksutaksa on tarkistettu aina tarvittaessa ja maksullisuutta koskevat lainsäädännön muutokset astuivat voimaan alkuvuodesta. Vuoden aikana keskityimme edelleen kehittämään toimintatapojamme ja laatu- sekä kustannustietoisuutta jota osaltaan tukee käyttöönotettava uusi sähköinen laatujärjestelmä. Henkilöriskejä pyritään hallitsemaan laajentamalla osaamis pohjaa. Talouden raamit ja kuntastrategian asettamat talouden reunaehdot on mahdollista toteuttaa pitkällä aikavälillä ainoastaan henkilösäästöjen kautta. Tämä edellyttää toimintojen ja tehtävien jaon jatkuvaa tarkastelua ja kehittämistä ja resurssien tarkastelua suhteessa tehtäväkentän muutoksiin. Hoidamme lainsäädännön mukaiset kunnan ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja osallistumme aktiivisesti maakuntauudistuksen valmisteluun osana Varsinais-Suomen maaseutuasioiden valmisteluryhmää.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Ympäristöterveyslautakunta toimii kahdentoista (12) kunnan yhteisenä toimielimenä. Lautakunnan toimiala valvonta, neuvonta ja eläinlääkintähuolto huomioiden kriittiseksi menestystekijäksi valikoitui ”Suomen

tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät”. Ympäristöterveyslautakunnan osalta tavoite ei ole vain Liedon kunnassa vaan koko Liedon kunnan isännöimällä yhteistoiminta-alueella.

Edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi lautakunnan tulee toimialueellaan tuottaa terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palvelut tasapuolisesti ja tarpeenmukaisesti. Toiminnanharjoittajien kannalta mm. tasa-
puolinen ja oikeudenmukainen (riskiperusteinen) valvonta, asiantunteva neuvonta ja ohjaus sekä sujuva
ilmoitus- ja lupamenettely ovat keskeisiä asiakastyytyväisyyden kannalta. Edellä mainittujen tavoitteiden
mittareina voidaan käyttää mm. valtakunnallisia tilastoja (Oiva), valtakunnallisia kehityshankkeita,
asiakastyytyväisyyskyselyitä ja asiakaspalautetta sekä auditointituloksia. Sähköistä asiointia edistetään
ympäristöterveydenhuollon osalta osana valtakunnallista hanketta. Lainsäädännön muutokset ovat osaltaan
sujuvoittaneet yritystoimintaa, sillä lupamenettelystä on pääsääntöisesti siirrytty ilmoitusmenettelyyn ja
vähäriskisten kohteiden valvonnasta on luovuttu tai sitä on kevennetty.

Ympäristöterveyslautakunta

Toimialajohtaja, Johann Mäkinen

TOIMINTASUUNNITELMA

Liedon kunta toimii vastuukuntana ympäristöterveydenhuollon alueelliselle yksikölle. Yksikön vastuulla on Auran, Kaarinan, Kemiönsaaren, Koski TL:n, Liedon, Loimaan, Paraisten, Marttilan, Oripään, Paimion, Pöytyän ja Sauvon terveysvalvonta ja eläinlääkintähuolto. Lisäksi hoidamme Turun kaupungin lakisääteisen tuotantoeläinten terveydenhuollon ja ympärivuorokautisen kiireellisen eläinlääkäriavun. Tuotamme lakisääteiset kunnan ympäristöterveydenhuollon (eläinlääkintähuollon, eläinsuojelun, elintarvikevalvonnan ja terveysvalvonnan) laadukkaat palvelut yhteistoiminta-alueella tarpeenmukaisesti. Kohtelemme toiminnanharjoittajia tasapuolisesti, annamme asiantuntevaa neuvontaa ja ohjausta sekä palvelemme sujuvasti ilmoitus- ja lupa-asioissa.

Henkilöstölle on asetettu ja asetetaan jatkossakin selkeät vuosittaiset tavoitteet ja vastualueet. Asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisesti. Tiimityötä kehitetään ja osaamis pohjaa laajennetaan.

Valtakunnallisen valvontaohjelman toteutumisen arvioinnin lähtökohdan muodostavat kuntien valvontasuunnitelmat ja niiden toteutumisesta tehdyt arvioinnit. Liedon yhteistoiminta-alueen valvontasuunnitelma laaditaan valtuustokausittain ja päivitetään tarvittaessa. Tavoitteena on, että AVIt arvioivat valvontasuunnitelmat kerran valvontaohjelmakaudella arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä. Arviointi- ja ohjauskäyntien raporttien pohjalta voidaan tarkastella valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman ohjaavuutta ja sitä, kuinka asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan, miten hyvin valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma ohjaa terveydensuojelun suunnitelmallista valvontaa. Lisäksi arvioidaan suunnitelmallisen valvonnan kattavuutta sekä sitä, onko valvontaohjelman painopisteillä lisätty valvonnan vaikuttavuutta kuten myös sitä, miksi tavoitteisiin ei ole päästy tai mitkä tekijät ovat tukeneet tavoitteiden toteutumista.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät	Laadukas, tehokas ja oikeudenmukainen valvonta	Uusi sähköinen laatujärjestelmä käytössä vuoden 2018 loppuun mennessä	Toteutuu, järjestelmä on käytössä, kehitystyö jatkuu, osallistumme valtakunnalliseen pilottiin myös vuonna 2019
		Asiakastyytyväisyys säilyy korkealla tasolla > 8 asteikolla 1-10. Palaute- linkki aina avoinna www- sivuilla sekä tarkastajien sähköpostiallekirjoitukses- sa.	Asiakastyytyväisyyden keskiarvo ei yltänyt tavoitteisiin terveysvalvonnan osalta. Elintarvikevalvonta 14 palautetta ka 7,1. Terveysvalvonta 9 palautetta ka. 6,8. Eläinlääkintähuollossa 2 palautetta ka. 9,5. Palaute on käsitelty henkilöstön kanssa ja huomioidaan toiminnan kehittämiseksi.
		Resurssit tehokkaasti käytössä, kustannustehokkuus (€/suorite). Auditointitulos tai maakunnallinen vertailu	LaatuNet-vertailussa eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ka 11,9€/asukas, Liedon alueella 7,9€/asukas. Terveysvalvonnassa ka. valtakunnallisesti 12,1 €/asukas, Liedossa 6,1 €/asukas.
	Turvallinen ja terveellinen elinympäristö. Toimiva ennakkovalvonta.	Valvontasuunnitelman toteuma > 95% Sisäilmaprosessin edelleen kehittäminen ja arviointi. Laadukkaat sisäilmaselvitykset: Edistetään ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntämistä sisäilmaselvityksissä (koulut, päiväkodit ja yksityiset asunnot)	Toteutuma 1-12 on suunnitelman mukainen Sisäinen auditointi terveydensuojelun yksityisasiakkaiden 2018 sisäilmaprosessista tehty.
	Tarpeenmukainen eläinlääkintähuolto	Käynnit suhteessa eläinmääriin ja palvelutarpeeseen €/käynti. Yksityinen palvelutarjonta ja	Toteutuma 1-12 on suunnitelman mukainen ka. 77 €/suorite

		lainsäädännön muutokset (laki läinlääkäripalveluista ja eläinsuojelulaki) huomioitu kunnan suunnitelmassa.	
--	--	--	--

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tavoitteiden toteutumisen varmistamisen ja resurssien oikean kohdentaminen suhteen ulkopuolinen auditointi ja vertailu valtakunnallisiin tilastoihin antaa tukea johtamistyölle. Asiakaspalautte on tärkeää toiminnan kehittämisen kannalta. Henkilöstöriskit muodostavat ehkä suurimman riskin, koska pienellä osastolla tiettyjä tehtäviä ja valvonnan osa-alueita hoitavat yksittäiset henkilöt, joiden sairastapaukset muodostavat riskin. Tavoitteena onkin ollut mahdollisuuksien mukaan laajentaa osaamis pohjaa ja näin minimoida henkilöriskejä sekä valvontayksikköjen välisin yhteistyösopimuksin turvata palvelu mm. loma-aikoina. Lautakunnan päätöksen mukaisesti asiakaspalautetta kerätään nykyään ympäri vuoden. Käytännössä linkki on tarkastajien sähköpostiallekirjoituksessa ja kunnan www-sivuilla. Vuoden 2018 asiakastytyväisyyskyselyn perusteella asiakastytyväisyys eläinlääkintähuollon osalta on edelleen korkealla tasolla. Asteikolla 1-10 antoi 100% vastaajista eläinlääkinnälle arvosanan 9-10. Terveysvalvonnan asiakastytyväisyys on hieman laskenut ja palaute on huomioitu toiminnan kehittämiseksi. Elintarvikevalvonnassa 42,9% antoi arvosanan 9-10 ja 28,6% arvosanan 7-8. Terveysvalvonnassa 33,3% antoi arvosanan 9-10 ja 33,3% arvosanan 7-8. Sähköistä asiointia edistetään ympäristöterveydenhuollon osalta osana valtakunnallista hanketta. Lainsäädännön muutokset ovat osaltaan sujuvoittaneet yritystoimintaa, lupamenettelystä on pääsääntöisesti siirrytty ilmoitusmenettelyyn ja vähäriskisten kohteiden valvonnasta on luovuttu tai sitä on kevennetty. Valvonta antaa riittävän varmuuden lainsäädännön määräysten noudattamisesta ja elintarvikkeiden turvallisuudesta toimialueella. Vuonna 2018 ei tehty ulkoista auditointia. Toiminnassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia verrattuna vuoteen 2015, jolloin Envirovet auditoi yksikön. Yksikkömme vahvuus on edelleen voimakkaasti suunnitelmalliseen valvontaan painottuva toiminta sekä oman, riskinarviointiin perustuvan suunnitelman täysipainoinen toteuttaminen. Valvonnan tehokkuus on ollut auditoinnissa ja LaatuNet vertailussa 2018 keskitasoa paremmalla tasolla. Pakkokeinojen käyttöön ei ole ollut tarvetta, vuonna 2018 on pakkokeinoja käytetty määräysten antamista kahden toimijan kohdalla.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Vuoden 2018 aikana muutoksia aikaisempaan vuoteen olivat mm. lainsäädännön muutosten toimeenpano keskusvirastojen ohjeistuksen mukaisesti, toiminnan sopeuttaminen muutoksiin ja sähköisen laatujärjestelmän käyttöönotto. Maakuntauudistuksen valmisteluun osallistuminen.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2017	TA 2018	TOT 1-12/2018
Terveysvalvonta €/asukas	5,6	6,2	6,1
Eläinlääkintähuolto €/asukas*	8,2	8,6	7,9
Eläinlääkäreiden hoitokäynnit	11 777	11 900	12 180
Eläinsuojelu- ja eläintautivalvontakäynnit	545	500	492
Elintarvikevalvonnan tarkastukset (Kuti)	686	689	690
Terveydensuojelun tarkastukset ja muut toimenpiteet (Yhti)	907	750	935

*Asukasluku yhteistoiminta-alueella 31.12.2018 väestön ennakkotilaston mukaan 123 153

TALOUS

1 000 EUROA	TP 2017	TA 2018	TOT 1-12/2018	TOT-% 1-12/2018 vs. TA 2018
TULOT	1 508 641	1 611 946	1 553 709	96%
MENOT	-1 692 830	-1 804 921	- 1 737 845	96%
TOIMINTAKATE	-184 189	-192 975	- 184 136	95%

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toteuma kokonaisuutena on talousarvion mukainen. Toimintamenoja kasvattivat edelliseen vuoteen verrattuna palkankorotukset sekä kunta-alan työ- ja virkaehtosopimuksen neuvottelutuloksen mukainen yleiskorotus, että kertaerä, joka maksettiin tammikuussa mutta kohdennetun ja kirjattiin vuodelle 2018. Lisäksi terveystarkastajat saivat työaikamuutoksesta johtuvan tehtäväkohtaisen palkan korotuksen: KVTES 2017 III luvun 10 §:n soveltamispiirissä olevien viranhaltijoiden/työntekijöiden säännöllinen työaika pitenee liitteen 18 mukaisesti 7.5.2018 lukien. Näille viranhaltijoille/työntekijöille, joiden työaika pitenee 38 tuntiin 15 minuuttiin, maksetaan 30.4.2018 mukaiseen tehtäväkohtaiseen palkkaan erillinen korotus, jonka suuruus on 2,4 prosenttia. Korotus otetaan huomioon tehtäväkohtaisessa palkassa 1.5.2018 lukien. Asiakasmaksutuotot kokonaisuutena olivat talousarvion mukaiset, vuosittaista vaihtelua on mm. riippuen tarkastusten kohdentumisesta eri tyyppisille kohteille eri vuosina.

5 Sosiaali- ja terveystaloudet

Vs. toimialajohtaja Marja-Leena Brander

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Sosiaali- ja terveystaloudet taloudellinen tavoite toteutui. Muutetun talousarvion toimintakate oli 54.064.688 €, toteuma oli 99,8%. Tulokseen vaikutti erittäin positiivisesti Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin lopullinen kuntalasku, jonka mukaan Liedon kunnalle palautui 624.599 €. Toimintatuottojen toteutuma oli 98 % ja toimintakulujen 99,5 %.

Ympäri vuorokautista laitoshoidoa vähennettiin valtakunnallisten linjausten ja strategian mukaisesti sulkemalla 30-paikkainen osasto 1 lokakuun 2018 alussa. Toinen osasto 2 remontoitiin nykyaikaista hoitokäytäntöä tukevaksi osastoksi. Remontin viivästymisen vuoksi odotettu rakennemuutoksen kustannushyöty jäi vuonna 2018 odotettua alhaisemmaksi. Kotiin tuotavia palveluja vahvistettiin lisäämällä vapautuvaa hoitajaresurssia kotihoitoon, kotiutustiimiin ja avosairaalaan. Lisäksi kotikuntoutuksen tiimi tukee kotona selviytymistä. Toimintavuoden aikana 30 sairaansijaa on osoittautunut riittävän eikä sairaalapaikkoja ole jouduttu hankkimaan muualta.

Tavoitteena on tukea kotona tapahtuvaa kuntoutusta ja hoitoa, jotta pitkäaikaiselta ympärivuorokautista hoitoa tarjoavia hoitopaikkoja ei lisättäisi ja käyttö vähentyisi. Ympäri vuorokautisissa palveluissa resurssia on kuitenkin lisätty siten, että jonotusaika lyhenisi lakisääteeseen kolmeen kuukauteen. Vuoden lopussa jonoa tehostettuun asumispalveluun ei ollut. Tämä on kuitenkin edellyttänyt yksityisten tehostetun asumispalvelupaikkojen hankkimista. Talousarviomuutoksella määrärahaa lisättiin tehostetun palveluasumisen ostoon ja palvelusetelisiin yht. 910.000 €. Vuoden lopussa omilla tepe-paikoilla oli 90 asukasta ja yksityisissä asumispalveluyksiköissä 63 asukasta. Lietolaisten vanhusten valinnan vapautta on vahvistettu ja palvelusetelimahdollisuus on ollut käytössä myös yksityisiin asumispalveluyksiköihin.

Valmankartanon tukiasunnot valmistuivat ja vuoden lopussa asunnot on suurimmaksi osaksi saatu vuokrattua. Ryhmäkotiin asukkaat muuttivat jo vuoden 2017 aikana.

Rakennemuutosta toteutettiin myös kehitysvammaisten asumispalveluissa. Tarvasjoella Peltolan viiden asunnon asumisyksikön toiminta lopetettiin elokuussa 2018. Asukkaille etsittiin yksilöllisesti korvaava asumisratkaisu itsenäisen asumisen palveluohjauksen piiristä ja yksityisestä asumispalveluyksiköstä. Uuden toimintakeskuksen rakennustyöt alkoivat vuonna 2018 ja rakennus valmistuu aikataulussa huhtikuussa 2019.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa kaikissa sosiaalityöntekijöiden viroissa on pätevät työntekijät. Kehitysvammapalveluiden päällikön siirryttyä toisen työnantajan palvelukseen, virka muutettiin vammaispalvelupäällikön viraksi ennakkoiden jo tulevaa lakimuutosta. Virkaan on helmikuussa 2019 valittu vammais- ja kehitysvammapalveluista kokemusta omaava työntekijä. Psykososiaalisen yksikön esimies siirtyi myös toisen työnantajan palvelukseen ja hänen virkansa muutettiin sosiaalityöntekijän viraksi. Psykososiaalisen yksikön esimiehen tehtävät jaettiin perhe- ja sosiaalipalvelujohtajan ja terveyskeskuksen vastaanottopalveluiden osastonhoitajan kesken.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa on onnistuttu omaa resurssia vahvistamalla vähentämään lastensuojelun avohuollon tukitoimien ostamista. Lastensuojelussa työskentelevä psykologi on lisännyt lastensuojelumenetelmien kirjoa. Systemisen mallin mukainen tiimityöskentely on otettu käyttöön lastensuojelussa. Mallissa asiakkaan asioista vastaa yhden työntekijän sijaan tiimi ja mallissa korostuu

työntekijöiden selkeät roolit sekä osaamisen kehittäminen. Ennakoivilla, varhaisella tuella ja kotiin annettavilla palveluilla kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä oli vuoden lopussa ennätyskellisen alhainen, 10 henkilöä.

Liedon perhekeskuksen kehittämis- ja perustamistyötä on suunniteltu vuoden alusta 2018 alkaen kolmessa eri työryhmässä, joissa on ollut edustus kunnan hallinnosta, sosiaali- ja terveystalvueluista, sivistystalvueluista, yhdistyksistä, seurakunnasta ja Liedon kunnan LAPE -työryhmästä. Lisäksi Varsinais-Suomen Lupa auttaa! -hankkeen edustajat ovat osallistuneet kehittämistyöryhmiin. Perhe- ja sosiaalitalvuelujohtaja on koordinoanut ja vetänyt työryhmiä. Työskentelyyn ovat osallistuneet myös järjestöt, yhdistykset ja seurakunta. Perhekeskuksen toiminta aloitetaan Liedon kunnassa vuonna 2019, ja se toimii Härkätien yhteistoiminta-alueella. Perhekeskuksen talvuelut muotoillaan asiakkaan tarpeen mukaan jalkautuen kotiin, kouluun, varhaiskasvatukseen ja harrastustoimintaan. Talvuelujen kokoamiseen, koordinoimiseen ja toiminnan käynnistämiseen perustetaan talvuelukoordinaattorin virka, jonka palkkaamiseen on varattu määräraha vuodelle 2019. Kokoontumis- ja työtilaa perhekeskukselle on suunniteltu Liedon kunnantalon alakerrasta.

Terveys- ja sairaanhoitotalvueluissa lääkäreiden ei-kiireellisten vastaanottoaikojen saatavuus heikentyi huhtikuussa ja hoitotakuuajat ylittivät kahden viikon ajaksi. Ei-kiireelliseen vastaanottoiminnan ruuhkan purkamiseksi ostettiin lisää lääkärikapasiteettia Liedon Mehiläiseltä ja vastaanottoajat saatiin heinäkuun loppuun mennessä hoitotakuun piiriin. Lääkäreiden ja hoitajien vastaanottoimintaa vahvistettiin ns. innovaatiomäärärahoilla palkatuilla kahdella terveystalvuelukeskuslääkärillä ja kahdella sairaanhoitajalla. Lääkärin- ja hoitajien vastaanottotalvuelujen saatavuus ei vielä loppuvuonna parantunut oleellisesti.

Erikoissairaanhoitotalvueluita ostettiin kilpailutetuilta yksityisiltä talvueluntuottajilta harkitusti. Määrärahaa talvuelujen ostoon oli käytettävissä 500.000 €. Tavoite erikoissairaanhoiton kokonaiskustannusten hallitsemiseksi onnistui vuonna 2018, jos sitä mitataan kokonaiskustannusten muutoksella +0.9 % (+ 201.806 €) ja sillä että palautusta Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriltä saatiin 624.599 €. Oman toiminnan kehittäminen (konsulttilääkäri) ja muu oma (kirurgia, sisätaudit) toiminta näkyy erikoissairaanhoiton kulujen alenemisena.

Suun terveydenhuollossa väestön kasvu ja etenkin lasten ja nuorten määrän kasvu, tuottaa ongelmia pysyä hoitotakuun määrittämässä 6 kuukauden määräajassa. Ennalta ehkäisevä työ ja lasten hammastarkastukset sekä kiireellinen päivistystyö vievät yhä enemmän resursseja ei –kiireelliseltä työltä. Syyskuussa 2018 suun terveydenhuoltoon palkattiin lisäresurssina hammaslääkäri, suuhygienisti ja hammashoitaja.

Terveystalvuelukeskuksen sisäilmakorjaukset saatiin vuoden loppuun mennessä valmiiksi.

Sähköisiä asiointitalvueluita on laajennettu. Terveys- ja sairaanhoitotalvueluissa käytössä on kansalaisen ajanvaraus suun terveydenhoidossa ja se tulee laajenemaan myös vastaanottotalvueluihin. Sähköisesti ajan on voinut varata myös influenssarokotusta varten. Käytössä on jo aiemmin ollut tekstiviestimuistutus varatuista vastaanottotalvueluista. Myös kaikille Marevan hoidon aloittaneille INR-vastaus ja lääkeannostus menee tekstiviestillä. Sosiaalitalvueluissa on käytössä mobiilitalvuelu ja sähköisesti varatusta tapaamisajasta saa tekstiviestimuistutuksen. Lupa auttaa –hankkeen myötä pilotoitiin neuvolan chat-talvuelua. Vanhus- ja hoivatalvueluissa on käytössä 24/7 läsnäolotalvuelu ja Kompassi- hankkeen myötä on otettu käyttöön alueellinen talvueluohjaus pilottikuntien yhteistyönä.

Solakka-hanke, joka on Liedon kunnan ja perusturvayhtymä Akselin yhteinen THL:n tukema hanke sosiaalitalvueluiden Kantaan liittymisestä, on edennyt. Hankeessa on kartoitettu vammaistalvueluiden ja työikäisten talvueluiden talvuelutehtävien kirjaamista. Kantaan liittyvä järjestelmä on testattu, auditoitu ja sertifioitu. Liedon kunnan sosiaalitalvuelut on liittynyt Kantaan 2/ 2019.

SOTEN INNOVAATIOMÄÄRÄRAHAN KÄYTTÖ VUONNA 2018

Kunnanvaltuusto lisäsi terveys- ja sairaanhoitopalveluiden vuoden 2018 talousarvioon 300.000 € määrärahaa käytettäväksi uusien palveluinnovaatioiden kehittämiseen, kuntalaisten palveluiden laadun ja saatavuuden sekä vaikuttavuuden lisäämiseen.

Hoitoonpääsyajkojen lyhentämiseksi innovaatorahoilla palkattiin kesällä kaksi uutta lääkäriä aluksi sijaisina. Toinen vakituisista lääkäreistä aloitti tammikuussa 2019 ja toinen huhtikuussa 2019. Toinen lääkäreistä toimii ns. konsulttilääkärinä, jonka työaika on varattu toisten (nuorempien) lääkäreiden konsultoimiseksi. Lisäksi innovaatorahoilla palkattiin kaksi uutta vakinaista sairaanhoitajaa vahvistamaan hoitajavastaanottoa.

Sähköisiä asiointimahdollisuuksia laajennettiin ottamalla käyttöön kansalaisen ajanvaraus influenssarokotuksen ajanvaraamiseen sekä hammaslääkärin ja hammashoitajan vastaanotolle pääsyyn. Sähköinen ajanvarausmahdollisuus laajennetaan koskemaan myös lääkärin vastaanottoa. Hammashoitolassa aloitettiin iltavastaanotto yhtenä iltana viikossa. Osaamisen ja valmiuden lisäämiseksi seksuaalisuuden huomioon ottamiseen ja seksuaaliterveyden edistämiseen asiakas- ja potilastilanteissa hankittiin lisäkoulutusta kahdelle terveydenhoitajalle. Fysioterapeuttien suoravastaanottokoulutus ja vanhemmuusvalmennuskoulutus siirtyi toteutettavaksi vuonna 2019. Palveluprosesseja sujuvoittavista laitehankinnoista toteutui kannettava hammashoitoyksikkö 11.000 €.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Toimialalla on kirjattu Lieto -strategian mukaiset tavoitteet, toimenpiteet ja niiden seurantaan liittyvät mittarit talousarvioasiakirjaan, laatupolitiikkaan ja tuloskorttiin. Strategian toteutumista seurataan toimintavuoden aikana mm. kuukausiraportoinnin yhteydessä. Tärkeimmäksi tavoitteeksi on asetettu ennalta ehkäisevän ja kotiin annettavan palvelun ensisijaisuus ja näihin tavoitteisiin tähtäävien muutosten toteuttaminen palvelukriteereissä. Liikunnan ja työllisyyden edistäminen, koulutusasteen nostaminen sekä suun terveydenhuollon ennalta ehkäisevän työn onnistuminen ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä painopistealueena ja mittareina.

Näiden tavoitteiden savuttamisessa on onnistuttu.

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Vs. toimialajohtaja Marja-Leena Brander

TOIMINTA-AJATUS

Sosiaali- ja terveyslautakunnan perustehtävä on edistää ja seurata väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä järjestää lakisääteiset sosiaali- ja terveystoimet siten, että palvelut perustuvat väestön tarpeisiin, monipuoliseen kokonaisarvioon, asiakkaan kuntoutus-, hoito- ja asiakassuunnitelmiin sekä ennakointiin, varhaiseen tukeen ja asiakkaan tarpeen mukaiseen palvelumuotoiluun.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVIK TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedossa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja erojen kaventaminen. Elinympäristöä kehitetään väestön omaa kunnon ja toimintakyvyn ylläpitämistä tukevaksi.	Kuntoutukseen, koulutukseen, työllisyyteen ja terveisiin elintapoihin suunnitellut toimet toteutuvat tulosalueiden suunnitelmien mukaisesti mm. Valmankartanon aktiivipuiston Leader- hanke, Keskustan kevyenliikenteen väylät, Jokilaakson puisto ja Tarvasjoen vanhustentalojen ympäristö Terveysliikuntasuunnitelman toteuttaminen tavoitteiden mukaisesti, lähipalveluiden suunnittelu ja rakentaminen valtakunnallisten suositusten mukaan, kariuksen ehkäisyn tavoite DMF- indeksi 7-v < 0.15, 12-v <1.5, 15-v < 2.8 sairastavuusindeksi alle 94, väestön . Chat- ja muiden matalan kynnyksen palveluohjauksen ja nopean yhteydensaannin kehittäminen.	Sosiaali- ja terveystoimen hankkeet ovat edistyneet suunnitelman mukaisesti. Tarvasjoen vanhus- rivitaloasunnot siirtyivät Liedon Asunnot Oy:lle. Muutostöiden toteuttaminen siirtyi tuonemmaksi. Suun terveydenhuollossa DMF-indeksitavoite vuonna 2108 toteutui muutoin paitsi yli 15-v: 7-v = 0.07, 12-v =1.31, 15-v =3.03. Liedon kunnan sairastavuusindeksi on viimeisen mittauksen v.2016 mukaan 83,3. Vanhuspalveluissa palveluohjausta ja yhteydenottopalveluita on kehitetty maakunnallisesti KomPASSi-hankkeessa. Neuvola-palveluiden chat- palveluohjausta pilotoitiin Lupa auttaa –hankkeen puitteissa.
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Lapsiperheiden hyvinvointia ja kohtaamista turvaa monialainen ja monipuolinen palvelu perheen tarpeita vastaavasti. Palvelut	Lape- hankkeen tavoitteen mukainen perhekeskus –toiminta, ”Liedon perhetalo”, vakiintuu käyttöön Liedossa. Maakunnallinen malli perheiden palvelujen	Perhekeskus-hanketta on viety eteenpäin yhteistyötahojen kanssa. Toiminta käynnistyy vuoden 2019 aikana. Terveystarkastuksien toteutuminen on

	tarjotaan pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen, koulun ja nuorisotyön palveluissa ja kodin piirissä	järjestämiseen on valmis. Terveystarkastukset toteutuvat 100 %, neuvola tavoittaa kaikki lapsiperheet yhteistoiminta-alueella.	varmistettu. Neuvolan palvelut tavoittavat kaikki lapsiperheet.
Liedosta löytyy työtä ja tekemistä	Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen keinoin tuetaan kuntalaisten työ- ja toimintakykyä (sis. kansansairauksien hoito, kuntoutus, työttömien ja osatyökykyisten aktivoiminen)	Terveyden edistämisen alueella on aloitettu ryhmätoiminta päihitteettömyyttä tukemiseksi yhdessä oppilashuollon, nuorisotoimen ja etsivän nuorisotyön kanssa. Jalkautuva mielenterveys- ja sosiaalityö nuorten ja muiden asiakkaiden parissa toteutuu, kyllä/ei. Liikkumista edistäviä hankkeita toteutetaan yhdessä liikuntatoimen ja Lieto-opiston kanssa. Koululaisten 5- ja 8-luokkalaisten Move –mittausten tulosten hyödyntäminen +/- (fyysinen toimintakyky). Ravintoon ja terveellisiin elämäntapoihin ohjaaminen etenkin kouluiässä suunnitelmallista +/- (kouluterveydenhuolto ja suun terveydenhuolto). Välityömarkkinamallin käyttöönotto.	Kuntouttavia ryhmätoimintoja on lisätty. Psykiatrinen sairaanhoitaja nuorten palvelutarpeisiin on aloittanut työnsä. Liikuntaan ja terveellisiin elämäntapoihin ohjaamista on lisätty. Fysioterapia-yksikkö toteutti ”koulukiertueen”, joka tavoitti n. 220 oppilasta. Tietoisuuden lisäksi seitsemään eri kouluun toteutettiin toiminnallinen jumppaosuus. Välityömarkkinamalli ei ole edennyt toimintakeskuksen rakentamisen ja Kisällin toiminnan kehittämisen takia.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Epävarmuus Sote-maakunta-uudistuksen toteutumisen ajankohdasta ja uudistusta odottava ilmapiiri on heijastunut soten kehittämistyöhön kunnassa. Riski henkilöstön jaksamisesta ja pysyvyydestä, kun samanaikaisesti henkilöstöresurssia pyritään vähentämään on edelleen olemassa, vaikka vakinaisiin virkoihin on saatu palkattua riittävästi henkilöstöä. Tavoitteiden toteuttamiseksi pyritään ottamaan uusia toimintoja käyttöön ja valmistautumaan sote-palvelujen siirtoon maakuntaan. Toimitilojen terveellisyydestä ja turvallisuudesta huolehditaan henkilöstön työtyytyväisyyden ja tuottavuuden varmistamiseksi.

Sähköisiin palveluihin ja tiedonhallintaan siirtymisessä on huomioitu tietosuojakysymykset ja niihin liittyvät riskit. Asiakkaiden ja henkilöstön osaamiseen sähköisissä palveluissa on panostettava edelleen. Asiakkaat, jotka eivät pysty hoitamaan itsenäisesti omia asioitaan, ovat erityisen palvelun tarpeessa. Palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus ovat keskeisiä kaikissa sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa.

Sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden laadunhallintatyötä on jatkettu systemaattisesti. Itsearvioinneissa, sisäisissä ja ulkoisissa auditoinneissa riskienhallinta kokonaisuutena, potilas- ja asiakasturvallisuus sekä tietosuoja- ja tietoturva-asiat ovat keskiössä ja epäkohtia vähennetään ja poistetaan havaintojen ja kehittämissuosituksen mukaisesti.

INVESTOINNIT

Vuonna 2018 aloitettiin toimintakeskuksen rakentaminen. Henkilöstö oli mukana hankkeen suunnittelussa. Hanke valmistuu suunnitellussa aikataulussa huhtikuussa 2019.

Vuonna 2018 sairaalapalveluiden rakennemuutoksen vuoksi entinen osasto 2 remontoitiin akuuttia sairaanhoitoa ja nykyajan hoitokäytäntöä paremmin vastaavaksi tilaksi.

Valmankartanon tukiasunnot viimeisteltiin vuokrauskuntoon ja Valmankartanon aktiivipuisto, johon saatiin Leader-rahoitusta n. 40.000 € valmistui vuoden 2018 aikana.

Hammashoitolaan hankittiin hammashoitoyksikkö ja hammaskuvauslaite leasing-rahoituksella. Kotiutustiimiin ja kotihoitoon hankittiin autot leasing-rahoituksella.

Ikä-ihmisten toimintakyvyn arviointiin hankittiin RAI-toimintakykymittaristo.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	9 168		9 168	8 968	-200	-2,18 %
Toimintamenot	-62 409	-910	-63 319	-63 033	-286	-0,45 %
Toimintakate	-53 241		-54 151	-54 064	87	0,16 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-354	0	-354	-164	190	54 %
Tilikauden tulos	-53 595	-910	-54 505	-54 229	277	0,5 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatuotot 8.968.115 € toteutuivat 199.802 € alle arvion (tot. 98,0 %). Maksutuotot sairaalapalveluissa jäivät toisen osaston lakkauttamisen vuoksi n. 210.000 € alle arvion.

Toimintamenot

Toimintamenot 63.032.976 €, toteutuivat 286.228 € alle arvion (tot. 99,5 %). Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin lopullinen kuntalasku toi Liedon kunnalle palautusta 624.599 €. Erikoissairaanhoidon kustannukset jäivät 380.561 € alle arvion (tot 98,3 %).

Toimintakate

Toimintakate 54.064.688 € toteutui 86.599 € alle arvion (tot 99,8 %). Talousarviomuutos, jolla tehostetun palveluasumisen ostoihin ja palvelusetelikustannuksiin saatiin lisämäärärahaa 910.000 € ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin palautus vuodelta 2018 yht. 624.599 € mahdollistivat sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintakatteen allitumisen.

Sote hallinto

Vs. toimialajohtaja Marja-Leena Brander

TOIMINTASUUNNITELMA

Sosiaali- ja terveystalouden hallinto vastaa laadukkaista, joustavista sekä monipuolisista hallinnon ja talouden tukipalvelutehtävistä. Hallinto järjestää toimialan keskitetysti hoidettavat hallinto-, suunnittelu-, talous-, laskutus-, maksatus- ja sisäisten palvelujen tehtävät. Hallinto valmistelee sosiaali- ja terveystalouden kokoukset, vastaa täytäntöönpanosta ja tiedottamisesta sekä toiminnan laillisuudesta

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Sosiaali- ja terveystalouden keskeiset prosessit ja niihin liittyvät ohjeet on kuvattu on IMS-järjestelmään.

Solakka-hanke, joka on Liedon kunnan ja perusturvayhtymä Akselin yhteinen THL:n tukema hanke sosiaalipalveluiden Kantaan liittymisestä, on edennyt. Hankkeessa on kartoitettu vammais- ja työikäisten palveluiden palvelutehtävien kirjaamista. Kantaan liittyvä järjestelmä on testattu, auditoitu ja sertifioitu. Liedon kunnan sosiaalipalvelut on liittynyt Kantaan 2/ 2019.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee Liedosta löytyy työtä ja tekemistä Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Toiminta sopeutetaan talouden realiteetteihin	Toiminnan ja talouden systemaattinen seuranta/toimenpiteet kuukausiraportoinnin yhteydessä. Talousarvion poikkeama +/- 1 %	Toiminnan ja talouden raportointi kuukausittain, talousarviomuutosesitys + 910.000 € tehtiin osavuositarkastuksen yhteydessä Talousarvion poikkeama v.2019 = - 0,2 %.
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee Liedosta löytyy työtä ja tekemistä Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Tuottavuuden lisääminen Henkilöstön pysyvyys	Palvelun laadun/prosessien jatkuva parantaminen SHQS –laatu-järjestelmää hyväksi käyttäen. Henkilöstön tyytyväisyys =tai > kuin v. 2017 Toimitilat kunnostettu (mm. terveyskeskus, toimintakeskuksen rakentaminen aloitettu, Valmakodin ryhmäkoti ja tukiasunnot käytössä)	Prosessit ja niihin liittyvät ohjeet kuvattu IMS-järjestelmään melko kattavasti. Ylläpitoauditointi toteutui 13.3.2018. Jatkuva laadun parantaminen toteutuu mm. kehittämisuositusten myötä. Henkilöstön tyytyväisyyskyselyn tulokset 2018 paranivat hieman edellisvuodesta (v. 2017 2,36 v. 2018 2,53) Terveyskeskuksen sisäilmaremontointi saatu valmiiksi, seurantatutkimukset tehdään myöhemmin. Valmakodin ryhmäasunnot ja tukiasunnot vuokrattu.

Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee Liedosta löytyy työtä ja tekemistä Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Sote-itsehallintoalueen valmisteluun osallistuminen	Liedon kunnan vahva edustus valmistelutyöryhmissä	Maakuntaudistuksen valmistelutyöryhmien kokouksiin on osallistuttu aktiivisesti.
---	---	---	--

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

*täytä yllä oleva taulukko ja lisää tarvittaessa kenttiä, poista tämä teksti.

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Sosiaalipalveluiden kustannukset €/asukas	991	994	1 067	7,3
Perusterveydenhuollon kustannukset €/asukas	574	561	571	1,8
Erikoissairaanhoidon kustannus €/asukas (Lieto)	1 116	1 130	1 114	-1,42

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	209	0	209	199	-10	-4,78
Toimintamenot	-699	0	-699	-700	1	0,14
Toimintakate	-490	0	-490	-502	12	0,24

Toimintatuotot

Solakka –hankkeen valtionavustus jäi vuonna 2018 12.177 € alle arvion.

Perhe- ja sosiaalipalvelut

Perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja Krista Ryödi

TOIMINTASUUNNITELMA

Perhe- ja sosiaalipalvelut tukevat yksilöiden ja perheiden itsenäistä suoriutumista ja turvallisuutta järjestämällä perheille ja yksilöille tarvittavia tukitoimia ja palveluja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevin palveluin. Perhe- ja sosiaalipalveluiden vastuualueella asiakaslähtöisyyttä vahvistetaan siten, että lapset huomioidaan aina aikuisten palveluissa ja aikuiset lasten palveluissa. Palvelut järjestetään yhteistyössä muiden tulosalueiden, hallintokuntien, järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Sosiaalihuoltolain mukaiset peruspalvelut ovat ensisijaisia erityispalveluihin nähden. Ensisijaisesti palvelut järjestetään kotiin vietävinä palveluina ja varhaisen tuen palveluina. Laitossijoitusten sijaan vahvistetaan palveluiden käytössä perhehoidon ensisijaisuutta. Asiakastyön toiminnassa on ensisijaisen tärkeää, että lakien määräajat toteutuvat.

Yleinen sosiaalityö vastaa aikuisväestön sosiaalihuoltolain mukaisista palvelutarvearvioista, toimeentulotuesta, pitkäaikaistyöttömien aktivointisuunnitelmista, pakolaisten ja maahanmuuttajien palveluista ja kotouttamisesta, vammaispalveluista, vanhusväestön sekä terveyskeskuksen sosiaalityöstä sekä osittain lietolaisista mielenterveys- ja päihdetyön asiakkaista yhteistyössä psykososiaalisen yksikön työntekijöiden kanssa. Lakisääteinen vastuusosiaalityöntekijä nimetään asiakassuunnitelmassa.

Lastensuojelu vastaa erityisen tuen ja lastensuojelun tarpeessa olevien lasten ja perheiden palvelujen tuottamisesta ja järjestämisestä avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon osalta sekä osaltaan sosiaalihuoltolain mukaisista erityisen tuen tarpeen olevista asiakkaista. Lastensuojelun vastuualue vastaa vain vaativan lastensuojelun järjestämisestä ja toimintaa määrittävät mm. sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki.

Vammaispalveluiden tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaisten palveluja järjestetään sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain mukaisesti silloin, kun muut palvelut eivät kata vammaisen henkilön palvelutarvetta. Sosiaalihuoltolain mukaisesti erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön palvelutarpeen arvioi sosiaalityöntekijä. Muiden asiakkaiden osalta palvelutarpeen voi arvioida palveluohjaaja. Yhteistyötä tehdään terveyspalvelujen ja muiden toimijoiden kanssa (järjestöt ja ostopalvelujen tuottajat).

Kehitysvammaispalveluiden keskeisiin tehtäviin kuuluu huolehtia, että kunnan kehitysvammaisilla henkilöillä on mahdollisuus tarpeenmukaisiin - ja oikea-aikaisiin palveluihin. Liedon kunnan kehitysvammais palvelut koostuvat palveluohjauksesta, asumispalveluista, asumisen ohjauksesta sekä työ- ja päivätoiminnasta. Palveluohjaukseen sisältyy mm. palveluohjaus, alle 65-vuotiaiden omaishoito, perhehoito, kehitysvammaisten peruskouluikäisten lasten iltapäivähoidon ja kesäloma-ajanhoidon järjestäminen ja koordinointi.

Asumispalveluihin kuuluu Mäntykoti sekä tuettu asuminen (asumisen ohjaajat). Mäntykoti on 16 –paikkainen autetun asumisen (ympäri vuorokautinen henkilökunnan läsnäolo) yksikkö. Asumisohjaukseen kuuluvat itsenäisesti asuvien kehitysvammaisten asumisen tukeminen, vapaa-ajan toimintojen järjestäminen ja koordinointi, neuropsykiatrinen valmennus, sekä lukuisat muut arjen toimintojen harjoittelut. Asumisen ohjauksessa huomioidaan asiakkaan omannäköisen elämän tukeminen ja kannustaminen lähiyhteisöön kuulumiseen.

Toimintakeskuksessa järjestetään työ- ja päivätoimintaa. Osa asiakkaista osallistuu avotyötoimintaan, joka tapahtuu toimintakeskuksen ulkopuolella tavallisissa työpaikoissa. Toimintakeskuksen toiminnan siirtyminen uusiin toimitiloihin vuoden 2019 kesällä mahdollistaa nykyistä paremmin monipuolisen ja asiakaslähtöisen toiminnan toteuttamisen.

Psykososiaalinen yksikkö vastaa Härkätie sosiaali- ja terveystalouden matalan kynnyksen mielenterveys-, päihde ja perheneuvolapalveluiden ja työttömien terveystarkastusten tuottamisesta Liedon, Marttilan ja Koski TI:n alueella sekä työttömien sairausvastaanotosta ja lastenvalvojan ja oikeudellisten palveluiden tuottamisesta Liedossa.

Perheneuvolan vastuualueena on lasten/nuorten kehityksellisten, tunne-elämän sekä perheen vuorovaikutussuhteiden ja vanhemmuuden tutkimuksessa, hoidossa ja kuntoutuksessa. Lastenvalvoja vastaa perheoikeudellisista palveluista kuten isyyden selvittämisistä, tapaamis-, huolto- ja elatussopimusten vahvistamisista. Perheneuvolan sosiaalityöntekijä vastaavat perheasioiden sovittelusta.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Koko perheen tilanne huomioitiin aikaisempaa paremmin, koska yhteistyötä ja parityöskentelyä lisättiin eri vastuualueiden, toimialojen ja seurakunnan kanssa. Esimerkiksi yleisen sosiaalityön ja työllistymispalveluiden (Kisälli) kanssa pitkäaikaistyöttömien aktivoiminen oli tiivistä sekä Kelan kanssa hiottiin yhteisiä toimintatapoja. Vuoden 2018 aikana ryhmätoimintoja aikuisille asiakkaille kehitettiin toimivimmiksi eri kokoonpanoissa.

Kelan maksaman perustoimeentulotuen etuusmenot Liedossa ovat olleet yhteensä 842 408 euroa. Liedon perustoimeentulotuen saajien osuus on väestöstä 3%. Perustoimeentulotuen saajakotitaloudet oli yhteensä 366, joista lapsiperheitä 101. Tukikuukausien kesto verrattuna muihin kaupunkeihin (Kaarina, Naantali, Raisio) on ollut hyvin alhainen.

Vuonna 2018 Lietoon muutti pakolaisia sopimuksen mukaisesti 1 henkilö, itsenäisesti muuttavia ja perheenyhdistämisen kautta ei yhtään henkilöä. Vuodenvaihteessa laskennallisten korvausten piirissä oli 24 henkilöä, jotka ovat tulleet vuosina 2015 – 2018. Pakolaisille suunnatut mielenterveyspalvelut järjestettiin Turun kriisikeskuksessa ja asiakkaita oli kolme.

Avopalveluiden ja kuntoutumisen kehittämisen osalta todettiin, että perheneuvolassa on panostettu ennaltaehkäisevään ryhmätoimintaan sekä jalkautumista kouluihin on kehitetty. Lastenvalvojan toimintaa on kehitetty osana seudullista yhteistyötä. Mielenterveys- ja päihdeyksikössä on panostettu erityisesti ryhmätoimintojen kehittämiseen koko Härkätien alueella ja perheiden roolia on entistä paremmin pyritty huomioimaan mielenterveys- ja päihdeyksikön palveluissa. Psykiatrisen sairaanhoitajan aloitettua työnsä 12/18 on kyetty uutena toimintana tarjoamaan konsultaatioapua terveyskeskuksen vastaanottopalveluille. Mielenterveys- ja päihdeyksikön on kiinnitetty entistä enemmän huomioita sosiaalihuoltolain mukaisten päätösten tekemiseen niiden palveluiden osalta, jotka edellyttävät yksilökohtaista päätöksentekoa. Koko psykososiaalisen yksikön osalta todettiin myös, että palvelujen pääprosessit on asiaan kuuluvalla tavalla viety IMS:iin.

Aikuisväestön psykiatrian erikoissairaanhoidon toteutus on sairaanhoitopiirin alueelle kokenut rakenteellisen muutoksen vuoden 2018 aikana. Muutos on aiheuttanut henkilöstövaihdoksia aikuispsykiatrian poliklinikalla. Tavoitteena on edelleen yhteisten saumattomien hoitopolkujen rakentaminen ja kehittäminen.

Perheneuvolan asiakasajat ruuhkautuivat, mutta odotusajat lyhenivät loppuvuodesta. Psykologisten yksilötutkimusten viiden lapsen osalta turvaututtiin ostopalveluihin. Perheneuvolan tavoitteena on päästä tavoitteeseen, että asiakkaat saavat ensiajan nopeammin ja vastaanottokäytien odotusajat lyhenevät, mutta hoidon laatu ja vaikuttavuus säilytetään. Vanhempien kanssa tehtävää työtä kehitetään. Uusia vaikuttavia

työmenetelmiä (mm. vanhempana vahvemaksi) sovelletaan käytössä olevien resurssien puitteissa. Perheneuvolan työntekijät osallistuvat eroauttajien verkoston toimintaan ja seudulliseen kehittämiseen sovittelutyössä. Perheneuvolassa seurataan valtakunnallisia (THL) linjauksia ja suunnitelmia kehittämistyössä.

Psykososiaalisen yksikön kokoonpano muuttui paljon vuoden 2018 aikana. Vuoden aikana yksikköön tuli viisi uutta työntekijää vakituisiin ja määräaikaisiin työtehtäviin ja virkoihin. Perheneuvolan sosiaalityöntekijä jäi vuosilomalle ja siirtyi eläkkeelle alkuvuodesta 2019. Uusi sosiaalityöntekijä aloittaa 3/2019. Esimiesvastuut jaettiin kahdelle esimiehelle oman työn lisäksi, kun yksikön aikaisempi esimies irtisanoutui 5/2018. Perheneuvolaan valittiin kaksi psykologiharjoittelijaa vuodelle 2019 (5kk + 5kk).

Lastensuojelun henkilöstö osallistui Lape-hankkeen systeemisen mallin mukaiseen koulutukseen. Uuden mallin mukaisen työskentelyyn siirryttiin syksyn aikana ja kehittämistyö on jatkuvaa. Lastensuojelussa työskentelevä psykologi on lisännyt lastensuojelun työmenetelmien käyttöä. Systeemisessä toimintamallissa asiakas otetaan aikaisempaa vahvemmin mukaan palvelutarpeensa arviointiin ja tarvittavia palveluita suunnitellaan yhdessä. Lape-hankkeen mukaista tehtävärakennemuutosta tehtiin, jonka mukaan lastensuojelu vastaa vain vaativasta lastensuojelusta. Lastensuojelussa on edelleen sosiaalihuoltolain mukaisia asiakkuuksia, mutta lastensuojelun asiakasmäärä väheni huomattavasti (sosiaalityöntekijällä 17 - 27 asiakasta + shl:n asiakkuudet).

Vuoden aikana yhteensä sijoitettuna oli 20 lasta, mutta sijoitettuna 31.12.2018 oli kymmenen lasta. Huostaanottoja vuoden aikana oli kolme. Avohuollon tukitoimen palveluita ostettiin aikaisempaa vähemmän, ja tukitoimet järjestettiin omalla toiminnalla. Lastensuojeluilmoitusten määrä oli 384 ja yhteydenottoja lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi kasvoi selkeästi edelliseen vuoteen verrattuna.

Kehitysvammopalveluiden esimies irtisanoutui virasta 8/2018. Kehitysvamma- ja vammaispalvelut on tavoitteena yhdistää vuoden 2019 aikana, jolloin esimiestehtävän toimenkuvaa uudistetaan ja esimiehen nimike muutetaan vammaispalvelupäällikön viraksi. Esimiehen tehtävät jaettiin väliaikaisesti vastaaville ohjaajille, palveluohjaajalle sekä perhe- ja sosiaalipalvelujohtajalle.

Ryhmäkoti Peltolan toiminta loppui elokuussa 2018 ja tilat siirtyivät vanhuspalveluiden käyttöön. Peltolan asumisyksikön asiakkaille etsittiin yksilöllisesti korvaava asumisratkaisu. Ryhmäkoti Peltolan henkilökunta siirtyi yt-neuvotteluiden jälkeen työskentelemään kunnan muihin yksiköihin asumisen ohjaukseen, toimintakeskukseen ja HVK:n vanhuspalveluihin. Peltolan tiiminvetäjäohjaajan irtisanoutuessa keväällä 2018 vakanssi siirtyi vanhuspalveluihin. Ryhmäkoti Sakarin tilat siirtyivät kesällä 2018 kehitysvammopalveluiden käyttöön. Toimintakeskuksen toiminnanohjaajan vakanssinimike muutettiin ohjaajaksi syksyllä 2018 ja toimeen palkattiin vakituinen työntekijä tammikuusta 2019 alkaen.

Itsemääräämisoikeutta tukeva lainsäädäntö on jalkautunut kehitysvammopalveluiden toimintaan. Asiantuntijatyöryhmä (lääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä) on kokoontunut säännöllisesti, ja yksiköiden vastaavat ohjaajat toimivat ryhmässä esittelijöinä asiakkaiden asioissa. Yksiköihin on laadittu toimintaohjeet ja käsikirja itsemääräämisoikeuden tukemiseen sekä asiakkaan osallisuutta tukeva työmenetelmä, mikä mahdollistaa asiakkaan oman äänen ja mielipiteen esilletuomisen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut vammaispalvelulain- ja kehitysvammalain yhdistämistä yhdeksi laiksi (edellyttää sote-uudistuksen toteutumista). Lakien yhdistäminen huomioidaan omassa toiminnassa siten, että kehitysvammopalvelut ja vammaispalvelut yhdistetään vammaispalveluksi ja vammaispalveluiden sosiaalityöntekijä irtaantuu hallinnollisesti yleisestä sosiaalityöstä v. 2020 mennessä. Vammaispalveluiden sosiaalityöntekijä on tehnyt hyvin tiivistä yhteistyötä jo nyt kehitysvammopalveluiden työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa. Kehitysvamma- ja vammaispalveluissa valvonta-asioissa työskenneltiin aktiivisesti ja huomioitiin asiakkaiden kokemukset yksityisistä ostopalveluista.

Perhekeskuksen kehittämis- ja perustamistyötä on suunniteltu vuoden alusta 2018 alkaen kolmessa eri työryhmässä, joissa on ollut edustus kunnan hallinnosta, sosiaali- ja terveystalouksista, sivistyspalveluista, yhdistyksistä, seurakunnasta ja Liedon kunnan LAPE -työryhmästä. Lisäksi Varsinais-Suomen Lupa auttaa! -hankkeen edustajat ovat osallistuneet kehittämistyöryhmiin. Perhekeskusmalli on hyväksytty sosiaali- ja terveystalouksien jaoston 5/2018 ja hallituksessa 6/2018. Perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja on koordinoinut ja vetänyt työryhmiä. Perheneuvolapalveluiden osalta on osallistuttu myös perhekeskuksen toiminnan suunnitteluun. Liedon perhekeskus tulee olemaan saumattomasti toimiva verkosto lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä avuksi ja tueksi. Liedon perhekeskus palvelee Härkätien toiminta-alueella (Koski TL, Marttila ja Lieto). Toimintaa aloitetaan vuoden 2019 aikana siten, että maaliskuun lautakuntaan valmistellaan perhekeskuksen palvelupäällikön viran perustamista. Tila-asioita on selvitetty kunnantalolta helmi-maaliskuun aikana ja organisaatorakennetta muokattu siten, että perhekeskuksen toimintaan sisältyy ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen sosiaali- ja terveystalouksista, sivistyspalveluita (varhaiskasvatus, kulttuuri- ja vapaa-aika) ja työllistämispalveluita mm. etsivä nuorisotyö.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Perhekeskusmalli Lapsiperheet saavat tarpeen mukaiset palvelut oikea-aikaisesti	Toiminta on vakiintunut	Perhekeskuksen kehittämistyötä on tehty kevään 2018 aikana strategiatyöryhmässä, jossa on ollut edustus sivistys- ja varhaiskasvatuksesta, perheneuvolasta, terveydenhuollon neuvola- ja perhepalveluista ja sosiaalipalveluista. Kehittämistyötä on tehty yhdessä Lupa auttaa! – hankkeen kanssa, koska perhekeskus on Liedon kunnan yksi palvelutavoite tulevassa maakuntaudistuksessa. Asia on hyväksytty sosiaali- ja terveystalouksien jaoston 5/2018 ja hallituksessa 6/2018. Perhekeskusta jatkettiin hankesuunnitelmalla 9/2018 ja mukaan lähti Koski TL:n ja Marttilan kunnat. Vuonna 2019 alkuvuodesta koostetaan perhekeskuksen organisaatiokuva, päätetään tiloista ja laitetaan perhekeskuksen palvelupäällikön virka hakuun.

		<p>Perheiden palveluissa noudatetaan lakisääteisiä määräaikoja.</p> <p>Palvelut ovat kaikkien kuntalaisten tavoitettavissa ja asiakas saa ajan työntekijälle viikon kuluessa yhteydenotosta.</p>	<p>Lakisääteiset määräajat toteutuvat. Lietolaisten asiakkaiden osalta perheneuvolassa odotusaika keskimäärin 3 vko:a. Puhelinkontakti hoitotyöntekijän kanssa asiakas pääsee heti tai kahden päivän kuluessa soitosta.</p> <p>Ajanvarauspuhelut hoidollisia.</p>
Liedossa riittää työtä ja tekemistä	Nuorten syrjäytymisen ehkäisy Välityömarkkinamalli Jalkautuva sosiaalityö asiakastyössä.	<p>Pitkäaikaistyöttömyyden lasku, koulupudokkaiden väheneminen.</p> <p>Vuonna 2018 Liedossa on toimiva yhteistyömalli kehitysvammaisten- ja muiden vaikeasti työllistettävien henkilöiden työllistämiseen yhdessä Kisällin, mielenterveys- ja päihdeyksikön sekä muiden toimijoiden kanssa.</p>	<p>Pitkäaikaistyöttömät (< yli vuoden työttömänä olleet 96 henkilöä.) Työttömyysprosentti joulukuussa 4,9 %, yhteensä työttömiä 470.</p> <p>Koulupudokkaiden vähenemistä ei vielä todennettavissa, koska mielenterveystyötä tekevä sairaanhoitaja aloittanut 8/2018.</p> <p>Pitkällä aikavälillä on tilastoitavissa. Yhteistyön vahvistamista lisätään nuorisotyön, sivistyspalveluiden, työllistämispalveluiden, kouluterveydenhuollon kanssa, koska tavoite ei ole saavutettavissa vain yhden työntekijän turvin.</p> <p>Suunnitteilla oleva perhekeskus yhdistää lasten, nuorten ja perheiden palvelut yhteen. Toimintaa aloitetaan vuoden 2019 aikana.</p> <p>Välityömarkkinamallia ei ole saatu vakiinnutettua osaksi työtoimintaa. Kisällin (työllistämispalveluiden) palveluohjaajien kanssa laaditaan yhteistyönä asiakkaan työkyvyn arviointilomaketta, joka parantaa asiakkaan mahdollisuuksia työllistymiseen.</p>

Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Osallistuminen monialaiseen arviointiin erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden osalta	Pysytään lainsäädännön edellyttämässä määrärajoissa ilmoitusten, päätösten ja palveluiden järjestämisessä moniammatillisesti ja asiakaslähtöisesti.	Lainsäädännön määrärajoissa on pysytty. Moniammatillisuuden kehittämistä ja asiakaspalvelun laadun kehittämistä jatketaan palvelukulttuurin ja työyhteisövuorovaikutuksen pilottihankkeen myötä (pedacom). Kaikki peso:n työntekijät osallistuvat, myös perhepalveluiden. SHQS laatujärjestelmä käytössä, prosessikuvaukset on viety IMS-järjestelmään.
---------------------------------------	---	---	--

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Työttömyys%	6,5	8	4,9	-38,8
Vammaispalveluasiakkaiden määrä (sis. kehitysvammaiset)	359	350	361	+3,1
Kehitysvammaisten asiakkaiden määrä	97	97	97	0
Kehitysvammaisia laitoshoidossa	3	3	2	-33,3
Avohoidon tukitoimien piirissä olevat lapset (ei sis. lastensuojelutarpeen arviointeja)	113	150	107	-28,7
Sijaishuollossa olevien lasten määrä	13	20	20	0

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Vammaispalveluasiakkaiden kustannukset €/asukas	314	329	335	+1,8
Siitä kehitysvamma palveluiden kustannus €/asukas	179	197	198	+0,5
Kehitysvammaisten laitoshuolto €/asukas	31	31	35	+12,9
Avohoidon tukitoimien kustannus €/asukas	22	27	17	-37,0
Sijaishuollon kustannus €/asukas	48	44	54	+22,7
Psykososiaaliset palvelut €/asukas	48	57	42	-26,3

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 124		1 124	905	-219	-19,48
Toimintamenot	-11 371	30	-11 341	-11 048	-293	-2,58
Toimintakate	-10 246		-10 217	-10 143	-74	-0,72

Toimintatuotot

Myyntituotot suunniteltua alhaisemmat 60,9 %.

Myyntituotot Marttilan ja Koski TI:n osalta ovat talousarvion mukaan pienemmät, koska työntekijävajeen (sosiaalityöntekijä ja psyk.sh) vuoksi palveluita ei ole ollut tarjota psykososiaalisesta yksiköstä.

Toimintamenot

Toimintakulut 97,4%, palvelujen ostot 97,7%.

Toimintakate

Vuosikate 99,3 %, yhteensä 10 144 812 euroa.

Vanhus- ja hoivapalvelut

Vanhuspalvelujohtaja Ulrika Lundberg

TOIMINTASUUNNITELMA

Vanhuspalveluiden asiakkaat ovat pääosin lietalaiset ikäihmiset. Palveluiden tarvetta kuntalaisen ikääntyessä pyritään siirtämään eteenpäin ikäihmisten toimintakykyä monipuolisesti ylläpitämällä. Ennakoivia palveluja tarjoaa kunta, seurakunta ja järjestöt. Kuntalaisten oma-aloitteisuus ja sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämisessä. Kotiin vietävät palvelut koostuvat kotikuntoutuksesta, erilaisesta ryhmätoiminnasta ja lyhytaikaishoidosta. Palvelutarvetta eri asiakasryhmissä pyritään selvittämään matalan kynnyksen kotikuntoutuksen arviointijaksolla, laajalla palvelutarpeen arvioinnilla sekä seulamuotoisesti ikäneuvolan sekä hyvinvointikyselyn avulla. Kotihoidon palvelut tukevat kotona asumista. Tehostetun palveluasumisen tarpeen vähentämiseksi pyritään tarjoamaan välimuotoisia asumispalveluja, jossa korostuu asiakkaan itsenäisyys sekä sosiaalisten suhteiden tärkeyttä arjen tukena. Kotihoidon ja tehostetun palveluasumisen tehokkuutta lisätään avosairaalan avulla.

Digitaalisia palveluita lisätään jatkuvasti. Vanhuspalveluihin on suunniteltu sähköisiä ovilukkoja ja Rai – arviointijärjestelmän käyttöä. Pysyvä henkilökunta takaa asiakastytyvyyden ja toiminnan tehokkuuden. Palveluohjaus ja arviointi ovat tulevan palvelurakenteen tärkein ohjaava tekijä.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Palveluohjaus ja neuvonta tuotetaan alueellisesti, ja toimintaa kehitetään jatkuvasti ja maakuntaan valmistautuminen sähköisissä järjestelmissä. Kotikuntoutus on käynnistynyt ja asiakasmäärä kasvaa voimakkaasti, mikä tukee rakennemuutosta. Päivätoimintaa on laajennettu. Rai- arviointimittarin käyttöönotto on alkanut, sähköisten ovilukkojen hankinta on lykkääntynyt. Valmakartanon ryhmäkoti ja tukiasunnot on otettu käyttöön. Valmanmäelle on toteutettu lähiliikuntapaikka. Välimuotoisten asumispalveluiden lisääminen Tarvasjoella ja myös yksityisen tuotannon kautta ei ole vielä toteutunut suunnitelmien mukaisesti. Yksityinen tehostettu palveluasuminen ja kotihoito ovat kasvaneet voimakkaasti, tavoitteena on ollut kotona asumisen tukeminen ja kalliiden palveluiden tarpeen vähentäminen.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Ikäihmisten toimintakyvyn ylläpito ja kotiin vietävien palveluiden toimivuus siten että kotona asuvien osuus on 92%.	Lähiliikuntapaikan rakentaminen Valman mäelle ulkoisen rahoituksen puitteissa. Mittari: Lähiliikuntapaikan suunnittelu ja toteutus Sairaalapalveluiden kehittämissuunnitelman toteuttaminen. Käynnistyneen kotikuntoutuksen asiakasmäärän ka on 20.	Lähiliikuntapaikka on toteutunut. Sairaalapalveluiden kehittämissuunnitelma on toteutunut, ja tehostettua palveluasumista, kotikuntoutusta ja kotihoitoa on lisätty vanhuspalveluissa. Kotikuntoutuksen asiakasmäärä on vuoden aikana noussut tasaisesti.

		Kotihoidon peittävyys ei laske.	Kotihoidon peittävyys ei ole laskenut. Kotona asuvien osuus on pienempi kuin tavoiteltu 92%, tavoite ei ole vielä toteutunut.
Liedossa löytyy työtä ja tekemistä	<p>Mielenvirkeyttä antavia ja osallistumismahdollisuuksia lisääviä tapahtumia ikäihmisille lisätään.</p> <p>Tehostetun palveluasumisen jonotusaika lyhennetään tarjoamalla tuki- ja ryhmämuotoista asumista.</p> <p>Tehostettua palveluasumista tarjotaan lähinnä muistisairaille.</p> <p>Palveluohjaus, neuvonta ja arviointi käynnistyvät alueellisesti.</p> <p>Maakuntaan valmistautuminen.</p>	<p>Päivätoiminnan ryhmien määrä kasvaa vuoden 2018 alusta neljällä ryhmällä viikossa.</p> <p>Yhteistyötä omaisten ja kolmannen sektorin kanssa lisätään. Kannustetaan liikkumiseen.</p> <p>Yksityistä tukipalveluasuntotuotantoa on käynnistynyt Liedossa ja yhdessä välimuotoisten asumispalveluiden peittävyys on 2%.</p> <p>Jonotusaika tehostettuun palveluasumiseen on korkeintaan 3 kk ja tehostetun palveluasumisen peittävyys on 8%.</p> <p>KomPAssi –hankkeen tulokset, kuvaus ja pilotti toteutuu maakunnallisesti.</p>	<p>Päivätoimintaryhmien määrä on lisääntynyt viidellä.</p> <p>Omaishoitokeskuksen sopimus on uusittu.</p> <p>Erlike (erityisliikunta) tai soveltava liikuntatoiminnan yhteistyöryhmä ei ole kokoontunut.</p> <p>ARA-päätös tuetusta asumisesta yksityiselle senioritalolle keskustassa on tehty.</p> <p>Jonotusaika tehostettuun palveluasumiseen on lyhyt, 1,1 kk ja asiakkaille tarjotaan tehostetun palveluasumisen paikkaa lähes välittömästi. Peittävyys on 8,9%.</p> <p>KomPAssi-hanke päättyi marraskuussa 2018. Joulukuussa hanke sai jatkoa, ja kaikki alueen kunnat sitoutuivat siihen.</p>
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee.	Yhteisöllisyyden lisääminen.	<p>Kotihoidon omaispaneeli kokoontuu neljä kertaa vuoden aikana.</p> <p>Luodaan ja kehitetään toimintaympäristöjä, joissa eri ikäryhmät voivat kokoontua ja tavata toisiaan mm. Ruska, Valmankartanon ympäristö, Tarvasjoen HVK alue.</p>	<p>Kotihoidon omaispaneeli ei ole käynnistynyt, Valmankartanossa on järjestetty avoimien ovien tilaisuus. Omaispaneeli muissa palveluissa toteutuu.</p> <p>Ruskaa on mainostettu kohtaamispaikkana. Ruskassa tapahtuu -niminen tiedote saa näkyvyyttä.</p>

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Jonotusaika tehostettuun palveluasuamiseen	3,7 kk	max. 3 kk	1,1 kk	-63
Kotihoidon peittävyys % (säännöllinen 75 +)	18,3 %	13 %	19 %	-46,1
Kotihoidon välitön työaika (tuntia)	33 788	44 000	34 305	-22

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Tepa € / hpv (oma tuotanto ei sis ostop. eikä palvelusetelit)	122	117	117	0
KH € / käynti	26	28	32	+14
Ennakoivat € / 75 v+	234	266	266	0

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	2 434		2 434	2 534	100	4,11
Toimintamenot	-11 463	-1 210	-12 673	-13 045	372	2,93
Toimintakate	- 9 028	-1 210	-10 238	-10 511	273	2,67

Toimintatuotot

Vanhuspalveluiden asiakasmaksut perustuvat osittain asiakkaiden tuloihin. Asiakaskunnan muuttuessa, palveluiden piiriin tulevilla asiakkailla on korkeampi eläketaso kun edeltävinä vuosina, jolloin asiakasmaksut nousevat. Myös asiakasmäärä on noussut kahdesta syystä: ikäihmisten määrä nousee, ja sosiaali- ja terveyspalveluissa on ollut tietoinen tavoite tehostaa ja tarjota terveydenhuollon palveluita ainoastaan lääketieteellisin perustein, jolloin palveluiden tarjoaminen on siirtynyt vanhuspalveluiden puolelle yhä voimakkaammin.

Toimintamenot

Vuonna 2018 yksi terveystalouden osasto suljettiin. Vuoden aikana lisättiin tehostettua palveluasumista ja kotihoitoa, ja tähän tarkoitukseen valtuusto myönsi lisämääräraha, joka ei kuitenkaan riittänyt kattamaan kasvaneita menoja tehostetussa palveluasumisessa ja kotihoidossa.

Tehostetun palveluasumisen ostoihin ja palveluseteihin varattu määräraha ylittyi 192.106 €:lla (tot 112,6 %).

Vuoden lopussa yksityisissä tehostetussa asumispalvelussa asui 63 asiakasta.

Toimintakate

Toimintakatteen ylitys muutetun talousarvion jälkeen on lisänneiden tulojen takia pienempi kuin toimintamenojen ylitys.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut

Terveyspalvelujohtaja Juha Aalto

TOIMINTASUUNNITELMA

Terveys – ja sairaanhoitopalveluissa pääpaino on omassa tuotannossa ja sen kehittämisessä. Vuonna 2018 kehitetään toimintoja, joita voidaan tehdä omassa perusterveydenhuollon yksikössä ja pidemmällä aikavälillä saada erikoissairaanhoidon tarve vähenemään. Erikoissairaanhoidon kustannuksia pyritään hillitsemään hankkimalla palveluita kustannustehokkaasti 2017 tapahtuneen kilpailutuksen perusteella.

Sairaanhoitajan pitämä iltavastaanotto pyritään vakiinnuttamaan.

Hoitaja-chat toimintaa suunnitellaan ja mahdollisuuksien mukaan aloitetaan hoidontarpeen arviointia tukemaan, täydentämään.

Sähköisten palvelujen vakiinnuttaminen ja pilotointi (itseilmoittautumisautomaatin käytön opastus kansalaisille, sähköinen ajanvaraus, etämittaukset).

Pääterveysaseman remontin suunnittelussa otetaan huomioon muuttuvat tarpeet: avohoitopainotteisuus, laitoshoidon vähentäminen, toimintojen keskittäminen.

Oikealla resurssien kohdentamisella pyritään pysymään lain vaatimissa hoitotakuuajoissa ja terveystarkastukset tulevat tehdyiksi lain vaatimusten mukaisesti.

Vahvistetaan ihmisen omaa vastuunottokykyä omasta terveydentilastaan, sairauksien ennaltaehkäisystä ja hoidosta.

Yhteistoiminta-alueen väestön terveyteen ja sairauteen liittyvät tarpeet hoituvat terveyskeskuksen monimuotoisilla vastaanotoilla. Toimintakykyä pidetään yllä siellä, missä ihminen asuu ja elää.

Sairaalapalveluissa aloitettu geriatrinen arviointiyksikkö tukee vanhuksen voimaantumista ja toimintakykyä. Pyritään vaikuttamaan vanhusten raihnaisuus -oireyhtymään siten, että jatkossa tehostetun palveluasumisen paikka järjestyy lähinnä muistisairaille.

Lapsiperheiden palveluun kiinnitetään erityistä huomiota. Neuvola ja kouluterveydenhuollon yksikön toiminta on moniammatillista ja yksilöllistä, sekä räätälöitävissä perheen tarvetta vastaavaksi toiminnaksi. Syksystä 2017 alkaen Liedossa toimii pediatri yhtenä päivänä viikossa lastenneuvolan yhteydessä. Palvelua kehitetään osaksi Liedon perhekeskusta, ”Perhetaloa”.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Erikoissairaanhoidon kustannuksia on saatu hillityksi niin ostopalveluiden hankkimisella kun omin toiminkin. Lääkäri- ja hoitajamäärää on lisätty innovaatioryhmän ehdotusten mukaisesti, aloitettu syksyllä konsulttilääkäri toiminta.

Sairaanhoitajan iltavastaanottoa on pidetty, joskin potilasmäärät markkinoinnista huolimatta ovat olleet vaatimattomia.

Sähköisiä palveluita on lisätty ja korjattu erityisesti tunnistautumiseen liittyneiden probleemien vuoksi.

Pääterveysaseman tilojen suunnittelua on tehty henkilökuntaa ja käyttäjiä kuunnellen.

Toisen sairaalaosaston lopettaminen saatiin päätökseen onnistuneesti ja siirtoviivemaksujen kehitys saatiin katkaistuksi.

Perhekeskuksen suunnittelu on aloitettu.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Härkätieläinen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Perhepalveluyksikön toiminta vakiintuu osaksi neuvola- ja kouluterveydenhuoltoa siten, että ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen tehostuvat. Lasten ja nuorten terveystarkastukset tehdään lakisääteisesti.	Prosessit on kuvattu ja toiminnallisesti otettu käyttöön. Kyllä/Ei Terveystarkastukset toteutuvat 100%.	Kyllä Toteutuneet 100%
Härkätieltä löytyy työtä ja tekemistä	Kuntalaisten terveyteen ja sairauteen liittyvät tarpeet hoituvat asiaan soveltuvalla vastaanotolla. Hoitotakuuajat toteutuvat.	Jonotusajat ovat hoitotakuun puitteissa.	Kevään 2018 aikana kahden viikon ajan ajanvarausvastaanottojen hoitotakuaika ylittyi.
Härkätiellä eletään aktiivista vanhuutta	Vanhusten toimintakyvyn säilyttäminen ja tukeminen, siten että kotona eletty elämä pitenee. Toimintakyvyn arvioinnin ja ylläpitämisen tehostaminen moniammatillisin ja sektorirajat ylittävin keinoin.	Hoitosuunnitelmat/hoito -ja palvelusuunnitelmat toteutuvat ja tehdään palveluja paljon käyttäville.	Ei ole toteutunut. Joskin Liedon iäkkäät projekti on käynnistetty uudelleen ja siihen liittyviä lääketieteellisiä hoitosuunnitelmia on tehty 139:lle yli 85 vuotiaalle.
Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen	Terveyden edistäminen huomioidaan toiminnoissa.	Tehdään terveyden edistäminen näkyväksi, esitellään keinoja terveyden edistämiseen median keinoin. +/-	+

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Asukasluku	23 949	24 315	24 192	-0,5
Avohoitokäynnit	69 460	81 500	77 805	-4,5
Avohitoasiakkaat	17 054	17 100	16 987	-0,7
Suun terveydenhuollon käynnit	25 942	27 632	27 596	-0,1
Suun terveydenhuollon asiakkaat	9 743	13 850	9 923	-28,3

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Perusterveydenhuolto €/asukas	574	573	571	-0,5
Erikoissairaanhoido €/asukas	1 116	1 130	1 114	-0,2
Avohoitokustannukset /asukas	308	313	331	5,7
Avohoitokustannukset/asiakas	434	445	471	5,8
Suun terveydenhuollon kustannukset/asukas	75	83	76	-8,4
Suun terveydenhuollon kustannukset/asiakas	185	146	186	27,3
Siirtoviivemaksut (esh→perustaso)	48 363	0	8 980	100

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	5 401		5 401	5 349	-52	-0,96
Toimintamenot	-38 877	270	-38 607	-38 239	-368	-0,95
Toimintakate	-33 476	270	-33 206	-32 890	-316	-0,95

Toimintatuotot

Toimintatuotot jäivät suunniteltua alhaisemmiksi osastohoidon vähenemisen vuoksi (osaston 1 sulkeminen).

Toimintamenot

Toimintamenot jäivät suunniteltua alhaisemmiksi onnistuneen osaston sulkemisen ja erikoissairaanhoidon sekä omien tarkoituksenmukaisten toimintatapojen muutosten vuoksi.

Toimintakate

Toimintakate jäi suunniteltua alhaisemmaksi, vaikka toimintatulojen osuus jäi suunniteltua alhaisemmaksi.

6 Sivistyspalvelut

6.1 Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

- Koulujen ja kirjaston välinen yhteistyö lisääntyi merkittävästi. Kirjastovirkailijat toimivat myös opetuksen tukena. Lukeva Lieto- teema menee varhaiskasvatuksesta aina perusopetuksen viimeiselle luokalle.
- Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen etenee hallitusti tv-t-pedagogin ja tutor-opettajien kohdennetun työpanoksen myötä. Laitteiden määrää on lisätty ja innovatiivisia oppimisympäristöjä kehitetään koko ajan mm. opetushallituksen hankkeiden avulla. TVT-pedagogin työ ulottuu varhaiskasvatuksesta lukioon saakka.
- Uusi koulupsykologi aloitti virassa 5/2018: oppilashuoltotyö on tärkeää ennaltaehkäisevää työtä, raportoimme tuloksista lukuvuosittain. Tavoitteena on ollut myös se, että puretaan kasvanutta työpainetta.
- Lasten ja nuorten mielenterveystyöhön kiinnitimme erityistä huomiota yhdessä sosiaalipalvelujen kanssa: sairaanhoitajan käynnit kouluilla ja olemme mukana MLL:n hankkeessa: Tyttö olet helmi!
- Liikkuva Lieto- teema jatkui 0-9 lk:lla.
- Lukion markkinointisuunnitelma uusittiin ja se näyttää toimivan. Opiskelun aloittaa 1.-luokalla 74 opiskelijaa. Painopiste siirtyy kansainvälisyyteen ja yritysmaailmaan.
- Varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin 6/2018. Esikoulut ova pääsääntöisesti koulujen yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä.
- Sähköisiä varhaiskasvatuspalveluja laajennettiin mm. hoitoaikojen ilmoittamiseen, sijoitus- ja maksupäätöksiin sekä palvelusetelin käyttöön.
- Perhekeskusmallin suunnitteluun osallistuttiin yhdessä sosiaalipalvelujen ja kolmannen sektorin kanssa.
- Rakenteet: Kiskallion päiväkotitoiminta valmistui aikataulussa 6/2018. Tammentupa valmistui 8/2018. Manttaalien korjaus, jossa sijaitsevat keskuskoulun ja lukion musiikkiluokat, valmistui 8-9/2018. Tuulenpesän remontti valmistui 8/2018. Lukion vetovoimaa lisättiin mm. aula-remontilla ja pienillä peruskorjauksilla ja ne valmistuivatkin 8/2018.

Laadukas perus- ja lukiokoulutus takaavat tulevaisuudessa pärjäämisen. Emme ole heittäneet vanhaa hyvää pois, vaikka opetussuunnitelma painottaakin vahvasti kaikkia uusia metodeja ja teknologiaa. Ymmärrämme toki, että digitaalisuus muuttaa maailmaa ja siihen on sopeuduttava. Tärkeintä ei ole kuitenkaan laitteiden ja ohjelmistojen määrä, vaan laatu – miten hyödynnämme niitä. Perustaidot - lukeminen, kirjoittaminen, laskeminen, käyttäytyminen, mediataidot jne. – korostuvat vuosi vuodelta yhä enemmän. Tulevaisuuden yhteiskunnassakin tarvitaan monenlaisia osaajia: laadukkaita perusosaajia, luovia ja vuorovaikutustaitoisia sekä niitä, joilla on kyky yhdistellä uusia asioita sekä taloudellisesta mutta myös inhimillisestä näkökulmasta.

Mainittakoon vielä, että vuoden 2018 aikana olimme aktiivisia myös hankkeiden kautta, joilla järjestimme kerhotoimintaa, lisäsimme konekantaan, koulutimme opettajia ja kasvattajia (tunnetaitokoulutusta, valistusta, varhaista puuttumista, tieto- ja viestintätaitoja), liikutimme lapsia ja nuoria, rakensimme liikuntapaikkoja sekä vahvensimme kansainvälistä toimintaa. Lukion opiskelijat opettajineen järjestivät myös 12/2018 upean lukiogaalan.

1.
Suomi kun vuosia täytti sata
ei sitä voi olla taustalle mainitsematta:
Lieto starttasi silloin pohinään kovaan -
koko Varsinais-Suomi nousi työllisyyslukuun
somaan.
 2.
Silloin kun työtä on tarjolla,
tarvitaan myös päivähoitopaikkoja.
Ja vapaa-aikaan puuhaa mielekästä –
puhumme toiminnasta ennaltaehkäisevästä.
 3.
Taatilaan rakentui koulu viihtyisä ja valoisa,
sivistyspalvelujen oma Majakka.
Tuloksia siitä nyt tarkasti seuraamme -
koko ajan uutta oppimisympäristöistä opimme.
 4.
Jumpasali on Taatilas´ todella laaja,
siitä kiittää jokainen liikuntahetken saaja.
Liikunta auttaa oppimaan -
siksi lähiliikuntapihoja lisää rakennetaan.
 5.
Uudesta OPS:sta haastetta saimme
kouluiloa ja merkityksellisyyttä aidosti haimme.
Digiloikkia lupaamme vielä muutaman ottaa -
unohtamatta vanhoja hyviä konsteja painottaa.
Toiveita riittää OPS:ssa monta,
tukea pitää myös oppijaa yksinäistä ja onnetonta.
 6.
Tavoitteena yhtenä on Liikkuva ja Lukeva Lieto
ja että kaikille ehtii Liedosta tieto:
Lapset ja nuoret täällä ihan hyvin jaksaa,
vaikka joskus nostamme hieman taksaa.
Sisu, sinnikkyys ja kaikki hyvät tavat,
heitä parhaiten tulevaan valmistavat.
 7.
Oppilashuolto meillä koulussa pelaa
ja uudessa pääkirjastossa kuntalaiset relaa.
- Musiikkia löytyy moneen makuun -välillä taas
upotaan ihanaan satuun.
8.
Yhdessä kun kaiken iloisina teemme
ei pääse kaatumaan kuntaveneemme.
Emme halua olla etäinen toimijoista muista,
haemme oppia yrityksistä ja elämyksiä metsien
puista.
 9.
Talousarviomme vaikka nyt kasvaa,
perusteet siihen on tarkat.
Pelikentän rajat pitää kaikkien tietää
ja panna riittämään eurot eli ne vanhat markat.
 10.
Tarjoamme siis oppia uutta, liikettä, lukemista
tapahtumia monenlaisia - toimintaa sosiaalista.
Musiikkia rummutamme, taidetta luomme,
Unkari-Slovakia ystävyysoimintaa uudistamme
ja hankkeilla kokeiluja uusia tuemme.
 11.
Kotien tukea ja yhteistyötä arvostamme -
se näkyy lapsissa, joita opetamme ja
kasvatamme.
Koskaan ei kukaan silloin koulusta pinnaa,
kun vaikkapa lähdemme kohti Vanhalinnaa -
tai kun teemme Nautelankoskelle retken
ja vietämme siellä upean historiallisen hetken.
 12.
Lautakuntia meillä on kaksi
sanomme niitä kultvapiksi ja varkoksi.
Nuorisotyöttömyyttä yhdessä torjumme,
elämää varten jokaista ohjaamme ja kasvatamme.
Päihteistä ja terveydestä edelleen valistamme ja
rakentavasta yhteistyöstä aina kaikkia kiitämme.
Tiloissa puhtaissa viihdymme,
ja huumorilla toisiamme tsemppaamme:
Tahdomme parhaat tekijät ja päättäjät myös
tulevaisuuteemme.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Tavoitteet asetettiin Lieto-strategian kriittiset menestystekijät huomioiden

Kriittiset menestystekijät vuoteen 2020/2025 (hyväksytyt valtuustossa 15.6.2015);

Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta:

- Liedossa saa laadukasta varhaiskasvatusta, perusopetusta ja lukiokoulutusta.
- Vaikuttavilla, aktivoivilla ja ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä huolehditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista.
- Esiopetuksen sijoittuminen koulun yhteyteen mahdollistaa kasvatuksellisen jatkumon, kasvun ja oppimisen varhaisen tuen ja resurssien yhteiskäytön.
- Sähköisiä palveluja kehittämällä ja laajentamalla parannetaan asiakaspalvelua ja toiminnan tuottavuutta.

TOIMINTA-AJATUS

Liedon laadukkaat sivistys- ja varhaiskasvatuspalvelut luovat hyvät edellytykset lasten ja nuorten kasvulle ja elinikäiselle oppimiselle sekä työllistymiselle.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet/Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedon kunnassa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Liedossa saa laadukasta varhaiskasvatusta, perusopetusta ja lukiokoulutusta	Lukeva Lieto Mediakriittisyys, tiedonhakutaitojen kehittäminen	Koulukirjastojen toiminnan integroiminen opetukseen:lainauksen automatisointi. Kirjastopalveluiden vieminen myös muihin yksiköihin. Opetussuunnitelman arviointi yhden lukuvuoden toteutuksen jälkeen. Jokainen koulu täyttää laatukortit 4 ja 5. Lukion opetussuunnitelman arviointi /kehittäminen opetussuunnitelman käyttöönoton liukuman	Koulukirjastojen lainausautomaatit hankittiin. Koukku- koulukirjastohanke eteni suunnitelman mukaan: kirjastovirkailijat olivat opetuksen tukena. Kirjastopalveluja vietiin mm. palvelutaloihin ja päiväkoteihin sekä erilaisten tapahtumien yhteyteen. OPS toimii, mutta koulun sisäisiä opetusjärjestelyjä päivitetään koko ajan mm. kurssijärjestystä ja kohderyhmiä.

		<p>puitteissa.</p> <p>Tieto- ja viestintäteknikan laitteiden ja ohjelmistojen laajempi hyödyntäminen opetuksessa: Tvt-pedagogin työpanosta arvioidaan lukuvuoden 2017-2018 aikana jatkuvalla palautteella kouluista ja päiväkodeista.</p>	<p>Kouluilta saatu palaute tvt-pedagogikokeilusta oli hyvä. TVT-pedagogi vakinaistettiin 1.8.2018.</p>
	<p>Lapsilähtöisyys huomioidaan kaikessa toiminnassa myös investoinneissa, ruokahuollossa jne.</p>	<p>Varhaiskasvatussuunnitelman jalkauttaminen. Henkilöstöressurssien suunnittelussa painopistettä siirretään pedagogiselle puolelle, eli lastentarhanopettajien määrää lisätään suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksen rakenteellisen uudistuksen ja VASU:n myötä lastenhoitajien vakanssien vapautuessa.</p> <p>Kielten opetuksen varhentamisen kokeilu toteutetaan valtion avustuksen avulla.</p>	<p>Varhaiskasvatussuunnitelman jalkauttaminen etenee muilta osin suunnitellusti, paitsi lastentarhanopettajien rekrytoinnin suhteen. Kaikkiin vapautuviin lastentarhanopettajan vakansseihin ei saatu päteviä lastentarhanopettajia. Tämä on myös valtakunnallinen ongelma.</p> <p>Etenee suunnitelman mukaisesti. Esiopetussuunnitelma päivitettiin 6/2018.</p> <p>Toteutettiin, mutta kokemukset eivät antaneet aihetta jatkohankkeen hakemiselle.</p>
<p>Liedon kunnassa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Esiopetuksen sijoittuminen koulun yhteyteen mahdollistaa kasvatuksellisen jatkumon, kasvun ja oppimisen varhaisen tuen ja resurssien yhteiskäytön</p>	<p>Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön syventäminen</p>	<p>Tieto- ja viestintäteknikkataitojen (tvt) syventäminen esi- ja alkuopettajille (ohjelmistot ja laitteet tutuksi).</p> <p>Kirjaston työpanosta kohdennetaan esi- ja alkuopetukseen ”Lukeva Lieto” –ajatuksella.</p>	<p>TVT-pedagogi hankki laitteita ja koulutti varhaiskasvatuksen henkilökuntaa. Johtava rehtori antoi hallinto-ohjelmien koulutusta.</p> <p>Eteni ja etenee suunnitelman mukaan.</p>
<p>Liedon kunnassa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Vaikuttavilla, aktivoivilla ja ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä</p>	<p>Lasten fyysinen ja henkinen hyvinvointi</p>	<p>Taaitilan koulun tutkimushanke: Liikkumisen lisäyksen vaikutus koulumenestykseen ja terveyteen. Liikenneturvallisuuskasvatusta yhteistyössä Trafi, sivistys, yliopisto, tekninen toimi, sote.</p>	<p>Trafi ei rahoittanut hanketta, mutta koululla tehdään omaa tutkimusta / seurantaa mm. MOVE-mittausten kautta.</p>

huolehditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista	Oppilashuollon palveluiden riittävyyden parantaminen	1 koulupsykologin virka lisätään oppilas- ja toimipaikkamäärän mukaiseen tasoon.	Koulupsykologi aloitti virassaan 5/2018. Sosiaali- ja sivistyspalvelut tekivät yhteistyötä lasten ja nuorten mielenterveystyössä (sairaanhoitaja mukana koulutyössä ja MLL:n hanke; Tyttö olet helmi)
Lieto toimii! - Lieto on aktiivinen ja liikkuva / Sähköisiä palveluja kehittämällä ja laajentamalla parannetaan asiakaspalvelua ja toiminnan tuottavuutta	Sähköisten varhaiskasvatuspalveluiden laajentaminen	Hoitoaikojen ilmoittaminen sähköisesti. Sähköinen palveluseteli otetaan käyttöön Sijoitus- ja maksupäätökset tehdään sähköisesti.	Hoitoaikojen sähköinen ilmoittaminen ja sähköiset sijoitus- ja maksupäätökset otettiin käyttöön. Sähköiseen palveluseteliin siirryttiin yksityisten päiväkotien osalta vuoden 2018 aikana vaihteittain.
Lieto toimii! Rakenteelliset ratkaisut	Toimivat asiakaspalveluketjut	Toimivan yhteistyön mallintaminen varhaiskasvatuksen ja perhepalveluiden kanssa: Ns. lasten- ja nuortentalohankeen suunnittelun käynnistäminen yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa (Liedon perhekeskusmalli).	Henkilökunnan vaihtuvuus perhepalveluissa on johtanut siihen, että ns. jalkautuminen varhaiskasvatukseen ei ole vielä onnistunut. Perhekeskusmallin suunnittelutyöhön osallistuttiin ja sitä jatketaan v. 2019.
	Aseman seudun varhaiskasvatuspalveluiden ja opetuspalveluiden keskittäminen kahteen toimipisteeseen	Aseman seudun varhaiskasvatus keskittyy Tammentupaan ja esiopetustilat suunnitellaan Pahkamäen koulun yhteyteen.	Lapsi- ja oppilasmäärät tarkistettiin. Suunnittelua jatketaan kunnanhallituksen vahvistaman investointiohjelman puitteissa.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tämän hetken suurin riski on mahdolliset sisäilman aiheuttamat äkilliset muutosvaikutukset toiminnalle, josta seuraa herkästi henkilöstöriskejä sairauspoissaolojen ja heikentyneen työhyvinvoinnin muodossa.

Etenkin pätevistä erityslastentarhanopettajista ja lastentarhanopettajista on pulaa. Liedon kunnan hyvän työnantajamaineen ylläpitämisestä on huolehdittava kaikilla toimialoilla.

Tieto- ja viestintätekniikan koulutuksen lisääminen osaamisen varmistamiseksi esi- ja perusopetuksessa.

Sopimusten laatiminen ja valvonta /ulkoiset palvelut.

Tulevan sote -uudistuksen vaikutukset sivistyspalvelujen rajapinnassa.

Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstön vaihtuvuus, mikä vaikeuttaa suunnitelmallista yhteistyötä varhaiskasvatuksessa, koulutoimessa ja nuorisotoimessa (perhekeskuksen toimintamalli).

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Keskeiset muutokset toimialan toiminnassa edelliseen vuoteen nähden;

- iso ikäluokka (n. 340) siirtyi varhaiskasvatuksesta kouluun ja siksi opetusryhmien määrä lisääntyi
- TVT-pedagogi ja uusi koulupsykologi aloittivat tehtävissään 1.8.2018
- Perhekeskusmallia työstetään yhdessä sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa

INVESTOINNIT

- Koulujen ja päiväkotien tietoteknisiä laitteita lisättiin suunnitelmallisesti ajatuksella ”ei määrä, vaan laatu”.
- Taatilan koulu oli ensimmäisen täyden vuoden käytössä, mikä näkyy mm. vuokra- ja kiinteistöpalvelujen kustannusten kasvamisena
- Kisakallion päiväkotit valmistui 6/2018 ja kalliita ryhmiä päästiin purkamaan
- Tammentuvan päiväkodin täydellinen peruskorjaus valmistui 8/2018
- Keskuskoulun peruskorjausohjelmaa toteutettiin ja sitä jatketaan edelleen
- Lukion viihtyisyyttä ja vetovoimaa lisättiin rakenteellisilla muutoksilla ja pienillä peruskorjauksilla ja sitä on jatkettava edelleen – tämä näkyi opiskelijamäärän lisääntymisellä jälkihaussa
- Manttaalien peruskorjaus valmistui 9/2018 (musiikinopetusluokat), sosiaalitoimien osalta muutostöitä on vielä Manttaalissakin tehtävä
- Tarvasjoen koulun lähiliikuntapiha valmistui 8/2018
- Keskuskentän peruskorjaus valmistui 6/2018
- Lintukodon päiväkodin peruskorjaus / väistötilojen järjestelyt alkoivat 6/2018

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	+3.005	-	+3.005	+2.845	-160	-5,3 %
Toimintamenot	-38.940	-	-38.940	-38.933	7	0 %
Toimintakate	-35.935		-35.935	-36.088	-153	-0,4 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-135	0	-135	-230	-95	-70 %
Tilikauden tulos	-36.069	0	-36.069	-36.317	-248	-0,7 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Lautakunta ennakoi heti alkuvuodesta, että varhaiskasvatuksen päivähoitomaksuissa tullaan jäämään noin 250.000 € talousarviosta, koska uusi maksulaki pienensi perheiden maksuja. Päivähoitomaksujen alitus oli lopulta 256.000 €. Tuloja saatiin kuitenkin ennakoitua enemmän erityisesti yleissivistävän opetuksen hankeavustuksista, jolloin tulojen alitus koko lautakunnan tasolla oli noin 152.000 €.

Toimintamenot

Talousarvion mukaiset.

Toimintakate

Toimintakatteen ylitys johtuu toimintatuottojen kohdalla selvitetystä päivähoitomaksujen alituksesta.

Koulutoimi

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Hallinto- ja talouspäällikkö Seija Piiparinen

TOIMINTASUUNNITELMA

Hallinto huolehtii ja vastaa osaltaan lautakuntien kokousvalmistelusta, päätösten täytäntöönpanosta ja tiedottamisesta. Hallinto vastaa toiminnan laillisuudesta, kehittämisestä ja laadusta sekä tuottaa tukipalveluita mm. henkilöstöhallintoon, taloushallintoon, hankintoihin, kuljetuksiin, arviointiin ja raportointiin. Lisäksi hallinto huolehtii toiminnan organisoinnista sekä toimitilajärjestelyistä. Hallinto tekee ja valmistelee päätöksiä ja tekee yhteistyötä yli hallintokuntien sekä eri sidosryhmien kanssa kunnassa ja seudullisesti.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Toimistosihteeriresursseja siirrettiin hallinnosta varhaiskasvatukseen.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	0	-	0	0	0	
Toimintamenot	-361	-	-361	-353	8	-2,2 %
Toimintakate	-361	-	-361	-353	8	-2,2 %

Toimintatuotot

Ei tuottoja

Toimintamenot

Talousarvion mukaiset

Toimintakate

Talousarvion mukainen

Yleissivistävä opetus

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Lukion rehtori Jyrki Saarnia ja johtava rehtori Teppo Vähä-Mäkilä

TOIMINTASUUNNITELMA

Yhtenäinen perusopetus antaa oppivelvollisuusikäisille opetusta ja kasvatusta turvallisessa ja tarkoituksenmukaisessa oppimisympäristössä. Opetus tukee oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetus toteutetaan 1.8.2016 käyttöön otetun opetussuunnitelman mukaisesti. Koulujen vuosisuunnitelmissa esitetään tarkemmat koulukohtaiset painotukset, jotka on johdettu kuntastrategiasta.

Tukipalvelut sisältävät oppilaiden oppimiseen liittyvän fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin toiminnot perusopetuksessa ja lukiossa: kolmiportainen tuki, oppilashuolto, kiinteistöhoito, sisäinen hallinto, koulukuljetukset, koulukirjastot, kerho- ja oppilaskuntatoiminta.

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys ja hyvät jatko-opintomahdollisuudet. Lukio tarjoaa etä- ja verkko-opetusta. Lukion, liikuntatoimen, Lieto-opiston ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö tiivistyy. Liedon ja Kaarinan lukiot kartoittavat lisäksi konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia.

Iltapäivätoiminta tukee oppilaan koulupäivää. Toimintaa tarjotaan 1. – 2. -luokkalaisille sekä erityisen tuen 3.-9.-luokkalaisille. Painopiste on 1.-luokkalaisissa ja erityisen tuen oppilaissa tila- ja henkilöresurssit huomioiden.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN VERRATTUNA:

Taatilan uusi koulurakennus valmistui 11/2017. Syksyllä 2018 aloittivat 3 uutta perusopetusryhmää (iso ikäluokka aloitti 1.-luokan (336) ja pieni ikäluokka poistui (257). Perusopetukseen tuli yksi uusi psykologin virka. TVT-pedagogin tehtävä vakinaistettiin 1.8.2018.

Korennon kiinteistössä olevat Jokilaakson koulun oppilaat siirtyivät 8 / 2018 Tuulenpesän remontoituun kiinteistöön.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Yleisopetus	TP 2017	TA 2018	1-12 Tot. 2018	Käyttö %	Vrt 2017 / 2018 %
Perusopetus					
Oppilasmäärä tilastointipäivä 20.9 (ei esioppilaat)	2 451	2 539	2527		3,1 %
€ / oppilas (20.9.)	7 914 €	7 963 €	8 019 €	100,7 %	1,3 %
Muissa kunnissa opiskelevat, määrä (20.9.)	147	111	144		-2,0 %
Ip-kerhotoimintaan osallistuvat, määrä ka	208	240	228		9,8 %
€ / ip-kerholainen	1 779 €	1 817 €	1 532 €	84,3 %	-13,9 %
Koulukuljetusoppilaiden määrä ka	596	615	607		1,8 %
Koulukuljetuskustannukset € / kulj.oppilas	971 €	977 €	992 €	101,6 %	2,2 %
Lukio					
Oppilasmäärä (kaikki, myös LSKKY) 20.9.	242	250	224		-7,4 %
Yhdistelmäopiskelijat (LSKKY), määrä 20.9.	7	11	8		14,3 %
€ / oppilas	7 602 €	7 643 €	8 351 €	109,3 %	9,8 %
Vieraskuntalaiset, määrä	26	30	17		-34,6 %

VAKANSSIMUUTOKSET

Vakanssimuutokset Nimike	Virka/toimi	Perustamis- pvm	Yksikkö	TA 2018 palkat +sos €	TS 2019	TS 2020
1 koulupsykologi	virka	1.1.2018	Perusopetus	55.187 €		

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	+1.257	-	+1.257	+1.290	+ 33	+2,6 %
Toimintamenot	-23.961	-	-23.961	-23.915	+ 46	-0,2 %
Toimintakate	-22.703	-	-22.703	-22.625	+ 78	-0,3 %

Toimintatuotot

Talousarvion mukaiset

Toimintamenot

Talousarvion mukaiset

Toimintakate

Talousarvion mukainen

Varhaiskasvatus

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Varhaiskasvatusjohtaja Elina Lindholm

TOIMINTASUUNNITELMA

Perheillä on mahdollisuus valita tarpeita vastaavat varhaiskasvatuspalvelut. Palveluiden laadunarviointi ja kehittäminen tapahtuu yhteistyössä lasten vanhempien kanssa.

Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä yhdessä perheen kanssa. Lähtökohtana ovat lapsen yksilöllinen huomioiminen ja turvallinen kasvuympäristö sekä lapselle ominaiset tavat toimia.

Avoimia varhaiskasvatuspalveluita järjestetään lietolaisille lapsiperheille Perhepesän avoimessa päiväkodissa, Loukilinnan päiväkodissa, Tammentuvan päiväkodissa, Yliskulman koululla ja Poutapilven päiväkodissa. Palveluvalikossa on avointa päiväkotitoimintaa yhdessä lapsille ja vanhemmille sekä puisto- ja kerhotoimintaa, joihin lapsi voi osallistua ilman vanhempaa. Tavoitteena on edelleen kehittää ja laajentaa toimintaa siten, että se voisi toimia vaihtoehtona subjektiiviselle varhaiskasvatukselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Perhepäivähoitoa tarjotaan 28 perhepäivähoitajan kotona eri puolilla Liedon kuntaa ja 2-4 ryhmäperhepäiväkodissa keskustan alueella. Yksityistä perhepäivähoitoa on mahdollisuus hankkia päivähoiton palvelusetelillä 22 yksityiseltä perhepäivähoitajalta Liedon kunnan alueella tai ympäristökunnista.

Päiväkotipalveluita tarjotaan 8. kunnallisessa päiväkodissa ja ostopalvelusopimuksilla sekä palvelusetelillä 6. yksityisessä päiväkodissa Liedon kunnan alueella. Perheillä on mahdollisuus hankkia palvelusetelillä päiväkotipalvelut myös toisen kunnan alueelta.

Esiopetusta ja siihen liittyvää päivähoitoa toteutetaan Liedon esiopetussuunnitelman mukaisesti päiväkotien toimintana yhä enenevässä määrin koulujen yhteydessä, kun Taatilan, Jokilaakson ja Pahkamäen koululla alkaa esiopetus lukukaudella 2017 – 2018.

Liedon kunta maksaa lakisääteisin perustein suoritettavaa lasten kotihoidon- ja yksityisen hoidon tukea. Lisäksi maksetaan yksityisen hoidon tuen kuntalisää lapsen kotona tapahtuvaan yksityiseen perhepäivähoitoon.

Seutusopimuksen mukaisesti Liedon kunta voi ostaa tai myydä päivähoitopaikkoja sopimuksen piirissä olevien kuntien kesken.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Lakimuutokset päivähoitomaksuihin aiheuttivat tulojen alituksen.

Kisakallion 4-ryhmäinen päiväkotitoiminta valmistui 6/2018 ja Tammentuvan päiväkotitoiminta 8/2018. Kuluneena toimintakautena 2017-2018 oli myös Liedon kunnan suurin ikäluokka esikoulussa (336), kun normaalisti ikäluokka on n. 270-280. Väistöiloja ja väliaikaisia vuokratiloja jouduttiin pitämään niin kauan kunnes em. päiväkodit valmistuivat. Varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatussuunnitelman 2017 mukaisesti, henkilöstörakennetta muutetaan hallitusti siten, että lastenhoitajavakansseja korvataan lastentarhanopettajien vakansseilla.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2017**	TA 2018	1-12 Tot. 2018	Käyttö %	Vrt 2017 / 2018 %
Varhaiskasvatus					
0-6 vuotiaat 31.12. ***	1763	1850	1741		-1,2 %
Lapsia päivähoitossa kunnallisessa ja yksityisessä ka	1201	1250	1 206		0,4 %
Lapsia päivähoitossa %/ 0-6-vuotiaat ka	68,1 %	68 %	69,1 %		1,5 %
Lapsia yksityisessä hoidossa % ko ajankohtana	32,1 %	30 %	29,5 %		-8,1 %
Varhaiskasvatuspalveluiden piirissä olevat 0-6 v. lapset (ei eo) ka	1483	1590	1456		-1,8 %
Päivähoito € / lapsi (kunnallinen ja yksityinen ilman tukia ja avointapk.sis. Ulk ja sis.menot) **	10 724 €	10 585 €	11 164 €	105,5 %	4,1 %
** Päivähoiton hintaan vaikuttaa maksujen alentuminen, koska palvelusetelimenoina kunnan osuus kasvoi ja asiakkaan osuus pieneni					
***31.12.2017 0-6 vuotiaita 1741					

VAKANSSIMUUTOKSET

Vakanssimuutokset Nimike	Virka/toimi	Perustamispvm	Yksikkö	TA 2018 palkat +sos €	TS 2019	TS 2020
Nimikemuutokset: 7 Erityislastentarhanopettajan vakanssia muutetaan varhaiskasvatuksen erityisopettajiksi	työsuhde	1.8.2018	Jokilaakso, Järvinlinna, Lintukoto, Loukilinna, Melukylä, Poutapilvi, Tammentupa	ei talousarviovaikutusta		
1 konsultoiva erityislastentarhanopettajan vakanssi muutetaan konsultoivaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi	virka	1.8.2018	Varhaiskasvatuksen hallinto	ei talousarviovaikutusta		
3 perhepäivähoitajan vakanssia muutetaan lastentarhanopettajiksi	työsuhde	1.8.2018	Melukylä (2), Hanhilinna	4.800€	12.000 €	

6 perhepäivähoitajan vakanssia muutetaan lastenhoitajaksi	työsuhde	1.8.2018	Tammentupa, Perhepesä, Kisakallio (4)	ei vaikutusta		
1 ryhmäperhepäivähoitajan vakanssi muutetaan lastenhoitajaksi	työsuhde	1.8.2018	Kisakallio	ei vaikutusta		
Uusia vakansseja:						
1 päiväkodinjohtaja	virka	1.3.2018	Kisakallio	35.000€	46.000€	
1 varhaiskasvatuksen erityisopettaja	työsuhde	1.8.2018	Kisakallio	18.000€	43.000€	
6 lastentarhanopettaja	työsuhde	1.8.2018	Kisakallio	88.000€	211.000€	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	+1.748	-	+1.748	+ 1.562	-186	-10,6 %
Toimintamenot	-14.618	-	-14.618	-14.671	- 53	+0,4 %
Toimintakate	-12.870	-	-12.870	-13.109	-239	+1,9 %

Toimintatuotot

Lautakunta ennakoii heti alkuvuodesta, että varhaiskasvatuksen päivähoitomaksuissa tullaan jäämään noin 250.000 € talousarviosta, koska uusi maksulaki pienensi perheiden maksuja. Maksujen alitus oli lopulta 256.000 €. Tuloihin saatiin kuitenkin kompensatiota 44.000 € kertaluonteisesta alv-palautuksesta (esiopetuksen arvonnäkövero oli peritty väärin perusteella ja siitä tehtiin valitus verottajalle) sekä työllistämistulosta ja valtion hankeavustuksista 27.000 €, jolloin tulojen alitus kokonaisuudessaan oli noin 186.000 €.

Toimintamenot

Varhaiskasvatuksen menot toteutuivat suunnitelman mukaan

Toimintakate

Toimintakatteen ylitys johtuu toimintatuottojen kohdalla selvitetystä päivähoitomaksujen alituksesta.

6.2 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Toimialajohtaja, Laila Mäkelä

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

- Nuorisotoimen hallinto siirtyi Lieto-opiston tiloihin 3/2018 ja Lieto-opiston hallinto siirtyi vastaavasti kunnantalolle koulutoimiston yhteyteen. Uusi keskustan alueen nuorisotaloa rakennettiin Lieto-opiston tiloihin ja se valmistui 8/2018. Perinteistä valistustyötä tehtiin mm. kouluissa ja eri tapahtumien ja koulutuspäivien yhteydessä. Yhteistyö etsivän nuorisotyön, seurakunnan ja sosiaalipalvelujen kanssa oli toimivaa.
- Kulttuurisihteerin ja nuorisosihteerin toimenkuvat eriytettiin. Kokeilu kestää vuoden 2019 loppuun. Tavoitteena on kulttuuritarjonnan monipuolistaminen ja näkyvyyden lisääminen. Saimme Minun kansainvälisyteni -nimiseen seudulliseen hankkeeseen rahoituksen (n. 77.000 €) ja siinä vahvistetaan nuoria kansainväliseen toimintaan ja kulttuurierojen tuntemiseen. Lietolaiset nuoret ovat olleet hankkeessa kiitettävästi mukana.
- Koulukirjastojen automatisointia jatkettiin suunnitelman mukaan. Kirjaston ja koulujen yhteistyö on lisääntynyt merkittävästi. Kiertävä kirjastohanke täydentää mm. koulujen iltapäivätoimintaa Lukeva Lieto-teemalla.

Asiakkaat ja henkilökunta ovat ottaneet hyvin vastaan uusitun ja laajennetun pääkirjaston. Tämä näkyy arjen monipuolisessa toiminnassa. Hakeutuvia palveluja lisättiin ja lisätään koko ajan.

- Lieto-opiston kuvataiteen perusopetuksen uusi opetussuunnitelma valmistui 5/2018. Opiston yhteistyömuodot kunnan eri toimijoiden sekä yhdistysten kanssa kehittyvät koko ajan. Esiintymislavaa odotellaan valmistuvaksi kunnan puutarhaan kesän 2019 aikana.
- Lähiliikuntapaikkoja kunnostettiin / uusittiin suunnitelmallisesti: Tarvasjoen koulu, Kisakallion päiväkotia, Keskuskenttä, liikennepuisto, Keisvuoren kuntoportaat jne. Kouluterveyskyselyn ja Move -mittausten tuloksia on hyödynnetty lasten ja nuorten liikkumisen innostamiseksi. Erityisliikunnassa onnistuttiin kasvattamaan matalan kynnyksen osallistujamäärää. Sähköisiä palveluja kehitettiin hankkimalla Lyyti- varaus-, laskutus- ja raportointiohjelma. Näin konkreettiseen asiakastyöhön jäi enemmän aikaa ja perintäkulukustannuksia saatiin kuriin.

Hyvinvointi koostuu useista tekijöistä, sekä mitattavista asioista että yksilökohtaisista arvostuksista ja tuntemuksista. Yksi keskeinen mittari on terveys. Yksilöllisiä hyvinvoinnin osatekijöitä ovat esim. sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen ja onnellisuus. Kuten edellä voi todeta, tarjosimme palveluja, joissa voi toteuttaa itseään henkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti - ja joihin voi osallistua yksin tai yhdessä. Erilaisille luennoille ja tilaisuuksiin sai tulla esimerkiksi vain kuulolle. Pyrimme siihen, että osallistumiskynnys tarjontaamme oli mahdollisimman matala.

Tutkimuksin on osoitettu, että esimerkiksi kulttuuri- ja taideprojektien avulla voidaan lisätä ja parantaa merkittävästi esimerkiksi nuorten integroitumista yhteiskuntaan ja yhteisöön. Kulttuurin harrastamisesta on tutkimusten mukaan hyötyä yksilön lisäksi myös yhteisölle laajemminkin, sillä kulttuurin keinoin voidaan lisätä sosiaalista ja kulttuurista pääomaa yhteisössä. On myös osoitettu, että omakohtainen luomistyö ja osallistumisen aste vaikuttavat kokemuksiin terveydestä ja hyvinvoinnista. Tämä todettiin myös kansalaisopistojen valtakunnallisessa tutkimuksessa, mikä valmistui loppuvuodesta 2018.

Liikunta on puolestaan yksi tehokkaimmista keinoista edistää terveyttä ja ylläpitää toimintakykyä. Se voi olla täsmäase, jolla ehkäistään tai hoidetaan tiettyä oiretta tai sairautta, mutta ennen kaikkea se on yleislääke, jolla oikein annosteltuna voidaan vaikuttaa edullisesti lähes kaikkiin elimistön toimintoihin. Liikuntapaikkojen päivittämisestä ja uusimisesta sekä ryhmien liikuttamisesta olemme saaneet runsaasti kiitosta kuntalaisilta.

Olemme saaneet erityistä huomiota perheliikuntamyönteisenä kuntana. Liedon kunnan kirjasto sijoittui myös valtakunnan tasolla viiden finalistikirjaston joukkoon. Loppuvuodesta Keisvuoren kuntoportaat saivat runsaasti palstatilaa. Seurakunta rahoitti valaistuksen portaille, mikä kertoo hyvästä toimijoiden välisestä yhteistyöstä.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Tavoitteiden asettelussa huomioitiin Lieto-strategian kriittiset menestystekijät.

Kriittiset menestystekijät vuoteen 2020/2025 (hyväksytty valtuustossa 15.6.2015);

- Lietolaiset yhdistykset, järjestöt ja vapaaehtoiset toimivat aktiivisesti lietolaisten hyvinvoinnin edistäjinä.
- Kunnan keskustan puisto- ja ulkoilualueet houkuttelevat liikkumaan, kokoontumaan ja viihtymään.
- Hyväkuntoiset lähiliikuntapaikat ja kevyen liikenteen väylät ja reitit houkuttelevat liikkumaan yksin ja yhdessä.
- Lieto-opisto toimii aktiivisessa yhteistyössä toisen asteen koulutuksen, yliopiston, järjestöjen ja paikallisten yhdistysten kanssa.

TOIMINTA-AJATUS

Vapaa sivistystyö tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Yhteistyötä kehitetään Liedon lukion kanssa.

Kirjaston palvelut tukevat monipuolisesti aktiivista kuntalaisuutta, elinikäistä oppimista ja kuntalaisten hyvinvointia.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut luovat edellytykset virikkeelliselle harrastustoiminnalle ja virkistymiselle sekä tukevat perheitä lasten ja nuorten kehityksessä itsenäisiksi, tietoisia ja terveitä valintoja tekeviksi aikuisiksi. Vapaa-aikapalvelut myös lisäävät yhdistysten, seurojen ja yhteisöjen toimintaedellytyksiä myöntämällä avustuksia.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pohinää / Lieto-opisto, toisen asteen koulutus, järjestöt ja paikalliset yhdistykset toimivat aktiivisessa yhteistyössä	Toimivat tilaratkaisut	Ratkaistaan keskustan alueen nuorisotalon ja Lieto-opiston tilakysymykset pitkäkestoisesti.	Nuorisotila valmistui 9/2018. Opiston hallinto siirtyi kunnantalolle ja nuoriso- ja kulttuuritoimen hallinto siirtyi vanhalle kunnantalolle 3/2018.
	Lieto-opisto, Kaarinan kansalaisopisto, lukiot ja liikuntatoimi selvittävät yhteistyömahdollisuuksia.	Yhteistyömuotoja kartoitetaan.	Opisto ja liikuntatoimi tekevät saumatonta yhteistyötä. Myös seudun kansalaisopistot tekevät yhteistyötä. Kaarinan viranhaltijat eivät nähneet yhteistyön laajentamista merkittävänä lukioiden kansalaisopistojen välillä.
	Taiteen perusopetuksen turvaaminen	Musiikin taiteen perusopetuksen kilpailutus. Kuvataiteen perusopetuksen jatkuvuuden turvaaminen. Lieto-opiston antaman taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma on valmis keväällä 2018	Kilpailutus on tehty. Sopimus Turun Seudun Musiikkiopiston kanssa jatkuu. Opetussuunnitelma hyväksyttiin lautakunnassa 5/2018.
	Kirjastopalvelut laajenevat	Kirjaston palvelujen saatavuutta parannetaan kolmen kärjen mallilla: pääkirjaston ja koulukirjastojen lisäksi	Etenee suunnitelman mukaisesti. Sekä pääkirjaston että koulukirjastojen

		palveluita viedään mm. palvelutaloihin ja päiväkodeihin (hakeutuvat palvelut).	henkilökunta on ollut palvelutaloissa ja hyvinvointikeskuksessa lukemassa vanhuksille ja soittamassa heille levyjä. Kirjastoauto käy päiväkodeissa. Pääkirjasto on osallistunut aktiivisesti koulu yhteistyöhön.
	Koulujen iltapäivätoiminnan täydentäminen	Toteutetaan kiertävä kirjastokerho–hanke koulujen iltapäiväkerhojen täydennykseksi. Kulttuuri, kirjasto, opisto, liikunta ja nuorisotoimi tuottavat yhteistyönä uusia toimintamalleja ja toteuttavat ne.	Liitettiin Lukeva Lieto-hankkeeseen. Etenee suunnitelman mukaisesti ja jatkuu v. 2019.
	Kulttuuritarjonnan monipuolistaminen	Mahdollistetaan uusien kulttuuritapahtumien järjestäminen Liedossa / uuden esiintymislavan käyttöönotto Keskuspuistossa.	Kulttuurisihteerin toimenkuvaresurssia lisättiin 1.8.2018 sisäisin järjestelyin. Tavoitteina käynnistää uusia työmuotoja kuten lasten kulttuurikasvatussuunnitelma, kunnan kulttuurikalenteri, kulttuuritoimijoiden tapaamiset, tiivis kirjastoyhteistyö, tilojen monipuolinen käyttö, koulujen kulttuuripolku jne. Kulttuurisihteerin ylemmän amk – tutkinnon opinnäytetyö valmistui 05 / 2018. Työn aiheena on: Kulttuuripalveluiden

			<p>tuottaminen yhteistyöllä - Liedon kulttuuritoimijoiden moniammatilliset mahdollisuudet.</p> <p>Yhteistyö on tuottanut useita uusia yhteisiä tapahtumia sekä uudenlaista ammatillista verkostoitumista henkilökunnan kesken mm. yhteisten suunnittelukokousten muodossa.</p>
<p>Lieto toimii! – Lieto on aktiivinen ja liikkuva /</p>	<p>Erityisliikuntaa ja terveysliikuntaa järjestään eri ikäryhmille</p>	<p>Move-fyysisen toimintakyvyn ja kunnon kehityksen seuranta oppilaille: 5. ja 8. - luokkalaisten Move – mittauksen tulosten hyödyntäminen (fyysinen toimintakyky)</p> <p>Matalan kynnyksen liikunnan osallistujamäärän kasvattaminen</p> <p>Saattajakorttien lukumäärän kasvattaminen</p> <p>Erityisliikunnan ja soveltavan liikuntaryhmien määrä pysyy samalla tasolla</p>	<p>Move -mittaustulokset saatiin kouluittain. Fysioterapeutit jalkautuivat ja käsittelivät palautteet kouluilla. Toimenpiteistä huolehtivat koulut itse.</p> <p>Osa huoltajista ei antanut lupaa hyödyntää saatuja tuloksia.</p> <p>Osallistujia aikuisten matalan kynnyksen liikuntatoiminnassa oli 40.</p> <p>Saattajakortteja on myönnetty Liedossa yhteensä 222 lietolaiselle. Vuonna 2018 kortteja</p>

<p>Hyväkuntoiset lähiliikuntapaikat ja kevyen liikenteen väylät ja reitit houkuttelevat liikkumaan yksin ja yhdessä</p> <p>Kunnan keskustan puisto- ja ulkoilualueet houkuttelevat liikkumaan, kokoontumaan ja viihtymään</p>	<p>Lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan suunnitelmallisesti</p>	<p>Ratkaistaan Tarvasjoen alueen koululiikunta, kulttuuri, kirjasto, nuoriso ja opistopalvelujen järjestäminen</p> <p>Lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan 20 % vuosittain. Yhteistyö tekninen toimi / aluetoimi</p>	<p>myönnettiin lisää 24 kpl.</p> <p>Erityisryhmien liikuntaryhmiä toimii 24 ryhmää. Osallistujia ryhmissä on yhteensä 677. Kaikki yhteensä 16.177 osallistujaa.</p> <p>Uuden liikunta- ja kuntosalin rakentamisesta tehtiin valtuustotason päätös. Avustushakemus jätettiin 12/2018.</p> <p>Tarvasjoen koulun lähiliikuntapaikkaan saatiin avustus AVI:sta, valmistui 8/2018.</p> <p>Päiväkotien lähiliikuntapaikkoja päivitettiin: Tammentupa, Kisakallio. Keskuskenttä on uusittu 6/2018.</p> <p>Liikennepuisto valmistui 6/2018. Kesivuoren kuntoportaat valmistuivat 10/2018.</p> <p>Itäisten kuntien Tammireitistö –hanke. Hankeen kautta saadaan uusia ulkoilureittejä.</p>
---	--	---	---

<p>Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pohinää /</p> <p>Lietolaiset yhdistykset, järjestöt ja vapaaehtoiset toimivat aktiivisesti lietolaisten hyvinvoinnin edistäjinä</p>	<p>Terveysliikunnan vieminen ystävyyskuntiin Unkarissa ja Slovakiassa (EU-hanke)</p> <p>Nuorten päihteiden käytön ja seksuaalisen häirinnän kokemusten väheneminen</p>	<p>EU-hankkeella viedään terveystoiminnan osaamista ystävyyskuntiin.</p> <p>Nuorisotoimi järjestää kouluilla päihde- ja seksuaalivalistusta yhdessä järjestöjen/yhdistysten kanssa.</p>	<p>Ystävyyskunnat eivät saaneet hanketta. Yhteistyö ei toteutunut siltä osin.</p> <p>Eteni suunnitelman mukaan. Opettajille järjestettiin päihdeinfo 13.8.2018 / Raision tukikoti ry. Nuorisotoimi teki valistustyötä kouluilla. Seksuaalivalistuksesta lähetettiin Väestöliiton ja oph:n laatimaa infoa myös koteihin.</p>
<p>Liedon kunnassa on suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät /</p> <p>Rakenteelliset ratkaisut</p>	<p>Lukeva Lieto</p> <p>Mediakriittisyys, tiedonhakutaitojen kehittäminen</p> <p>Nuoret ja eri toimijat kohtaavat</p>	<p>Kirjaston palvelujen tehokkaampi niveltäminen koulujen arkeen ja opetukseen: Kirjaston resurssia kohdennetaan kouluihin.</p> <p>Hyödynnetään tilastotietoa toimenpiteiksi (nuorisotyöttömyys, kiusaaminen, yksinäisyys, mielenterveys, seksuaalinen häirintä jne.) yhteistyössä kouluterveys/oppilashuolto, sosiaalityö, perhetyö, etsivä nuorisotyö, erityisnuorisotyö</p>	<p>Koulukirjastojen automatisointi tehtiin suunnitelman mukaan. Kirjastovirkailijat olivat mukana koulun opetussuunnitelman mukaisessa arjen toiminnassa.</p> <p>Kouluterveyskyselyn tuloksia ja Move-tuloksia on hyödynnetty. Lieto on mukana MLL:n STEA-hankkeessa (kohde: tyttöjen mielenterveys).</p> <p>Nuorisotyöttömyys on laskussa.</p> <p>Minun kansainvälisyys – hankerahoitus saatiin: nuoret kansainvälisinä</p>

			toimijoina.
	Suunnitelmallinen lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikka	Ns. lasten- ja nuorten talohankkeen suunnittelun käynnistäminen yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa (Liedon perhekeskusmalli)	Liedon Perhekeskusmallia työstettiin yhdessä sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa. ”Hyvinvoiva lapsi/nuori kasvaa, kehittyy ja oppii.”
Lieto toimii! – Lieto on aktiivinen ja liikkuva / Sähköiset palvelut	Asiakaspalveluiden parantaminen ja rutiinityön vähentäminen tapahtumien järjestelyissä	Varaus-, laskutus- ja raportointijärjestelmäohjelman hankkiminen	Lyyti -varaus-, laskutus- ja raportointiohjelma hankittiin 4/2018. Lyyti-ohjelma todettiin hyväksi, koska myös perintäkulut pienenevät.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tämän hetken suurin riski on mahdolliset sisäilman aiheuttamat äkilliset muutosvaikutukset toiminnalle, josta seuraa herkästi henkilöstöriskejä sairauspoissaolojen ja heikentyneen työhyvinvoinnin muodossa.

Tarvasjoen uimahallin ja liikuntakeskuksen (Tarvashovi) tilojen saattaminen / pitäminen nykyvaatimusten mukaisena niin kauan aikaa kunnes uusi liikuntatila valmistuu.

Ajantasaisen tilaselvityksen ja tilojen yksikkökustannustietojen puuttuminen toiminnan suunnittelun tueksi.

Sopimusten laatiminen ja valvonta /ulkoiset palvelut: Yhteistyötä tiivistettävä tilapalvelujen kanssa, että kysyntä ja palvelu kohtaavat.

Sote -uudistuksen vaikutus ennaltaehkäisevään toimintaan / sote -uudistuksen aikataulu.

Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstön vaihtuvuus, mikä vaikeuttaa suunnitelmallista yhteistyötä sosiaalipalvelujen, perhepalvelujen, varhaiskasvatuksen, koulutoimen ja nuorisotoimen sekä etsivän nuorisotyön välillä.

INVESTOINNIT

Kirjasto: Itsepalvelumahdollisuuksien lisääminen. Koulukirjastojen lainausautomaattien hankkiminen.

Nautelankosken luontokeskus/ luontopolku + Leader -hanke: seudullisen pyöräily- ja vaellusreitistön toteuttaminen.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	+ 405	-	+ 405	+ 450	+45	+ 11,1 %
Toimintamenot	- 4.032	-	- 4.032	- 3.834	+ 198	- 4,9 %
Toimintakate	- 3.627	-	- 3.627	- 3.384	+ 243	- 6,7 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-127	0	-127	-178	-51	-40 %
Tilikauden tulos	-3 754	0	-3 754	-3 561	192	5 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Liikuntapaikkatuottoja saatiin ennakoitua enemmän

Toimintamenot

Henkilöstömenoissa säästettiin: Kirjaston eläköityneen työntekijän tilalle ei palkattu uutta henkilöä vaan tehtävät hoidettiin sisäisin järjestelyin ja automatisoimalla palveluita (-39.000 €). Liikuntatoimessa määräaikaisiin kului arvioitua vähemmän ja varhemaksut olivat ennakoitua pienemmät (- 34.000 €).

Palvelujen ostoissa säästettiin: Uimahallin palvelut pystyttiin hoitamaan omana työnä (-36.000 €). Painatuksia ja ilmoituksia karsittiin (-19.000 €). Puhtaanapito- ja pesulapalvelut hoidettiin pääosin sisäisenä palveluna (- 47.000 €). Sisäisiin työpajamaksuihin kului ennakoitua vähemmän (-40.000 €).

Toimintakate

Toimintakate alittui yllämainituista tulojen ylityksistä ja menojen alituksista johtuen.

Kulttuuripalvelut

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Lieto-opiston rehtori Risto Suominen, palvelupäällikkö Kari Pohjola / Taija Lehtinen, kulttuuri- ja nuorisosihteeri Arttu Eteläpelto, vastaava liikuntasihteeri Helinä Nuutinen.

TOIMINTASUUNNITELMA

Vapaa sivistystyö tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista yhteiskunnassa.

Kirjaston palvelut tukevat monipuolisesti aktiivista kuntalaisuutta, elinikäistä oppimista ja kuntalaisten hyvinvointia.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut luovat edellytykset virikkeelliselle harrastustoiminnalle ja virkistymiselle sekä tukevat perheitä lasten ja nuorten kehityksessä itsenäisiksi, tietoisia ja terveitä valintoja tekeviksi aikuisiksi. Vapaa-aikapalvelut lisäävät yhdistysten, seurojen ja yhteisöjen toimintaedellytyksiä myöntämällä avustuksia.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Kirjaston laajennus ja peruskorjaus valmistui 11/2017. Henkilökunnasta eläköityi neljä. Palvelukonseptia suunnattiin ns. hakeutuviin palveluihin (mm. palvelutalot ja päiväkodit), koulukirjastojen ja koulujen yhteistyöhön sekä pääkirjaston ja asiointipalvelun yhteistyöhön. Palvelukonseptin muutokset huomioitiin rekrytoinneissa.

Taaitilan kaksisarjainen koulu (0-6 lk) valmistui 10/2017. Liikuntasalia (704 m³) ja koululuokkia käyttävät koulun lisäksi mm. seurat ja järjestöt sekä Lieto-opisto. Vuosi 2018 oli ensimmäinen Taaitilan ns. täysi toimintavuosi.

Keskustan nykyiset nuorisotilat purettiin 6/2018. Korvaavat tilat saatiin Lieto-opistolta ns. vanhalta kunnantalolta. Lieto-opiston hallinto siirtyi kunnantalolle ja toimintaa siirrettiin yhä enemmän kouluille.

Tarvasjoen koulun ja Tammentuvan päiväkodin lähiliikuntapihat valmistuivat 8/2018. Tarvasjoen koulun pihaan saimme avustusta AVI:lta (=aluehallintovirasto).

Keskuskenttä uusittiin 6/2018. Keisvuoren kuntoportaat valmistuivat 10/2018.

Liikennepuisto siirrettiin ja uusittiin kunnantalon puutarhaan, jonne on myös muuta aktiviteettia lisätty erikäiset ja esteettömyysvaatimukset huomioiden.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Kulttuuripalvelut	TP 2017	TA 2018	1-12 Tot. 2018	Käyttö %	Vrt 2017 / 2018 %
Asukasluku	19 596	19 878	19 831	99,8 %	1,2 %
Lieto-opisto					
Opiston peittävyys	13,90 %	9 %	11,10 %	123,3 %	-20,1 %
Tot. Oppitunnit	9 845	9 000	9 424	104,7 %	-4,3 %
€/oppitunti netto (ilman valt.os.)	57,19 €	66,49 €	61,74 €	92,9 %	8,0 %
Kirjasto					
Aukioloaika h	5 234	6 300	8 180	129,8 %	56,3 %
€/asukas	44,46 €	48,39 €	46,19 €	95,5 %	3,9 %
Aineistokulut €	128 652 €	150 564 €	132 802 €	88,2 %	3,2 %
Aineistokulut € / asukas	6,58 €	7,57 €	6,70 €	88,4 %	1,8 %
Liikunta					
Liikuntatoiminnan osallistujat	31 355	36 000	28 887	80,2 %	-7,9 %
Siitä erityisryhmien kävijämäärä	14 766	13 700	16 177	118,1 %	9,6 %
Siitä uimahallin kävijämäärä	12 279	14 500	10 338	71,3 %	-15,8 %
€/asukas	64,11 €	83,44 €	76,92 €	92,2 %	20,0 %
Nuoriso					
kävijämäärät	14 378	11 500	11 254	97,9 %	-21,7 %
€/alle 29-vuotiaat (nuorisotoimi) netto**	44,34 €	44,69 €	45,63 €	102,1 %	2,9 %
Kulttuuri					
kävijämäärät	15 204	2 100	13 239	630,4 %	-12,9 %

** alle 29 v 31.12.2017: 6457

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	+ 405	-	+ 405	+ 450	+45	+ 11,1 %
Toimintamenot	- 4.032	-	- 4.032	- 3.834	+ 198	- 4,9 %
Toimintakate	- 3.627	-	- 3.627	- 3.384	+ 243	- 6,7 %

Toimintatuotot

Liikuntapaikkatuottoja saatiin ennakoitua enemmän

Toimintamenot

Henkilöstömenoissa säästettiin: Kirjaston eläköityneen työntekijän tilalle ei palkattu uutta henkilöä vaan tehtävät hoidettiin sisäisin järjestelyin ja automatisoimalla palveluita (-39.000 €). Liikuntatoimessa määräaikaisiin kului arvioitua vähemmän ja varhemaksut olivat ennakoitua pienemmät (- 34.000 €).

Palvelujen ostoissa säästettiin: Uimahallin palvelut pystyttiin hoitamaan omana työnä (-36.000 €). Painatuksia ja ilmoituksia karsittiin (-19.000 €). Puhtaanapito- ja pesulapalvelut hoidettiin pääosin sisäisenä palveluna (- 47.000 €). Sisäisiin työpajamaksuihin kului ennakoitua vähemmän (-40.000 €).

Toimintakate

Toimintakate alittui yllämainituista tulojen ylityksistä ja menojen alituksista johtuen.

7 Tekniset palvelut

Vt. Toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Teknisen lautakunnan vuoden 2018 talousarvio on pääosin toteutunut arvioiden mukaisesti. Toiminta on osittain sen luontoista, että vuosittaisilla sääolosuhteilla ja lämpötilanvaihteluilla on merkittävä vaikutus talouden toteumaan. Lisäksi myös talousarviovuoden aikana tapahtuvat toimitilojen muutokset vaikuttavat merkittävästi toteumaan. Toiminnassa huomioidaan myös Liedon kunnan elinkeino-ohjelma 2016-2020:n strategiset tavoitteet ja toimenpiteet.

Vuoden 2018 investoinnit teknisen lautakunnan osalta ovat 12 M €. Talonrakennuksen osalta merkittävin hanke oli Kisakallion uuden päiväkodin rakentaminen ja useat rakennuksien korjaushankkeet. Hanke toteutui määrärahojen mukaisesti. Lisäksi syksyllä aloitettiin mm. Lintokodon päiväkodin peruskorjaus. Hanke valmistuu vuonna 2019. Kunnallistekniikassa on tehty mm. uusien asuntoalueiden rakentamisia (mm. Halmelan kentän alueen laajennus). Lisäksi on rakennuttu mm. uusi liikennepuisto ja useita liikunta-alueiden korjauksia mm. Tarvasjoen koulun kentän korjaus.

Toimitilapalveluiden yhtenä tavoitteena on luoda kiinteistömässän salkutus-järjestelmä. Järjestelmän valmistuminen siirtyi vuoteen 2019. Tarkoituksena on luoda järjestelmä, jossa kiinteistöille tehdään tarpeellisuusluokitus. Vuoden 2018 aikana selvitettiin myös useita tilahankkeita mm. Tarvasjoen koulun liikuntapaikka, Asemanseudun esiopetustilat. Lisäksi vuoden 2018 aikana toteutettiin nuorisotoimelle uudet tilat Vanhaan kunnantaloon ja Jokilaakson pienryhmän tilat Tuulenpesään.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Strategia on toteutunut teknisen lautakunnan sitovien tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden mukaisesti.

Tekninen lautakunta

V. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTA-AJATUS

Tekninen lautakunta tuottaa Liedon kunnan asukkaiden, yritysten ja kunnan omien toimintojen tarvitsemat yhdyskuntatekniset – ja tilapalvelut tehokkaasti ja taloudellisesti yhteistyössä eri kumppaneiden kanssa siten, että palvelujen käyttäjät ovat tyytyväisiä.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Kuntaa ja palveluita kehitetään hyviä joukkoliikenneyhteyksiä ja viihtyisiä kevyenliikenteen väyliä toteuttaen	Terveellinen ja turvallinen elinympäristö	osallistutaan MAL-hankkeisiin , Vt 10 parantaminen - Vt 10 Kirkkotien risteys ja liityntäpysäköintialueen toteutus - kevyenliikenteen väylien toteutus, Teilipolun kevyenliikenteen sillan toteutuksen aloittaminen, Avantin kiertoliittymän toteutus	Hanke on suunnitteluvaiheessa Liityntäpysäköintialue valmistui lokakuun aikana Teilipolun kevyenliikenteen sillan osalta on suoritettu erikoistarkastus. Tarkastuksen perusteella on annettu kolme toteutusvaihtoa Avantiin kiertoliittymän toteutus on suunnitteluvaiheessa
Liedossa on Suomen tyytyväisimmät yrittäjät ja asukkaat/ Motivoituneella henkilöstöllä ja asiakaskeskeisillä palveluilla saavutetaan valtakunnallinen johtoasema asukkaiden ja yrittäjien tyytyväisyydessä	Avoimna olevat vakanssit täytetään tehtävään soveltuvilla ja motivoituneilla työntekijöillä Toimiva, asiakasystävällinen vesihuolto: laadukkaan talousveden toimittaminen, jätevedet johdetaan	Henkilöstön määrä ja osaaminen ovat ajan tasalla ja mahdollistavat erinomaisen asiakaspalvelun. Mittarina asiakastyytyväisyys ja kerätty palaute Talousvedestä 2 kpl verkostonäytteitä kahden viikon välein sekä lisäksi TSV ottaa tuloksia viikottain koko veden tuotanto – ja siirtolinjalta. Etäluettavien vesimittareiden avulla ajantasaistetaan	- Osa avoimna olevista vakansseista jäi v.2018 täyttämättä. Vakanssit täytetään vuonna 2019. - Henkilöstöllä on ollut mahdollisuus käydä käydä koulutuksessa Näytteet otettu suunnitelman mukaisesti, lisänäytteitä otetaan tarvittaessa.

	<p>häiriöttä jätevesien puhdistuslaitokselle</p>	<p>laskutusta. Vesi- ja viemärihuollon toimivuus varmistetaan.</p> <p>Mittarit: - vesimittarit tullaan vaihtamaan etäluettaviin mittareihin alueittain / vuosittain. Vuonna 2018 Tarvasjoki 650 mittaria</p> <p>Kaukovalvonta / painemittaus, hälytykset, ajantasainen johtokartta, siirrettävä varavoimakone+ säiliö. Kumppanuussopimukset, liitososat ym. tarvikkeet.</p> <p>Vesihuoltopäivystys 24/7, toimii myös esimiestasolla</p>	<p>Etäluettavia mittareita on 9 kpl käytössä / tiedot suoraan vesikantaan. Mittarien vaihtotyö / kilpailutus on kesken.</p> <p>Kaukovalvonnan kohteita on lisätty, Tarvasjoen kohteet ja paineenkorotus. Johtokarttojen täydennys on käynnissä.</p> <p>Siirrettävä varavoimasäiliö sekä siihen liittyvä kuljetusalusta ja varavoimakone on tilattu.</p> <p>Toimistopäivystys viikonloppuisin päivystyslistan mukaisesti. Esimiestason korvausta ei ole sovittu, ei ole velvollisuutta päivystä .</p>
<p>Kunnan tarjoamille palveluille varmistetaan terveelliset ja toimivat toimitilat.</p>	<p>Kiinteistöjen tarpeellisuusluokituksen luominen</p> <p>Käyttäjien kokeman sisäilman laatu Ruokapalveluiden tavoitteena on tarjota terveellistä sekä maistuvaa ruokaa turvallisuus ja taloudellisuus huomioiden</p> <p>Puhtauspalvelut toimivat tehokkaasti</p>	<p>kiinteistömäärän salkutusjärjeselmä / tehdään kiinteistöluettelo, jossa kiinteistöt jaetaan luokkiin:</p> <p>a) pysävä/ tarpeellinen peruseräparannettava /ylläpidettävä b) elinkaaren loppuun ylläpidettävä c) tarpeeton myytävä tai purettava kiinteistö</p> <p>-Tavoitteena on, että sisäilmailmoituksiin vastataan 5 työpäivän sisällä - Tarvittavat tutkimukset käynnistetään 30 vrk sisällä (yhteistyö ympäristöterveys)</p>	<p>kuntotarkastukset on kesken, salkutuksen valmistuminen siirtyi vuoteen 2019.</p> <p>Toteutunut</p>

	Lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan suunnitelmallisesti	<ul style="list-style-type: none"> - Noudatetaan kansallisia ravitsemussuosituksia - Käytetään tuotannonohjausjärjestelmän testattua reseptiikkaa - Noudatetaan keskitettyä omavalvontajärjestelmää - Tuotannon toteumahinta on alle seudullisen keskihinnan Mittarit: Oiva-raportin arvosana min. "hyvä" Asiakastytyväisyyskyselyn keskiarvio min. 3, 5 Tilinpäätös +/-5 % - Palvelusopimukset on laadittu 2018 	<p>Toteutunut</p> <p>Toteutunut</p> <p>Toteutunut</p> <p>Toteutunut</p> <p>Oppilaskyselyt on tehty</p> <p>Sopimukset tehty sivistyksen osalta, hoivan tavoite vuoden vaihteessa.</p>
	Lieto-Opiston ja nuorisotoimen tilantarpeiden ratkaiseminen	<ul style="list-style-type: none"> - lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan /uusitaan vuosittain yhteistyössä sivistyspalveluiden kanssa , Parkour paikka, Tarvasjoen koulun kentän kunnostus 	<p>Uusi liikennepuisto on avattu kesäkuussa.</p> <p>Keskuspuiston lähiliikuntapaikka on kunnostettu</p> <p>Pajapuiston leikkialue on kunnostettu</p> <p>Parkour kenttää ei ole rakennettu</p>
	Esiopetustilojen kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Tarvasjoen koulun liikuntapaikka on ratkaistu (yhteistyö sivistyspalvelut) - Koulujen ja päiväkotien leikkivälineiden kunnostus ja uudistustoimet jatkuvat. 	<p>Tarvasjoen koulun liikuntapaikka on suunnitteluvaiheessa.</p> <p>Uuden liikuntakeskuksen rakentamiseen on haettu valtionosuutta.</p> <p>Leikkivälineitä on kunnostettu ja uudistettu useiden koulujen päiväkotien osalta</p>
		<ul style="list-style-type: none"> -ratkaistaan nuoriso- ja kansalaisopiston tilatarpeet (yhteistyö sivistyspalvelut) 	<p>Nuorisotilat ovat siirtyneet Korennosta Vanhalle kunnantalolle.</p> <p>Nuorisotoimen hallinto on siirtynyt Kunnanvirastolta Vanhalle.</p> <p>Kansalaisopiston hallinto on siirtynyt Vanhalta kunnantalolta kunnanvirastolle</p>
		<ul style="list-style-type: none"> - Asemanseudun esiopetustilat on ratkaistu (yhteistyö sivistyspalvelut) 	<p>Selvitystyö on kesken</p>

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Investointien osalta viime vuosina riskinä on ollut, että rakentamisen kustannustaso on selkeästi noussut ajankohdasta, jolloin kuluvan vuoden investointihankkeiden määrärahat on päätetty. Lisäksi hankesuunnitelmat usein muuttuvat rakentamisen aikana. Muutokset joudutaan pääosin teettämään lisätöinä.

Muilta osin riskit liittyvät lähinnä käyttötalouden mahdolliseen määrärahojen riittämättömyyteen kunnossapitomenoissa ja henkilöstöriskeihin. Kiinteistönhoidossa on otettu käyttöön ympärivuorokautinen kiinteistöpäivystys. Katuvalaistus on siirtynyt etäohjauksen piiriin.

INVESTOINNIT

Investointien toteuma esitetään erillisessä liitteessä.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	15 959		15 959	15 980	21	0 %
Toimintamenot	- 15 852	-200	-16 052	-16 662	-610	-3,8 %
Toimintakate	107	-200	-92	-681	-589	-640 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-3 080	0	-3 080	-4 941	-1 861	-60 %
Tilikauden tulos	-2 973	-200	-3 172	-5 622	-2 450	-77 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Tuotot toteutuivat talousarvion mukaisina.

Toimintamenot

Koko lautakunnan tasolla menot ylittyivät. Ylitys johtui Horristen päiväkodin myyntitappion kirjaamisesta ja mm. kunnossapitomenojen ylityksestä. Vastaavasti kiinteistön myynti pienentää pitkällä aikavälillä hieman ylläpitomenoja. Lisäksi palkkakulut ylittyivät 100 000 euroa. Ylitys johtui sijaisten palkkojen ja erilliskorvausten (ylityöt) ylittymisestä. Vakituisten palkat alittuivat.

Toimintakate

Toimintakatteen muutos johtui edellä mainituista syistä.

Teknisten ja ympäristöpalveluiden hallinto

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTASUUNNITELMA

Teknisten ja ympäristöpalveluiden hallinto tuottaa laadukkaita toimistopalveluita asiakkaille ja tulosityksiköille. Hallinnon alaisuudessa toimiva työpaja järjestää työvoimaa ja kuljetuspalveluita teknisen lautakunnan tulosityksiköille.

Hallinnon tehtäviin kuuluu asiakaspalvelun, toimistopalveluiden, asiakirjahallinnan ja laskutuksen järjestäminen. Hallinto valmistelee lautakuntien kokoukset ja panee päätökset täytäntöön. Työpaja on sisäinen kustannuspaikka, jonka avulla henkilöstön ja kuljetuspalvelujen kustannukset kohdennetaan eri rakennus- ja kunnossapitokohteille.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Menojen korotus johtui lähinnä palveluiden ostojen korotuksista (mm. atk-palvelut). Lisäksi menoihin on lisätty kahden varikon uuden ajoneuvon leasingkustannukset. Korvattava ajoneuvo on yli 10 vuotta vanhoja ja se on tarkoitus luovuttaa vaihdossa tai myydä erikseen. Palkkakuluihin lisätty kahden oppisopimuksella työskentelevän kiinteistöhoitajan palkkakulut ja viheralueiden hoitajan vakituisen vakanssin palkkamääräraha.

TOTEUMA:

- Oppisopimuskoulutettava kiinteistöhoitaja valmistui kevään 2018 aikana ja hänet vakinaistettiin (avoimen vakanssin täyttö). Viheralueiden hoitajan avoin vakanssi täytettiin 1.6.2018 alkaen
- Puistotoimen uusi paketti auto hankittiin keväällä 2018 julkisella kilpailutuksella
- Liikuntatoimen uusi traktori hankittiin keväällä 2018 julkisella kilpailutuksella
- organisaation kehitystoimina järjestetty henkilökunnan kehittämispäivä ja osaston johtoryhmän kehittämispäivä

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Teknisen lautakunnan kokoukset	16	15	16	+ 1
Työpajan tunnit	27 809	40 000	37 000	- 10 %
Oma työnä toteutetut investoinnit	177 464	150 000	190 785	+ 26 %

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 072		1 072	1 042	-30	- 3 %
Toimintamenot	-1 678		-1 678	-1 568	110	6 %
Toimintakate	-605		-605	-526	79	13 %

Toimintatuotot

Toimintatuotot toteutuivat hieman pienempinä kuin oli arvioitu. Syynä oli lähinnä se, että sisäinen laskutus toteutui ennakoitua pienempänä.

Toimintamenot

Toimintamenot toteutuivat hieman pienempinä kuin oli arvioitu. Syynä oli se, että palkkamenot toteutuivat pienempänä kuin oli arvioitu. Säästöä tuli mm. siitä, että varikon avoin vakanssi täytettiin vasta kesäkuussa. Lisäksi osa palkkamenojen aktivoitiin investointeihin eli investointeja tehtiin aikaisempia vuosia enemmän omana työnä (mm. useita pienhankkeita). Edellä mainitusta syystä myös sisäiset menot toteutuivat ennakoitua pienempänä.

Toimintakate

Toimintakatteen muutos johtui edellä mainituista syistä.

Toimitilapalvelut

Toimitilapäällikkö Marko Tähtinen

TOIMINTASUUNNITELMA**Ylläpito- ja kunnossapitopalvelut**

Toimitilapalvelut huolehtii kunnan hallussa olevien rakennettujen kiinteistöjen kunnossa- ja ylläpidosta, toimintakuntoisuudesta ja investointihankkeista. Toimitilapalvelu vastaa kunnan rakennettujen kiinteistöjen isännöinti- ja ylläpitopalveluiden järjestämisestä. Kiinteistönhoidossa hyödynnetään mahdollisimman tehokkaasti sähköisiä järjestelmiä kuten huoltokirjaa. Tarpeettomista tiloista luovutaan mahdollisuuksien mukaan (mm. Tarvasjoen alueen vuokra-asunnot, Tarvasjoen kunnantalo).

Tulevina vuosina kiinnitetään erityistä huomiota kiinteistöjen energiansäästötoimenpiteisiin ja peruskorjaustoimenpiteisiin.

Ruokapalvelut – ja puhtauspalvelut

Ruoka- ja puhtauspalvelut huolehtii toimialansa palvelujen toteuttamisesta Liedon kunnassa. Lisäksi organisaatio vastaa entisen sote-alueen siivouspalveluiden järjestämisestä. Toimintaa kehitetään järjestelmällisesti ja kustannustehokkaasti, Liedon kunnan palveluksessa työskentelevän osaavan ja motivoituneen henkilöstön toimenpitein.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Uusien kiinteistöjen ylläpitokulut ja vanhojen kunnossapitokulut on lisätty talousarvioon. Lisäksi on lisätty Tarvasjoen paloaseman leasingkustannukset 50 000 € /v. Liedon kunta laskuttaa paloaseman vuokran Varsinais-Suomen aluepelastuslaitokselta. Lisäksi siivouspalveluiden talousarvioon lisätty muiden hallintokuntien ulkoiset siivouskustannukset, jotka jatkossa maksetaan siivouksen kautta. Kustannukset laskutetaan sisäisellä laskulla käyttäjiltä.

Toimitilapalvelut osallistuu yhdessä sosiaalipalveluiden kanssa vanhusväestön asuntojen korjaushankkeisiin.

Talousarviossa ruokapalveluiden sisäisten erien arviot perustuvat talousarvio-ohjeen mukaisesti asiakkaiden vastuuhenkilöiltä saatuihin tietoihin. Sisäisten ateriainmaksujen laskuttamisesta tärkeää on, että käyttäjiltä saadaan ajantasaiset tiedot.

TOTEUMA:

- avoimien vakanssien täyttö siirtyi vuoteen 2019. Tehtävät on jaettu mm. talonrakennusmestarille.
- tekninen lautakunta päätti luovuttaa Virola I, II, Suurilanrivin ja Kirkkotien vuokra-asunnot Liedon Asunnoille tasearvolla. Lisäksi julkisen huutokaupan avulla myytiin Horristen tyhjä päiväkotit. Asuntojen luovutus tapahtui syksyn aikana. Lisäksi myytiin asetettiin Tarvasjoen vanha paloasema, Kunnantalo ja Lääkäritalo
- huoltokirjaa on kehitetty yhteistyössä ohjelman toimittajan kanssa mm. rakennusurakoiden vakuudet kirjataan huoltokirjaan.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
kiinteistöjen brm2 omien kiinteistöjen lkm (sis.asunto- osakkeet)	94600 93	95000 90	94500 85	-1 % -5
aterioiden yksikkökustannus €/luonas				
Koulut	2,48	2,28	2,28	
Päiväkodit	2,48	2,28	2,28	
Hoiva, hajautettu		3,15	3,15	
Hoiva, keskitetty		3,75	3,75	
Laitokset	6,36			
Muut kokopäivälaitokset	4,77			

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	10 704		10 704	10 623	-81	-1 %
Toimintamenot	-9 178	-200	-9 378	-10 172	-794	-8 %
Toimintakate	1 526	-200	1 326	452	-876	-66 %

Toimintatuotot

Tuotot toteutuivat talousarvion mukaisesti.

Toimintamenot

Toimintamenot ylittyivät. Ylitys johtui Horristen päiväkodin tappiokirjauksesta, kiinteistöjen ylläpito- ja kunnossapito (rakennusten kunnossapito, lämmitys, muut palveluiden ostot) ylittymistä. Kunnossapitomenojen ylitys johtui mm. ennakoimattomista sisäilmakorjauksista.

Toimintakate

Toimintakatteen muutos johtui edellä mainituista syistä.

Yhdyskuntatekniikka

Kunnallistekniikkapäällikkö Henna Paajanen

TOIMINTASUUNNITELMA

Yhdyskuntatekniikka ja Liedon vesi muodostavat kuntatekniikkayksikön. Liedon vesi toimii omana taseyksikkönään, mutta yhteistyötä tehdään tiiviisti. KeyAqua ohjelma on otettu käyttöön vesihuollon suunnittelussa ja ylläpidossa. Kunnallistekniikan yleissuunnittelu tehdään kaavoittajan kanssa yhteistyössä. Louhi-palvelun /Blom-Street –ohjelman avulla on tehty kunnan kaavateitä koskevat kuntoselvitykset. Näiden selvitysten pohjalta tehdään kaduille omaisuudenhallinnan kartoitus. Louhi-ohjelmaan lisätään yksityisteiden tietoja kunnan käyttöön. Tievalaistuksen ohjausta parannetaan SmartLight- ohjelman avulla Tievalokeskusten vanhentuneet ohjausyksiköt on korvattu automaattisilla ohjausyksiköillä, jotka mahdollistavat tievalojen etäohjauksen. Etäohjauksen kehittämistä jatketaan liikuntapaikoille. Seudullinen yhteistyö jatkuu liikenneväylien ja ulkoilureitistöjen kehittämisen alueella.

Koulujen ja päiväkotien leikkivälineiden ylläpidon ja kunnossapidon yhteistyön kehittäminen tilapalvelun ja aluetoimen kesken.

Yleisten alueiden kunnossapitomäärärahoja on korotettu, koska kunnan vastuulla olevien alueiden pinta-ala lisääntyy vuosittain. Vuonna 2017 toteutettiin mm. seuraavat : Vakitien jatkaminen, Pääskykalliontien jatkaminen, Maunulan jatkoalue, Saukonojantien alue, Kaijasen pelto. Lisäksi Avantin alueen valaistus on koko yön päällä.

Metsänhoidon osalta pidetään välivuosi ja siksi metsätulojen arviota on pienennetty. Taajamametsien osalta laaditaan hoitosuunnitelma.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Yhdyskuntatekniikka ja Liedon vesi muodostavat kuntatekniikkayksikön. Liedon vesi toimii omana taseyksikkönään, mutta yhteistyötä tehdään tiiviisti. KeyAqua ohjelma on otettu käyttöön vesihuollon suunnittelussa ja ylläpidossa. Kunnallistekniikan yleissuunnittelu tehdään kaavoittajan kanssa yhteistyössä. Louhi-palvelun /Blom-Street –ohjelman avulla on tehty kunnan kaavateitä koskevat kuntoselvitykset. Näiden selvitysten pohjalta tehdään kaduille omaisuudenhallinnan kartoitus. Louhi-ohjelmaan lisätään yksityisteiden tietoja kunnan käyttöön. Tievalaistuksen ohjausta parannetaan SmartLight- ohjelman avulla Tievalokeskusten vanhentuneet ohjausyksiköt on korvattu automaattisilla ohjausyksiköillä, jotka mahdollistavat tievalojen etäohjauksen. Etäohjauksen kehittämistä jatketaan liikuntapaikoille. Seudullinen yhteistyö jatkuu liikenneväylien ja ulkoilureitistöjen kehittämisen alueella.

Koulujen ja päiväkotien leikkivälineiden ylläpidon ja kunnossapidon yhteistyön kehittäminen tilapalvelun ja aluetoimen kesken.

Yleisten alueiden kunnossapitomäärärahoja on korotettu, koska kunnan vastuulla olevien alueiden pinta-ala lisääntyy vuosittain. Vuonna 2017 toteutettiin mm. seuraavat : Vakitien jatkaminen, Pääskykalliontien jatkaminen, Maunulan jatkoalue, Saukonojantien alue, Kaijasen pelto. Lisäksi Avantin alueen valaistus on koko yön päällä.

Metsänhoidon osalta pidetään välivuosi ja siksi metsätulojen arviota on pienennetty. Taajamametsien osalta laaditaan hoitosuunnitelma.

TOTEUMA:

- ulkoalueiden hoitajan vakanssi on täytetty 1.6.2018 alkaen
- Puistotoimi on korjannut ja uudistanut koulujen ja päiväkotien leikkivälineitä seuraavasti:
 - Suopohjan leikkipuisto- aita ja leikkivälineet uusittu
 - Hämyrin leikkipuisto-aita uusittu
 - Pajapuiston leikkipuisto-aita uusittu, ulkoliikuntavälineitä, uusia kasvillisuutta ja pienimuotoinen parkkialue
 - Keskuspuiston leikkipuisto- leikkivälineet, kasvillisuusalueita, puistokalusteita on uusittu
 - Vierun alueelle- senioripenkien ja roska-astioiden lisääminen
 - Manttaalin parkkipaikka / liikenneympyrä
 - Liikennepuisto- leikkivälineet, ulkokalusteet, kasvillisuusalueet
 - Tarvasjoen koulun ulkoliikuntavälineitä ja kasvillisuusalueita
 - Tammentuvan leikkivälineiden ja aidan uusiminen
 - Matintalonpuisto: kulkuväylä rakentaminen ja puustutuksia

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018
Puistot ja viheralueet m2	182 354	182 554	182 700
Metsät	750	750	750
Katuvalaisimien lkm	n.4700	n.4850	n.4900
Liikenneväylät			n.47 km
- asfaltoidut kevytväylät/km	n.44 km	n.46 km	n.104
- asfaltoidut kadut/km	n. 102 km	n.104	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama € *)	Poikkeama % *)
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	104		104	101	-3	-6
Toimintamenot	-1 952		-1 952	-2 031	-79	-4 %
Toimintakate	-1 847		-1 847	- 1 930	-83	-4 %

Toimintatuotot

Toimintatuotot alittuivat, koska talousarvioon varattu metsänmyyntitulo ei toteutunut. Metsänmyynnin osalta pidettiin väli vuosi.

Toimintamenot

Toimintamenot toteutuivat lähes talousarvion mukaan. Ylitystä tuli lähinnä kunnossapidon materiaalihankinnoissa. Kaavateiden kunnossapitomenot toteutuivat talousarvion mukaisesti.

Toimintakate

Toimintakatteen pieni muutos johtui edellä mainituista syistä.

Liedon Vesi

Vesihuoltopäällikkö Aki Teini

TOIMINTASUUNNITELMA

Liedon Vesi toimittaa laadukasta talousvettä häiriöttä kuluttajille ja johtaa jätevedet häiriöttä jätevesien puhdistuslaitokselle. Talousvedestä otetaan 2 kpl verkostonäytteitä kahden viikon välein, sekä lisäksi TSV Oy ottaa tuloksia viikoittain koko veden tuotanto- ja siirtolinjalta. Ajantasaiset tulokset on nähtävillä Liedon kunnan nettisivuilla Liedon Vesi-osiossa, jatkossa Liedon Veden nettisivuilla.

Talousvesi ostetaan Turun Seudun Vesi Oy:ltä ja johdetaan Liedon verkoston läpi myös Tarvasjoen kuluttajille. Osa Tarvasjoen käyttövedestä ostetaan edelleen Parravahan Vesi Oy:ltä. Varavesiyhteydet on rakennettu Auran, Pöytyä ja Marttilan suunnasta.

Omana toimintana hoidetaan jakeluverkostoa ja tehdään uusien liittyjien liitostyöt. Jätevesi johdetaan kunnan alueella siirtoviemäriverkostoa pitkin Kaarinan kaupungin rajalle ja edelleen Kaarinan kautta Turun seudun puhdistamo Oy:n Kakolan kalliopuhdistamoon.

Omana toimintana hoidetaan kunnan viemäriverkostoa ja pumppaamoita. Sekä Liedossa että Tarvasjoella on toiminnassa oleva vesitorni eli ylävesisäiliö.

Liedon Vesi perii liittymismaksua kiinteistöiltä kiinteistön käyttötarkoituksen, laajuuden ja palveluiden käytön perusteella. Asiakkailta peritään kulutusmaksua talousvedestä ja jätevedestä vedenkulutuksen mukaan. Lisäksi peritään erillisillä sopimuksilla jäteveden siirtomaksuja Auran ja Marttilan kunnilta sekä Saukonojan vesihuolto -osuuskunnalta yhteensä 72.836,00 euroa (Alv 0%) vuonna 2018. Turun Seudun Puhdistamo laskuttaa Auran sekä Marttilan kuntien jätevesimaksut suoraan ko. kunnalta. Lisäksi Saukonojan vesihuolto- osuuskunnan maksu sisältää sopimuksen mukaiset investointikulut Liedon Vedelle.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

V. 2018 oli yhteensä 16 kpl vesivuotoja verkostossa. Ongelmat alkoi 21.1.2018 Hanhenkaaren Ø280 mm runkovesijohdon hajoamisesta, jonka jälkeen paineen vaihteluiden ja veden riittävyyden kanssa oli haasteita.

Marttilan kunnan jätevedet johdettiin Tarvasjoen kautta Lietoon uutta siirtoviemäriä pitkin. Liedon keskustan alueelle tehtiin yksi (1) uusi pumppaamo (Teilipolun jvp).

Talousveden syöttäminen Tarvasjoelle Liedon verkostosta aloitettiin elokuussa 2018. Liedonperän paineenkorottamalla on käytössä veden desinfiointiin UV-laite, kloorinsyöttöyhteet sekä jatkuvatoiminen veden laadun seuranta. Samalla tehtiin liitokset vanhaan Liedonperäntien vesijohdon runkolinjaan, jolla saatiin kiinteistöjen vedenpaine nostettua.

Osa Tarvasjoen talousvedestä otetaan edelleen Parravahan Vesi Oy:ltä, joka toimii jatkossakin Tarvasjoen varavesiyhteytenä. Marttilan suunnasta sekä Auran kirkon suunnasta tulevat vesijohdot toimivat tarvittaessa varavesiyhteytenä.

Tiemestarintien paineviemärin purkupaikkaan tehtiin muutoksia hajuhaittojen vähentämiseksi.

Vesihuoltomestari aloitti 7.5.2018.

Liedon Vesi on teettänyt uuden Laakkari- Liedon aseman runkovesijohtolinjan suunnitelmat Sweco Oy:llä. Uuden runkolinja on tarkoitus parantaa talousveden painetasoa sekä riittävyyttä Asemanseudulla. Jatkossa uusi, rakennettava linja turvaa Liedon pohjoisosien kautta vedenjakelua myös keskustan suuntaan.

Uuden alavesisäiliön suunnittelua ollaan käynnistämässä. Alavesisäiliö toteutettaisiin kallion sisään ja turvaisi jatkossa 1 vrk:n vedentarpeen kunnassa.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
verkkoon pumpattu vesi / m3				
Lieto	1 036 485	980 000	1 146 523	+16 %
Parravaha	95 000	95 000	95 000	0
verkkoon pumpattu jätevesi / m3				
Lieto	821 604	1 000 000	1 028 133	+3%
Aura	548 680	400 000	465 887	+16%
Marttila	21 915	100 000	58 960	-41%
Saukonojan VOK			8 951	0

Vertailuhinnat	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Poikkeama, %
Siirtomaksu / m3	0,11	0,11	0,11	0
investointimaksu	1,00	1,00	1,00	0
puhdasvesitaksa / m3	2,31	2,31	2,31	0
jätevesitaksa / m3	2,42	2,42	2,42	0

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	4 077 976		4 077 976	4 211 994	134 018	+3%
Toimintamenot	3 043 522		3 043 522	2 891 535	151 987	+5%
Toimintakate	1 034 454		1 034 454	1 320 459	286 005	+27%

Toimintatuotot

Toimintatuotot ylittyivät, koska vesihuollon laskutusmäärä ja käyttö ovat lisääntyneet uusien liittyjien myötä.

Toimintamenot

Toimintamenot alittuivat 5 %. Palvelujen ostot alittuivat 6 % ja aineet, tarvikkeet ja tavarat alittuivat 4 %.

Toimintakate

Toimintakatteen muutos verrattuna talousarvioon johtuu siitä, että tulot ylittyivät ja menot hieman alittuivat.

8 Kaavoitus ja rakentaminen

Vt. Toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Kaavoitus- ja rakennuslautakunnan vuoden 2018 talousarvio vastasi määrärahojen osalta pääpiirtein vuoden 2017 talousarviota. Toiminnassa huomioitiin Liedon kunnan strategiset tavoitteet ja toimenpiteet.

Osayleiskaavatyöt ovat valmisteluvaiheessa siten, että Maaria-Ilmarinen on ehdotusvaiheessa ja Kanta-Lieto on luonnosvaiheessa. Tarkistettu valmistumisajankohta on osayleiskaavojen osalta vuoden 2019 aikana. Maapoliittisen ohjelman uudistustyö käynnistettiin.

Asemakaavoituksessa painopiste on ollut kaikissa taajamissa pl. Yliskulma, jonka maankäyttö selvitetään yleiskaavatyössä. Keskustan alueella jatkettiin kehittämistä asemakaavoilla ja toteutettu on mm. Liikennepuisto ja Keskuspuisto. Asemanseudun ja Tarvasjoen asemakaava-alueilla on mahdollistettu isommat tontit kaavamuutoksilla tai yhdistelemällä nykyisiä tontteja. Tonttien kysyntä vilkastui alkuvuoden aikana ja uusia alueita kaavoitettiin vastaten kysyntään. Tontinmyyntitavoite on toteutunut pääoma-arvoltaan, mutta osa tonteista luovutettu vuokratontteina valtuuston päätöksen mukaisesti.

Yritystonttien luovuttamisen pääpaino oli Avantin alueilla, joilla on laaja ja monipuolinen tonttivaranto ja neuvotteluja käytiin maahankinnoista ja kiinteistöistä. Asemanseudun yritysalueen laajentumista on edistetty edelleen.

Tonttimyynnin tulotavoitteeseen päästiin lähestulkoon lähinnä suurien yritystonttikauppojen ansiosta. Asiakaskeskeisellä, mahdollistavalla kaavoitus- ja lupapolitiikalla on turvattu olevien yritysten pysyminen ja laajentuminen kunnassa ja uusien sijoittuminen kuntaan.

Raakamaata hankittiin tarkoituksenmukaisilta alueilta valtuuston osoittaman määrärahan puitteissa.

Tontteja markkinoitiin Rakenna ja Sisusta-messuilla helmikuussa sekä mainoksilla eri lehdissä. Nettisivujen materiaaliin ja sähköiseen asiointiin panostettiin edelleen.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Lieto-strategiaa toteutettiin kaavoitus- ja rakennuslautakunnan hyväksymien strategisten tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden mukaisesti kaikissa toimialan keskeisissä tehtävissä.

Kaavoitus- ja rakennuslautakunta

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTASUUNNITELMA

Kaavoitus- ja rakennuslautakunnan tehtävänä on maankäytön suunnitelmallinen ohjaus, tontinmyynti, maanmittaus, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu.

Kaavoitustoimen hallinto huolehtii kaavoitus- ja rakennuslautakunnan kokousvalmisteluista, päätösten täytäntöönpanosta ja tiedotuksesta. Lisäksi se vastaa toimialan toiminnan kehittamisestä ja laadusta, raportoinnista sekä laillisuudesta. Hallinto valmistelee ja tekee päätöksiä sekä tekee yhteistyötä eri toimialojen, toimijoiden ja sidosryhmien kanssa.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Tavoitteet ja niiden toteutuminen esitetään tulosalueiden raporteissa.

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN VARMISTAMINEN JA RISKIENHALLINTA

Lautakunnan tuloista oleellisen osan muodostavat tontinmyyntituotot. Tontinmyyntitulon toteutumisen varmistaminen edellytti toimintavuonnakin markkinatilanteen kokoaikaista seurantaa ja valmiutta tarvittaessa tehdä nopeasti muuttuvien tilanteiden edellyttämiä korjausliikkeitä. Tontinmyyntitulojen seuranta on ajantasaista ja lautakunnalle on raportoitu taloudesta säännöllisesti. Tontinmyyntituloista saatava nettotulo vaihtelee merkittävästi kunnan eri alueilla.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Kaavoitus ja mittaus tulosalueen tehtäväkuvia tarkistettiin ja suunnittelijan nimike muutettiin paikkatietosuunnittelijaksi. Suunnitteluavustajan tehtävä täytettiin 3.12. alkaen.

Rakennusvalvonnassa on siirrytty kokonaan sähköiseen asiointiin. Käyttöön on otettu myös sähköinen arkistointi. Rakennusvalvonnan toimintaa on tehostettu selkeyttämällä henkilöstön vastuualueita.

Tontinmyyntitavoite saavutettiin lähes täysin ja kaavoituksen arvonnousun tuotot olivat eli 3 842 781€ (tavoite 4.000.000€), toteuma on 96,1 %.

INVESTOINNIT

Raakamaan hankintaan varattiin talousarviossa määrärahaa 2 M€. Lisämäärärahatarve oli loppuvuonna 1M€, jonka kunnanvaltuusto hyväksyi. Raakamaata hankittiin keskeisiltä alueilta n. 2,9 M€:lla.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	4 598	0	4 598	4 459	-139	-3 %
Toimintamenot	-1 801	0	-1 801	-1 810	-9	0 %
Toimintakate	2 797	0	2 797	2 650	-147	-5 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-13	0	-13	-5	8	62 %
Tilikauden tulos	2 784	0	2 784	2 645	-139	-5 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuottotavoite on toteutunut lähes kokonaan yritystonttikauppojen johdosta.

Kaavoitus ja mittaustoimi

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTASUUNNITELMA

Kaavoituksen tavoitteena on tuottaa ja ylläpitää korkealaatuista rakennettua ympäristöä, joka tarjoaa asukkaille vaihtoehtoisia asuin-, työpaikka- ja virkistysalueita. Mittaustoimi tuottaa maaomaisuuden hallintaan, kiinteistöjen muodostamiseen ja paikkatietoihin liittyviä palveluja.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Vastuualueen tehtäväkuvia tarkistettiin ja suunnittelijan nimike muutettiin paikkatietosuunnittelijaksi ja suunnitteluavustaja aloitti tehtävässä 3.12.2018. Kartoittajan vakanssin täyttö ei onnistunut palkkatason vuoksi. Palkkatason korjaus käynnistettiin.

TULOSALUEEN TOIMINNALLISET JA TALOUDELLISET TAVOITTEET VUONNA 2018

Tavoite	Toimenpiteet	Toteuma
Valmius vastata tehokkaasti asumis- ja yritysraikentamisen tarpeisiin	<ul style="list-style-type: none">tontinluovutusohjelman mukaiset tontit luovutettu (mittari asuntomäärä ja yritystontit)osayleiskaavat hyväksymisvalmiudessaraakamaavarantoa ylläpidetään 5 vuoden tarpeisiintonttivarantoa ylläpidetään 3 vuoden tarpeisiin	<p>TLO / Toteuma AO: 45 / 28 AK/AR/AP: 65 / 15 (asuntoina) T/K: 15 / 7</p> <p>Osayleiskaavatyöt eivät merkittäväällä tavalla edenneet vuoden aikana.</p> <p>Määrällisesti raakamaavarantoa on keskimäärin tavoitteen mukaisesti, alueet jakautuvat epätasaisesti taajamittain. Vuoden aikana hankittiin raakamaata 55,6 ha, joka vastaa n. 2-3 vuoden tarpeita.</p> <p>Tonttivarantoa on vuoden lopussa n. 290 asunnon toteuttamiseen, tontinluovutustavoitteen ollessa 325. Tonttivaranto ei kuitenkaan jakaudu tasaisesti taajamittain, sillä esim. Tarvasjoella varannon laajuus on n.55</p>

	<ul style="list-style-type: none">yrittäjän tarpeeseen räätälöidyt tontit	asunnolle. Mukana laskelmissa on Talviniityn, Poikojan ja Vanhatalon varannot, joilla ei ole kunnallisteknistä valmiutta. Vuoden aikana valmistui kuusi asemakaavaa / asemakaavan muutosta, joissa räätälöitiin tontteja yrittäjille sopiviksi.
Jokirannan ja Keskuspuiston tarkoituksenmukainen toteutus varmistetaan kaavoituksella ja maisemasuunnittelulla	- suunnittelu yhteistyössä eri toimialojen ja käyttäjäryhmien kanssa - 1.vaiheen toteutus v.2018	Keskuspuiston asemakaava ns. Liikennepuiston asemakaavan muutos tuli voimaan 12.4.2018 ja maisemasuunnitelma valmistui. Keskuspuiston ja liikennepuiston 1. vaihe on toteutettu.
Avantin, Tuulissuon, Asemanseudun, Tyllin ja keskustan yritysalueiden monipuolisen yritystonttitarjonnan ylläpito - valmius vastata erilaisten yritysten tarpeisiin -yritystoiminnan toimivuus varmennetaan liikenne- ja ratkaisilla	- kiireellisten kaavamuutosten käsittelyaika 4 kk - Kehätien parantamiseen liittyvät kaavahankkeet ovat valmiit - Avantin eritasoliittymän toteutusta edistetään - Loukainatenttien ja Avantintien kiertoliittymän toteutus varmistetaan	Vuoden aikana tehtiin 8 asemakaavamuutosta käsittelyaikajänteellä 1,5 kk – 5 kk, joten tavoite on toteutunut. Kehätien kaavahankkeet ovat valmiit. Avantin eritasoliittymän tilavaraussuunnitelma on laadittu ja toteutusta on edistetty. Kiertoliittymän asemakaavatyö hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 17.12.2018 ja keskeiset maakaupat on toteutuneet.
Hyvän työilmapiirin ja me-hengen ylläpitäminen ja edistäminen - Hyvän palveluasenteen ylläpitäminen ja edistäminen: etsitään yhdessä keinoja tehdä asiakkaan hanke mahdolliseksi	Suunnitteluavustajan ja paikkatietosuunnittelijan vakanssit on täytetty. Paikkatiedon hallintajärjestelmä on toteutettu.	Vakanssit on täytetty. Paikkatietojärjestelmä on toteutettu ja kehitystyö jatkuu.
Kunnan eri alueiden monipuolinen tonttitarjonta ja yritysten tarpeisiin vastaaminen tontti- ja sijoittumisasioissa	Tonttivarannon ylläpitämiseen ja tonttien markkinointiin varataan riittävä henkilöresurssi.	Suunnitteluavustaja aloitti 3.12.2018.

Tavoite	Toimenpiteet/keinot	Toteutuminen
Kaavojen lukumäärä 10	Suunnitelmallinen maanhankinta ja kaavoitus	Vuoden aikana hyväksyttiin 15 kaavaa.
Luovutettujen tonttien lkm, joista myytyjä 70/35	Asiakkaan tarpeeseen räätälöidyt tontit. Aktiivinen markkinointi mm. Rakenna ja Sisusta-messuilla	AO-tontit: myyty 8 kpl, vuokrattu 22 kpl, lunastettu vuokratontteja 7 kpl. AL-tontit: myyty 1 ja vuokrattu 1. Yritystontit: myyty 4 kpl, yksi niistä on kolmen kaavatontin kokonaisuus, vuokrattu 2 yritystonttia

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	4 406	0	4 406	4 279	-127	-3 %
Toimintamenot	-1 247	0	-1 247	-1 336	-89	-7 %
Toimintakate	3 159	0	3 159	2 943	-216	-7 %

Tulojen toteuma oli lähes tavoitteen mukainen. Menojen ylitykseen henkilöstökuluissa vaikutti mm. määräaikaisen projektityöntekijän palkka (puistojen, liikunta- ja yleisten alueiden suunnitteluun) sekä mittaukseen (vakinaisen työntekijän puuttumisen vuoksi). Määräaikaisten projektihenkilöiden palkkaamisella vähennettiin merkittävästi palvelujen ostoja lautakuntien tasolla. Välttämättömiin palvelujen ostoihin kuuluvat mm. luonto- ja liito-orvaselvitykset sekä maaperätutkimukset.

	AO/AP/AR/AK	Lunastetut vuokratontit	Yritystontit	Muut kaupat	Uudet vuokratulot	Vuokratonttien perushinta
Kirkonseutu	140 000	118 230	0	8 070	3 365	65 000
Asemanseutu	0	0	0	100 000	245	25 300
Ilmarinen	367 598	50 496	0	3 360	8 519	688 672
Loukinainen	0	90 494	0	8 538	8 471	220 052
Littoinen	0	21 592	0	5 400		
Tuulissuo/Avanti		0	3 250 570	14 614	7 617	249 120
Yliskulma		0	0	37 000		
Tarvasjoki	45 634	0	0	5 735	1 404	33 000
Kemiönsaari				179 000		
Yhteensä	553 232	280 811	3 250 570	361 717	29 621	1 281 144

**Myytyjen tasearvo
yhteensä** 629 576

**Myyntitulot
yhteensä** 4 446 330

**Myyntivoitot
yhteensä** 3 816 754

**Myyntitulot ja
uudet
vuokratulot
yhteensä** 4 475 951

**Myyntivoitot ja uudet
vuokratulot yhteensä** 3 846 375

	AO/AP/AR/A K	Lunastetut vuokratontit	Yritystontit	Muut kaupat	Kaupat yhteensä	Vuokratulot (uudet)	Myynti ja vuokra yht.	Vuokratonttien perushinta	Luovutettujen arvo yht.
joulukuu 2018		32 500	13 920	5 780	52 200	361	52 561	244 000	296 200
2018 tehdyt kaupat	553 232	280 811	3 250 570	361 717	4 446 330	29 621	4 475 951	1 281 144	5 727 474
viranhaltijapäätökset	497 624		727 735	13 240	1 238 599		1 238 599	491 528	1 730 127
Koko vuosi yhteensä	1 050 856	280 811	3 978 305	374 957	5 684 929	29 621	5 714 550	1 772 672	7 457 601

Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu

Vs. johtava rakennustarkastaja Jani Kreula

TOIMINTASUUNNITELMA

Huolehtii rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun keinoin elinympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Rakennusvalvonta on siirtynyt kokonaan sähköiseen asiointiin. Kuntalaisilla on kuitenkin edelleen mahdollista asioida lupa-asioissa lomakkeilla. Käyttöön on otettu myös sähköinen arkistointi. Rakennusvalvonnan toimintaa tehostettiin selkeyttämällä henkilöstön vastuualueita.

TULOSALUEEN TOIMINNALLISET JA TALOUDELLISET TAVOITTEET VUONNA 2018

Tavoite	Toimenpiteet	Toteuma
Valmius vastata tehokkaasti asumis- ja yritysraikentamisen tarpeisiin	rakennuslupien käsittelyn tavoiteaika 4 viikkoa	Toteutunut
Jokirannan ja Keskuspuiston tarkoituksenmukainen toteutus varmistetaan kaavoituksella ja maisemasuunnittelulla	suunnittelu yhteistyössä eri toimialojen ja käyttäjäryhmien kanssa	Toteutunut
Hyvän työilmapiirin ja me-hengen ylläpitäminen ja edistäminen	Riittävä henkilöstömäärä täyttämällä avoimet vakanssit	Valvontainsinöörin sijaisuus toteutui. Vapautunut ympäristötarkastajan vakanssi täytettiin.
Hyvän palveluasenteen ylläpitäminen ja edistäminen: etsitään yhdessä keinoja tehdä asiakkaan hanke mahdolliseksi	Louhi- ja Lupapiste-ohjelmien täysimääräinen käyttö Yhteistyö sidosryhmien kanssa	Toteutunut
Valmius vastata tehokkaasti asumis- ja yritysraikentamisen tarpeisiin	Ympäristölupien käsittelyn tavoiteaika 3-4 kuukautta. Ympäristönsuojelun valvontaohjelman mukaiset tarkastukset koko vuosi 110 kpl	Toteutunut Toteutunut 160 kpl

	TP 2016	TA 2017	TA 2018	Toteuma 1-12/2018
Rakennusvalvonnan lupien määrä	437	370	400	353
Suoritetut tarkastukset: Katselmusten lkm	1489	1600	1600	1334

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	192	0	192	180	-12	-6 %
Toimintamenot	-554	0	-554	-474	80	14 %
Toimintakate	-362	0	-362	-294	68	19 %

Rakennusvalvonnan tavoitteista jäätiin hieman. Rakennuslupien hakumäärä laskee yleensä syksyllä. Rakennuslupien kappalemäärä ei ole suoraan verrannollinen rakennuslupamaksutuottoihin ja lupien aiheuttamaan työmäärään.

Yleiskorotus vaikuttaa menoihin lisäävästi vähän, mutta palkkojen osalta ollaan muuten tasapainossa.

Virkaan valittu ympäristötarkastaja aloitti tehtävässään 1.9.2018, jota ennen tehtävää hoidettiin sijaisjärjestelyin. Lisäksi määräaikainen ympäristösuunnittelija teki neljän kuukauden ajan jätelain ja nitraattiasetuksen mukaisia valvonta- ja tarkastustehtäviä sekä valmistelemaan Littoistenjärven suoja-alueääräysten rauettamista.

Ympäristönsuojelun lakisääteisten valvontatehtävien lisäksi hoidettiin mm. kahta öljyvahinkoasiaa, ympäristörıkosepäilyä sekä osallistuttiin taajamametsien hoidon ja vieraslajien torjunnan edistämishankkeisiin. Maa-aineslupia myönnettiin yksi, sekä yksi maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukainen yhteislupa. Ympäristölupien osalta tehtiin yksi rauettamispäätös sekä yksi luvan tarkistaminen. Lisäksi ohjattiin Auranmaan maankaatopaikan maisemointia.

Syksyllä toteutettiin Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnan pyynnöstä valvontakampanja kiinteistöille, jotka eivät olleet liittyneet jätehuoltolautakunnan rekisterin mukaan järjestettyyn jätteenkuljetukseen. Valvonta suoritettiin kirjeitse, joka lähetettiin noin 600 kiinteistölle.

2.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

2.2.1 Liedon kunnan talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu

Ulkoiset ja sisäiset 1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Toimintatulot	45 270	0	45 270	44 590	-680	-2 %
Myyntitulot	20 049	0	20 049	19 972	-76	0 %
Maksutulot	6 038	0	6 038	5 600	-439	-7 %
Tuet ja avustukset	2 593	0	2 593	2 547	-46	-2 %
Muut toimintatulot	16 589	0	16 589	16 470	-119	-1 %
Toimintamenot	-134 959	-1 260	-136 219	-136 151	68	0 %
Henkilöstömenot	-53 838	-166	-54 004	-53 860	144	0 %
Palvelujen ostot	-54 877	-30	-54 907	-54 176	731	1 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 235	46	-7 189	-7 701	-512	-7 %
Avustukset	-6 758	-910	-7 668	-7 818	-150	-2 %
Muut toimintamenot	-12 252	-200	-12 452	-12 595	-144	-1 %
Toimintakate	-89 690	-1 260	-90 950	-91 562	-612	-1 %
Verotulot	77 132		77 132	75 125	-2 007	-3 %
Valtionosuudet	19 878		19 878	19 733	-145	-1 %
Rahoitustuotot ja -menot	-413		-413	-304	108	26 %
Korkotulot	64	0	64	64	1	1 %
<i>Korkotulot Liedon Vesi</i>	30	0	30	29	-1	-5 %
Muut rahoitustulot	181	0	181	221	40	22 %
<i>Korvaus peruspääomasta Liedon Vesi</i>	92		92	92		
Korkomenot	-559	0	-559	-492	67	12 %
Muut rahoitusmenot	-98	0	-98	-97	1	1 %
Vuosikate	6 908	-1 260	5 648	2 992	-2 656	-47 %
Poistot ja arvonalentumiset	-6 104		-6 104	-7 580	-1 476	-24 %
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 104		-6 104	-7 014	-910	-15 %
Arvonalentumiset	0		0	-566	-566	
Tilikauden tulos	803	-1 260	-457	-4 588	-4 132	-905 %
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	9		9	95	86	903 %
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	813	-1 260	-447	-4 493	-4 046	-905 %

Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintakate ylitti muutetun talousarvion 2018 hieman yli 0,6 miljoonaa euroa. Toimintakatteen ylitykset on lautakuntakohtaisesti raportoitu kohdassa 2.1.2 Käyttötalouden toteuma lautakunnittain.

Liedon kunnan vuosikate vuodelta 2018 alittaa vuoden 2018 muutetun talousarvion noin -2,7 miljoonaa euroa. Verotulot alittivat talousarvion noin 2 miljoonaa euroa.

Suunnitelman mukaiset poistot vuodelle 2018 ovat olleet talousarviossa alimitoitettut. Tilinpäätöksessä 2017 suunnitelman mukaiset poistot ylittivät talousarvion noin 1 miljoonaa euroa ja myös talousarvioon 2018 poistojen taso jäi liian alhaiseksi suhteessa toteutuneeseen investointien määrään. Kunta on investoinut voimakkaasti viime vuosina, joka näkyy suunnitelman mukaisten poistojen kasvuna.

Tilikauden 2018 tulos sisältää kertaluonteisen arvonalentumiskirjauksen hieman yli 0,5 miljoonaa euroa, joka liittyy 1.11.2018 Liedon Asunnot Oy:lle myytyihin rakennuksiin (tarkemmat tiedot arvonalentumisesta on annettu tilinpäätöksen liitetietojen kohdassa 19).

Verotulot

1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Kunnallisvero	70 015	0	70 015	67 828	-2 187	-3,1 %
Yhteisövero	3 572	0	3 572	3 640	68	1,9 %
Kiinteistövero	3 545	0	3 545	3 656	111	3,1 %
Yhteensä	77 132	0	77 132	75 125	-2 007	-2,6 %

Kunnallisverokertymä jäi vuonna 2018 selvästi alle talousarvion. Toteuma oli hieman yli 2 miljoonaa euroa heikompi kuin talousarviossa ennakoitiin. Verotulojen alitus johtui erityisesti ennakoimattoman suuresta negatiivisesta oikaisusta vuoden 2017 verotuloihin.

Kunnallisveron määräytymisen perusteet

Verovuosi	Tulovero-%
2014	19,17 %
2015	19,50 %
2016	19,50 %
2017	19,50 %
2018	19,50 %

Kiinteistöveroprosentit

Verovuosi	Yleisen kiinteistövero-% alaiset	Vakituiset asuinrakennukset	Muut asuinrakennukset	Rakentamaton rakennuspaikka
2014	0,99 %	0,40 %	1,00 %	0,00 %
2015	1,00 %	0,40 %	1,00 %	1,66 %
2016	1,00 %	0,40 %	1,00 %	3,00 %
2017	1,00 %	0,41 %	1,00 %	3,00 %
2018	1,00 %	0,41 %	1,00 %	3,00 %

Valtionosuudet

1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Peruspalvelujen valtionosuus ml. tasaukset	21 338	0	21 338	21 338	0	0,0 %
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-1 459	0	-1 459	-1 604	-145	-9,9 %
Yhteensä	19 878	0	19 878	19 733	-145	-0,7 %

2.3 Investointiosan toteutuminen

2.3.1 Yhteenveto

Talonrakennus 1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	3 260	1 500	4 760	3 696	-1 064	-22 %
Tulot	0	0	0	0	0	0 %
Netto	3 260	1 500	4 760	3 696	-1 064	-22 %
Tiet, puistot, liikuntapaikat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	4 000	0	4 000	3 345	-655	-16 %
Tulot	-160	0	-160	-104	56	-35 %
Netto	3 840	0	3 840	3 241	-599	-16 %
Maanhankinta, tonttien ja rakennusten myynti	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	2 000	1 000	3 000	2 942	-58	-2 %
Tulot (tasearvot)	-1 000	0	-1 000	-1 188	-188	19 %
Netto	1 000	1 000	2 000	1 754	-246	-12 %
Irtain omaisuus	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	571	0	571	577	6	1 %
Rahoitustuotot	0	0	0	0	0	0 %
Netto	571	0	571	577	6	1 %
Osakkeet ja osuudet	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Osakkeet hankinnat	0	91	91	91	0	0 %
Osakkeet luovutukset	0	0	0	-18	-18	***

Liedon Vesi (ml.irtain)	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Investointimenot	1 930	0	1 930	1 228	-702	-36 %
Rahoitustuotot	0	0	0	0	0	0 %
Netto	1 930	0	1 930	1 228	-702	-36 %
Yhteensä	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Investointimenot	11 761	2 591	14 352	11 878	-2 473	-17 %
Rahoitustuotot	-1 160	0	-1 160	-1 311	-151	13 %
Netto	10 601	2 591	13 192	10 568	-2 624	-20 %

Liedon kunnan investointimenot toteutuivat noin 2,5 miljoonaa euroa muutettua talousarviota pienempinä. Muutettu talousarvio 2018 sisältää 1,3 miljoonaa euron lisämäärärahan Lintukodon päiväkodin peruskorjaukseen, josta kuitenkin toteutui vuoden 2018 aikana vain noin 0,2 miljoonaa euroa. Lisäksi Keskuskoulun hankkeelle myönnetty määräraha jäi olennaisilta osin käyttämättä (määräraha 495.000 euroa ja käyttö noin 65.000 euroa). Tiehanke Vt 10 risteysalueen muutos / Itä-Nuolemo määräraha 380.000 euroa ja käyttö 22.000 euroa. Liedon Veden investointimenot alittivat talousarvion määräraha noin 0,7 miljoonaa euroa.

2.3.2 Talonrakennus

TEKNINEN LAUTAKUNTA Talonrakennus	Kustannus- arvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannus arviosta käytetty 31.12.
Kisakallion päiväkot								
Menot	2 205	1 081	1 125	0	1 125	1 173	48	102 %
Tarvasjoen hyvinvointikeskus								
Menot	90	0	90	0	90	48	-42	54 %
Tammentuvan päiväkot								
Menot	120	0	120	0	120	381	261	318 % ¹⁾
Järvikodon päiväkot								
Menot	90	0	90	0	90	54	-36	60 %
Kukonharjan päiväkot								
Menot	50	0	50	0	50	0	-50	0 %
Lintukodon päiväkot								
Menot	1 300	0	0	1 300	1 300	200	-1 100	15 % ²⁾
Pääterveysasema								
Menot	70	0	70	0	70	129	59	184 % ³⁾
Manttaali								
Menot	50	0	50	0	50	95	45	190 %
LVI-hankkeet								
Menot	100	0	100	0	100	0	-100	0 %
Tarvasjoen koulun liikuntatilojen ratkaisu								
Menot	1 500	0	20	200	220	0	-220	0 %
Korenon ratkaisu (Tuulenpesä)								
Menot	100	0	100	0	100	102	2	102 %
Varikko								
Menot	200	0	200	0	200	0	-200	0 %
Keskuskoulu								
Menot	495	0	495	0	495	65	-430	13 % ⁴⁾
Lukio								
Menot	80	0	80	0	80	158	78	198 % ⁵⁾
Valmakoti								
Menot	180	0	180	0	180	253	73	140 % ⁶⁾
Keskustan nuorisotila								
Menot	50	0	50	0	50	83	33	**
Valtuustosali ja kunnanhallituksen huone								
Menot	50	0	50	0	50	105	55	** ⁷⁾
Kunnantalon ulkoseinien lopputyöt								
Menot	0		0	0	0	585	585	⁸⁾
Pienhankkeet, menot			390	0	390	265	-125	68 %
Loukkaisten koulu						26		
Kirkonkulman koulu						14		
Ilmaristen koulu						36		
Teijuntupa						14		
Taatilan koulu						77		
Kirjasto						8		
Terveyskeskus, osasto 2						62		
Kievarintie 3						27		
Talonrakennus yhteensä								
Menot			3 260	1 500	4 760	3 696	-1 064	-22 %
Tulot			0	0	0	0	0	0
Netto			3 260	1 500	4 760	3 696	-1 064	-22 %

- 1) Suunnitelmat muuttuivat rakentamisen yhteydessä, sisältää vesivahinkokorjaukseen liittyvät lisätyöt.
- 2) Kustannukset keskittyvät vuodelle 2019. Suunnittelu ja väistötilat toteutettu.
- 3) Sisältää ilmanvaihdon korjauksia
- 4) Hankkeen toteutus on tarkentunut. Talousarvioon 2019 sisältyy määräraha 50.000 euroa. Korjaustöitä tehdään tarvittavassa laajuudessa kunnes koulun peruskorjaus/uudisrakennus -kustannusvertailu saadaan valmiiksi.
- 5) Hammashoitolan IV toteutettu sekä kellarin ja käytävien pintaremontteja.
- 6) Suunnitelmat muuttuivat rakentamisen yhteydessä. Kiinteistöön vaihdettiin uusi varavoimakone.
- 7) Hanke laajentui ja suunnitelmat muuttuivat.
- 8) Hankkeen lopputyöt, joihin ei ollut varattu määrärahaa talousarviossa 2018.

2.3.3 Tiet, puistot, liikuntapaikat

Tiet, puistot, liikuntapaikat	Kustannusarvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannusarviosta käytetty 31.12.
Keskusta								
Riippusilta	150	0	50	0	50	17	-33	33 %
Vt. 10 risteysalueen muutos / Itä Nuolemo	380	0	380	0	380	22	-358	6 % *)
Saukonojantie	200	0	200	0	200	171	-29	86 %
Lietohallin pysäköintialue	200	0	200	0	200	195	-5	98 %
Vt 10 / Kirkkotien risteys	150	0	150	0	150	159	9	106 %
Liikennepuisto	120	0	120	0	120	202	82	168 %
Toukontori	50	0	50	0	50	18	-32	35 %
Pyöräpaikoitus	30	0	30	0	30	0	-30	***
Esiintymislava	70	0	70	0	70	0	-70	*** *)
Perintöraha	-70	0	-70	0	-70	0	70	*** *)
Ilmarinen								
Halmelan asuinalueen laajennus	350		350	0	350	230	-120	66 %
Avanti								
Loukainastie /Avantien / Tuulissuontien kiertoliittymä	250	0	250	0	250	47	-203	19 % *)
Pohjois Tuulissuo 3, tien rakentaminen	50	0	50	0	50	46	-4	93 %
Länsi-Avantien jatke ja Tammitien linjaus	20	0	20	0	20	11	-9	57 %
Kehätien rinnakkaistie, tuulissuontien jatko	20	0	20	0	20	0	-20	0 %
Asema								
Tammentaantie klv	100		100		100	106	6	106 %
Koko kunnan alue								
Liikenteenohjauslaitteet ja Föli			120		120	38	-82	31 %
Kunnallistekn.rakentaminen, jakamaton			210		210	373	163	178 %
Tarvasjoki								
Violantien peruskorjaus			30		30	0	-30	0 %
Valaistus								
Kaavateiden valaistus			140		140	177	37	126 %
Puistot ja leikkipaikat								
Koko kunnan alue (puistot)			80	0	80	106	26	133 %
Liikuntapaikat			50	0	50	50	0	100 %
Leikkikentät			60	0	60	60	0	100 %
Koulupihojen viihtyvyys			40	0	40	34	-6	85 %
Päiväkotien ulkoliikuntakalusteet			130		130	51	-79	40 %
Tarvasjoen koulun kenttä			160	0	160	215	55	134 %
Valtionavustus			-50	0	-50	-65	-15	130 %
Jokirannan virkistysalue	290	48	260	0	260	211	-49	81 %
Valmakodin piha	80	0	80	0	80	177	97	222 %
Valtionavustus	-40	0	-40	0	-40	-39	1	99 %
Asfaltointi								
	450	0	450		450	479	29	107 %
Hulevesi								
Hulevesijärjestelmät			150		150	148	-2	98,9 %
Tiet, puistot, liikuntapaikat yhteensä			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			4 000	0	4 000	3 345	-655	-16 %
Tulot			-160	0	-160	-104	56	-35 %
Netto			3 840	0	3 840	3 241	-599	-16 %

*) Siirtyy vuodelle 2019

2.3.4 Liedon Vesi

Liedon Vesi	Kustannus- arvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannus- arviosta käytetty 31.12.
Keskusta								
Jokiranta / Teilipolku	200	136	100	0	100	98	-2	117 %
Itä-Nuolemon alue			250	0	250	8	-242	3 % *)
Littoinen								
Pääskykalliontie			150	0	150	7	-143	5 % *)
Loukinainen								
Vanhalinna			80		80	0	-80	0 % *)
Ilmarinen								
Halmelan laajennus 2			300	0	300	105	-195	35 %
Tarvasjoki								
Vesijohtoverkoston saneeraus			100	0	100	90	-10	90 %
Tarvasjoki-Tylli-JV-rak 1300 m			130	0	130	187	57	144 % **)
Tarvasjoen mittarinvaihdot			70	0	70	0	-70	0 % *)
Koko kunnan alue								
Vesihuollon pienhankkeet, jakamaton			490		490	490	0	100 %
Viemäriinjojen saneeraus			120		120	98	-22	82 %
Vesijohtolinjojen saneeraus			120		120	120	0	100 %
Irtain omaisuus								
Hankinnat			20		20	21	1	105 %
Maa- ja vesialueet								
Liittymismaksut			0		0	4	4	***
Liedon Vesi yhteensä			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			1 930	0	1 930	1 228	-702	-36 %
Tulot			0	0	0	0	0	
Netto			1 930	0	1 930	1 228	-702	-36 %

*) Hanke jatkuu / alkaa vuonna 2019

**) Urakka toteutui tarjouksen mukaisesti. Ylityksestä noin 36.000 euroa johtui urakkaan kuulumattomista kustannuksista mm. valvonta ja muut kustannukset (mm. sora + kuljetukset, maanomistajakorvaukset).

2.3.5 Irtaimisto

Irtaimisto	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannus-arviosta käytetty 31.12.
Kunnanhallitus						
Menot	190	0	190	187	-3	99 %
Sosiaali- ja terveyslautakunta						
Menot	101		101	30	-71	30 %
Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta						
Menot	185		185	139	-46	75 %
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta						
Menot	95		95	51	-44	54 %
Tekninen lautakunta						
Menot	0		0	169	169	*** *)
Irtaimisto yhteensä	571	0	571	577	6	101 %

*) Teknisen lautakunnan toteuma sisältää valtuustosalin ja kunnanhallituksen huoneen kalusteet ja audiovisuaalisen tekniikan noin 142.000 euroa.

2.4 Rahoitusosan toteutuminen

1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	6 908	-1 260	5 648	2 961	-2 687	-47,6 %
Tulorahoituksen korjauserät	-4 156	0	-4 156	-3 514	642	15,4 %
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-11 761	-2 591	-14 352	-11 847	2 505	17,5 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	160	0	160	104	-56	-35,0 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	5 156	0	5 156	4 720	-436	-8,5 %
Toiminta ja investoinnit, netto	-3 693	-3 851	-7 544	-7 576	-32	-0,4 %
Rahoitustoiminta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainasaamisten lisäykset muille	0	0	0	0	0	**
Antolainasaamisten vähennykset muille	0	0	0	23	23	***
Antolainasaamisten vähennykset Liedon Vesi	200	0	200	200	0	0,0 %
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0	0	0	0	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 500	0	-3 500	-3 467	33	0,9 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	6 800	0	6 800	12 500	5 700	83,8 %
Rahoituksen rahavirta	3 300	0	3 300	9 033	5 733	173,7 %
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-393	-3 851	-4 244	1 457	5 701	134,3 %

Valtuustoon nähden sitova erä

Liedon kunnan lainakanta kasvoi 9 miljoonaa euroa vuoden 2018 aikana. Lainakanta kasvoi noin 5,7 miljoonaa alkuperäisessä talousarviossa määritellyä lainakannan kasvua enemmän.

Toiminnan ja investointien rahavirta toteutui kokonaisuutena muutetun talousarvion mukaisesti kuitenkin niin, että toiminnan rahavirta jäi selvästi muutettua talousarviota heikommaksi ja investointien rahoitusvirta selvästi talousarviota paremmaksi. Investointihankkeet eivät toteutuneet kokonaisuutena tarkastellen investointeihin varattujen määrärahojen mukaisesti vaan määrärahoja jäi käyttämättä.

2.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	Sito- vuus N B	Määrärahat					Tuloarviot				
		Alkup. TA	TA:n muutokset	Muutettu TA	Toteu- tuma	Poik- keama	Alkup. TA	TA:n muutokset	Muutettu TA	Toteu- tuma	Poik- keama
Ulkoiset ja sisäiset											
Käyttötalousosa											
Tarkastusltk	N	40	0	40	35	5	0	0	0	0	0
Keskusvaalltk	N	73	0	73	46	27	30	0	30	32	2
Kunnanhallitus	N	10 007	150	10 157	10 061	96	10 492	0	10 492	10 300	-192
Ympäristöterv.ltk	N	1 805	0	1 805	1 738	67	1 612	0	1 612	1 554	-58
Sosiaali- ja terv.ltk	N	62 409	910	63 319	63 033	286	9 168	0	9 168	8 968	-200
Varhaiskasv. ja koul.ltk	N	38 940	0	38 940	38 933	7	3 005	0	3 005	2 845	-160
Kulttuuri- ja vapaa-aik.ltk	N	4 032	0	4 032	3 834	198	405	0	405	450	45
Tekninen ltk	N	12 808	200	13 008	13 771	-762	11 882	0	11 882	11 767	-115
Kaavoitus ja rak.ltk	N	1 801	0	1 801	1 810	-9	4 598	0	4 598	4 459	-139
Liedon vesi	N	3 044	0	3 044	2 891	152	4 078	0	4 078	4 213	135
Tuloslaskelmaosa											
Verotulot	B						77 132	0	77 132	75 125	-2 007
Valtionosuudet	B						19 878		19 878	19 733	-145
Korkotulot	B						64	0	64	64	1
Muut rahoitustulot	B						181	0	181	221	40
Korkomenot	B	559	0	559	492	67					
Muut rahoitusmenot	B	98	0	98	97	1					
Investointiosa											
<i>Kunnanhallitus</i>											
Maa- ja vesialueet	B	2 000	1 000	3 000	2 942	58	1 000	0	1 000	630	-370
Rakennukset	B	0	0	0	0	0	0	0	0	558	558
Irtaimisto	B	190	0	190	187	3					
Osakkeet ja osuudet	B	0	91	91	91	0	0	0	0	18	18
<i>Sosiaali- ja terveysltk</i>											
Irtaimisto	B	101	0	101	30	71					
<i>Varhaiskasv. ja koul.ltk</i>											
Irtaimisto	B	185	0	185	139	46					
<i>Kulttuuri- ja vapaa-aik.ltk</i>											
Irtaimisto	B	95	0	95	51	44					
<i>Tekninen lautakunta</i>											
Talonrakennus	B	3 260	1 500	4 760	3 696	1 064	0	0	0	0	0
Kiinteät rak.ja laitteet	B	4 000	0	4 000	3 345	655	160	0	160	104	-56
Irtaimisto	B	0	0	0	169	-169					
<i>Liedon vesi</i>											
Maa- ja vesialueet	B	0	0	0	4	-4					
Vesi- ja viemäriinjat	B	1 910	0	1 910	1 203	707	0	0	0	0	0
Irtaimisto	B	20	0	20	21	-1					
Rahoitusosa											
<i>Antolainauksen muutokset</i>											
Lisäykset	B	0	0	0	0	0					
Vähennykset	B						200	0	200	223	23
<i>Lainakannan muutokset</i>											
Pitkäaikaisten lisäys	B						0	0	0	0	0
Pitkäaikaisten vähennys	B	-3 500		-3 500	-3 467	-33					
Lyhytaikaisten muutos	N						6 800		6 800	12 500	5 700
Oman pääoman muutokset	B	0	0	0	0	0					
Vaikutus maksuvalmiuteen		-3 500	0	-3 500	-3 467	-33	7 000	0	7 000	12 723	5 723
YHTEENSÄ		135 624	1 263	136 887	136 750	137	142 533	0	142 533	139 745	-2 788

Sitovuus: N=nettomääräraha/-tuloarvio, B=bruttomääräraha/-tuloarvio

Tilinpäätöslaskelmat

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1 Liedon kunnan tuloslaskelma

Tuloslaskelma Liedon kunta	1.1.-31.12.2018		1.1.-31.12.2017	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	11 111 665,31		11 043 326,91	
Maksutuotot	5 575 624,35		6 189 368,69	
Tuet ja avustukset	2 547 250,19		2 979 640,78	
Muut toimintatuotot	6 011 686,76	25 246 226,61	4 309 871,09	24 522 207,47
Toimintakulut				
Henkilöstökulut	-53 860 395,93		-51 848 411,63	
Palkat ja palkkiot	-43 406 263,68		-41 327 500,35	
Henkilösivukulut	-10 454 132,25		-10 520 911,28	
Eläkekulut	-8 719 936,75		-8 427 193,80	
Muut henkilösivukulut	-1 734 195,50		-2 093 717,48	
Palvelujen ostot	-45 439 908,00		-44 546 445,45	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 565 818,14		-7 272 623,78	
Avustukset	-7 816 471,76		-7 208 929,19	
Muut toimintakulut	-2 156 302,73	-116 838 896,56	-1 626 988,97	-112 503 399,02
Toimintakate		-91 592 669,95		-87 981 191,55
Verotulot		75 124 526,68		75 955 228,99
Valtionosuudet		19 733 193,00		20 067 705,96
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	35 583,22		32 397,41	
Muut rahoitustuotot	128 295,76		115 776,17	
Korkokulut	-463 650,41		-402 025,38	
Muut rahoituskulut	-4 476,08	-304 247,51	-13 073,00	-266 924,80
Vuosikate		2 960 802,22		7 774 818,60
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-7 014 223,92		-6 196 470,21	
Arvonalentumiset	-566 008,24	-7 580 232,16	-58 859,00	-6 255 329,21
Tilikauden tulos		-4 619 429,94		1 519 489,39
Poistoeron väh (+)/lisäys (-)		95 252,33		9 491,31
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)		-4 524 177,61		1 528 980,70

3.2 Liedon kunnan rahoituslaskelma

Rahoituslaskelma Liedon kunta	2018		2017	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	2 960 802,22		7 774 818,60	
Tulorahoituksen korjauserät	-3 513 788,32	-552 986,10	-2 252 661,55	5 522 157,05
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-11 847 263,76		-20 807 876,10	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	104 401,50		2 233 266,74	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 720 166,62	-7 022 695,64	3 098 403,10	-15 476 206,26
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		-7 575 681,74		-9 954 049,21
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	0,00		0,00	
Antolainasaamisten vähennykset	23 086,40	23 086,40	11 092,22	11 092,22
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00		10 000 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 466 624,96		-3 486 701,53	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 500 000,00	9 033 375,04	0,00	6 513 298,47
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	0,00		0,00	
Vaihto-omaisuuden muutos	580,00		100,00	
Saamisten muutos	903 419,02		-995 727,65	
Korottomien velkojen muutos	441 998,95	1 345 997,97	1 791 192,40	795 564,75
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		10 402 459,41		7 319 955,44
RAHAVAROJEN MUUTOS		2 826 777,67		-2 634 093,77
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	6 143 377,79		3 316 600,12	
Rahavarat 1.1.	3 316 600,12	2 826 777,67	5 950 693,89	-2 634 093,77

3.3 Liedon kunnan tase

VASTAAVAA	31.12.2018	31.12.2017
PYSYVÄT VASTAAVAT	116 143 408,16	113 210 242,76
Aineettomat hyödykkeet	89 561,14	167 644,08
Aineettomat oikeudet	45 252,54	117 716,23
Muut pitkäaikaiset menot	44 308,60	49 927,85
Aineelliset hyödykkeet	105 385 213,48	102 423 210,92
Maa- ja vesialueet	20 080 629,72	17 764 330,60
Rakennukset	60 923 800,30	59 444 451,92
Kiinteät rakenteet ja laitteet	23 093 784,68	21 565 346,24
Koneet ja kalusto	986 313,85	932 744,98
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	300 684,93	2 716 337,18
Sijoitukset	10 668 633,54	10 619 387,76
Osakkeet ja osuudet	9 987 724,31	9 915 392,13
Muut lainasaamiset	512 938,23	536 024,63
Muut saamiset	167 971,00	167 971,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	594 453,31	598 207,02
Valtion toimeksinnot	130 278,35	158 566,05
Lahjoitusrahastojen varat	403 961,69	402 192,10
Muut toimeksiantojen varat	60 213,27	37 448,87
VAIHTUVAT VASTAAVAT	10 922 169,69	8 999 391,04
Vaihto-omaisuus	9 549,00	10 129,00
Muu vaihto-omaisuus	9 549,00	10 129,00
Saamiset	4 769 242,90	5 672 661,92
Pitkäaikaiset saamiset	418 362,50	606 236,50
Muut saamiset	418 362,50	606 236,50
Lyhytaikaiset saamiset	4 350 880,40	5 066 425,42
Myyntisaamiset	1 919 135,44	2 405 722,05
Muut saamiset	1 103 035,84	1 858 420,61
Siirtosaamiset	1 328 709,12	802 282,76
Rahoitusarvopaperit	953,21	953,21
Rahat ja pankkisaamiset	6 142 424,58	3 315 646,91
VASTAAVAA YHTEENSÄ	127 660 031,16	122 807 840,82

VASTATTAVAA	31.12.2018	31.12.2017
OMA PÄÄOMA	35 646 640,62	40 170 818,23
Peruspääoma	31 654 466,33	31 654 466,33
Edellisten tilikausien ylijäämä	8 516 351,90	6 987 371,20
Tilikauden ylijäämä	-4 524 177,61	1 528 980,70
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	46 314,64	141 566,97
Poistoero	46 314,64	141 566,97
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	673 601,25	677 354,96
Valtion toimeksiannot	130 278,34	158 566,04
Lahjoitusrahastojen pääomat	403 961,69	402 192,10
Muut toimeksiantojen pääomat	139 361,22	116 596,82
VIERAS PÄÄOMA	91 293 474,65	81 818 100,66
Pitkäaikainen	35 064 906,81	37 120 942,55
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	27 028 782,00	29 378 561,00
Lainat julkisyhteisöiltä	260 984,15	349 692,57
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	7 775 140,66	7 392 688,98
Lyhytaikainen	56 228 567,84	44 697 158,11
Joukkovelkakirjalainat	39 500 000,00	27 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	2 349 779,00	3 349 779,00
Lainat julkisyhteisöiltä	92 855,01	120 992,55
Saadut ennakot	313 674,55	249 325,38
Ostovelat	3 856 481,52	5 147 306,10
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	1 027 079,03	926 911,45
Siirtovelat	9 088 698,73	7 902 843,63
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	127 660 031,16	122 807 840,82

3.4 Konsernituloslaskelma

Konsernituloslaskelma 1 000 €	1.1.-31.12.2018		1.1.-31.12.2017	
Toimintatuotot		53 617		52 269
Toimintakulut		-143 266		-138 306
Osuus osakkusyhteisöjen voitosta (tappiosta)		8		5
TOIMINTAKATE		-89 641		-86 032
Verotulot		75 125		75 955
Valtionosuudet		21 032		21 394
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	14		8	
Muut rahoitustuotot	61		55	
Korkokulut	-651		-621	
Muut rahoituskulut	-8	-584	-15	-572
VUOSIKATE		5 931		10 746
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-9 438		-8 764	
Arvonalentumiset	-576	-10 014	-26	-8 790
TILIKAUDEN TULOS		-4 083		1 956
Laskennalliset verot		-79		-64
Vähemmistöosuudet		-5		-1
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)		-4 167		1 890

3.5 Konsernirahoituslaskelma

Konsernirahoituslaskelma 1 000 €	1.1.-31.12.2018		1.1.-31.12.2017	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	5 931		10 746	
Satunnaiset erät	-10			
Tulorahoituksen korjauserät	-3 443	2 478	-2 317	8 429
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-13 746		-23 087	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	162		2 268	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 764	-8 820	3 113	-17 706
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		-6 342		-9 278
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	-3	-3	0	0
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	732		10 463	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 280		-5 139	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 335	7 786	-702	4 622
Oman pääoman muutokset		-28		-19
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-7		-5	
Vaihto-omaisuuden muutos	-9		-115	
Saamisten muutos	546		-1 121	
Korottomien velkojen muutos	483	1 014	2 188	947
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		8 769		5 549
RAHAVAROJEN MUUTOS		2 427		-3 729
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.		9 394		6 968
Rahavarat 1.1.		6 968		10 696
		2 427		-3 729

3.6 Konsernitase

VASTAAVAA 1 000 €	31.12.2018	31.12.2017
PYSYVÄT VASTAAVAT	136 572	134 247
Aineettomat hyödykkeet	163	323
Muut pitkävaikutteiset menot	115	189
Ennakkomaksut	0	12
Aineelliset hyödykkeet	131 355	128 956
Maa- ja vesialueet	20 968	18 555
Rakennukset	79 684	78 399
Kiinteät rakenteet ja laitteet	26 713	25 270
Koneet ja kalusto	3 192	3 351
Muut aineelliset hyödykkeet	7	7
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	791	3 373
Sijoitukset	5 055	4 969
Osakkuusyhtiöosuudet	103	66
Muut osakkeet ja osuudet	4 875	4 749
Muut saamiset	77	153
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	939	898
VAIHTUVAT VASTAAVAT	17 895	16 004
Vaihto-omaisuus	702	693
Saamiset	7 798	8 344
Pitkäaikaiset saamiset	1 050	1 037
Lyhytaikaiset saamiset	6 748	7 307
Rahoitusarvopaperit	253	254
Rahat ja pankkisaamiset	9 141	6 712
VASTAAVAA YHTEENSÄ	155 406	151 149

VASTATTAVAA 1 000 €	31.12.2018	31.12.2017
OMA PÄÄOMA	37 114	41 297
Peruspääoma	31 654	31 654
Muut omat rahastot	26	29
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	9 600	7 723
Tilikauden yli-/alijäämä	-4 167	1 890
VÄHEMMISTÖOSUUDET	16	43
PAKOLLISET VARAUKSET	1 044	959
Eläkevaraukset	5	5
Muut pakolliset varaukset	1 039	953
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 043	1 009
VIERAS PÄÄOMA	116 189	107 841
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	45 534	48 324
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	8 193	7 723
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	42 977	32 400
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	19 486	19 394
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	155 406	151 149

Tilinpäätöksen liitetiedot

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

4.1.1 Liedon kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Liitetietojen numerointi viittaa kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa tilinpäätöksen liitetiedoista käytettyyn liitetietokohtaiseen numerointiin.

1 ARVOSTUS- JA JAKSOTUSPERIAATTEET SEKÄ -MENETELMÄT

Tulojen ja menojen kirjaamisperusteet

Tulot ja menot kirjataan suoriteperusteisesti, poikkeuksena verotulot, jotka kirjataan niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle. Mikäli joulukuussa tilitettävä määrä on poikkeuksellisesti negatiivinen, kirjataan se ao. tilikauden verotulojen vähennykseksi ja siirtovelaksi.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla tai avustuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun, kunnanvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet, liite 11.

Poistosuunnitelma on päivitetty vuonna 2012 (KV 92/24.9.2012). Uutta poistosuunnitelmaa käytetään vuonna 2012 ja sen jälkeen valmistuneissa tai hankituissa käyttöomaisuusinvestoinneissa.

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintamenoon.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

Kuntaan vuoden 2015 alussa yhdistyneen Tarvasjoen kunnan yhdistymisestä johtuvat yhdistymisavustukset ja valtionosuuksien vähenemisen korvaus on kirjattu maksuperusteen mukaan tuotoksi tuloslaskelman erään Tuet ja avustukset.

Muut erät

Lomapalkat ja -rahat on kohdistettu sille tilikaudelle, jolle lomapäivien perustana olevat palkat kirjataan ottaen huomioon voimassa olevat työehtosopimusten määräykset vuosilomasta, loma-ajan palkasta ja lomarahasta. Lomapalkkavelan määrä tilinpäätöspäivänä on laskettu henkilötasolla.

2 ESITTÄMISTAPAMUUTOKSET

Ei ilmoitettavaa.

3 OIKAISUT EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOIHIN

Ei ilmoitettavaa.

4 EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOJEN VERTAILUKELPOISUUS

Ei ilmoitettavaa.

5 AIKAISEMPIIN TILIKAUSIIN KOHDISTUVAT TUOTOT JA KULUT

Ei ilmoitettavaa.

4.1.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt. Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä (erittely liite 22).

Osakkuusyhteisö Parravahan Vesi Oy on yhdistelty sovelletun pääomaosuusmenetelmän mukaan.

Osakkuusyhteisö Tilikunta oy on jätetty yhdistelemättä, koska yhtiöllä ei ole vielä vuonna 2018 ollut varsinaista toimintaa ja tilinpäätöksessä 2018 se on kuntakonsernin kannalta merkitykseltään vähäinen. Littoistenjärven säännöstely-yhtiö (yhteyshyönteistö) on merkitty konsernitaseeseen vain sen hankintamenona osakkeissa ja osuuksissa sekä lisätietona liitetiedoissa. Nautelankoski-säätiö on jätetty yhdistelemättä, koska kuntakonsernin kannalta se on merkitykseltään vähäinen.

Kuntayhtymät on yhdistelty konsernitilinpäätökseen lukuarvoltaan peruspääoman jäsenosuuden mukaisessa suhteessa.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty. Konserniyhteisöjen kunnalle maksamia kiinteistöveroja ei ole vähennetty.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja veroperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa, vähemmistöosuuksien erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemisessä. Laskennallinen verovelka on esitetty pitkäaikaisena ja laskennallisen verovelan muutos lyhytaikaisena vieraana pääomana.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisön aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi. Jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- ja alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

2 ESITTÄMISTAPAMUUTOKSET

Ei ilmoitettavaa.

3 OIKAISUT EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOIHIN

Ei ilmoitettavaa.

4 EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOJEN VERTAILUKELPOISUUS

Ei ilmoitettavaa.

4.2 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6 TOIMINTATUOTOT TEHTÄVÄALUEITTAIN

Ulkoiset 1 000 € *)	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Yleishallinto	1 257	2 125	1 257	1 932
Kehittäminen	780	763	780	763
Sosiaali- ja terveystoimet	32 941	32 150	8 705	8 498
Opetus- ja kulttuuripalvelut	3 447	3 578	3 270	3 416
Tekniset palvelut	2 974	3 047	1 239	1 291
Kaavoitus- ja rakennuspalvelut	4 459	3 083	4 459	3 083
Ympäristöterveydenhuolto	1 548	1 501	1 548	1 501
Muut palvelut	2 333	2 121	0	0
Liedon Vesi	3 879	3 901	3 989	4 038
Toimintatuotot yhteensä	53 617	52 269	25 246	24 522

*) Eliminoitu myös kunnan ja Liedon Veden väliset tuotot.

7 VEROTULOJEN ERITTELY

1 000 €	Kunta	
	2018	2017
Kunnan tulovero	67 828	68 995
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 640	3 393
Kiinteistövero	3 656	3 567
Verotulot yhteensä	75 125	75 955

8 VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	21 338	21 542	21 338	21 542
<i>siiitä</i> : Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	-138	-162	-138	-162
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-306	-148	-1 604	-1 474
Valtionosuudet yhteensä	21 032	21 394	19 733	20 068

9 PALVELUJEN OSTOJEN ERITTELY

1 000 €	Kunta	
	2018	2017
Asiakaspalvelujen ostot	29 892	29 428
Muiden palvelujen ostot	15 548	15 118
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	45 440	44 546

11 SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET JA NIIDEN MUUTOKSET

SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET

Koskee investointeja ennen vuotta 2012

1	Atk-ohjelmistot	3 vuotta/tasapoisto
2	Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
3	Hallinto- ja laitosrakennukset	40 vuotta/tasapoisto
4	Tehdas- ja tuotantorakennukset	30 vuotta/tasapoisto
5	Muut rakennukset	30 vuotta/tasapoisto
6	Tiet	menojäännöspoisto/15 %
7	Puistot/kentät	menojäännöspoisto/15 %
8	Vesi- ja viemärijohtoverkostot	menojäännöspoisto/7 %
9	Tievalaistuslaitteet	menojäännöspoisto/15 %
10	Laitoskoneet ja laitteet	menojäännöspoisto/15 %
11	Kuljetusvälineet	5 vuotta/tasapoisto
12	Muut koneet ja kalustot	menojäännöspoisto/65 %
13	Osakkeet ja osuudet	ei poistoja
14	Maa- ja vesialueet	ei poistoja

Kohdissa 1, 6, 7, 8, 9, 10 ja 12 aloitetaan poistolaskenta uusien hankintojen osalta 1.7. (puolivuotislaskenta)

Kohdissa 2, 3, 4, 5 ja 11 aloitetaan poistolaskenta seuraavan kuukauden alusta milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline hankittu.

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kirjattu vuosikuluksi.

Investoinnit vuoden 2012 ja sen jälkeen

Atk-ohjelmistot	2 vuotta/tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan huoltorakennukset	25 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan mökit/saunarakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Tiet	20 % /menojäännöspoisto
Puistot/kentät	20 % /menojäännöspoisto
Vesi- ja viemärijohtoverkostot	10 % /menojäännöspoisto
Tievalaistuslaitteet	20 % /menojäännöspoisto
Laitoskoneet ja laitteet	30 % /menojäännöspoisto
Kuljetusvälineet	4 vuotta/tasapoisto
Muut koneet ja kalustot	40 % /menojäännöspoisto

Osakkeet ja osuudet ei poistoja
Maa- ja vesialueet ei poistoja

Menojäännöspoistolaskenta aloitetaan uusien hankintojen osalta 1.7.
(puolivuotislaskenta)

Ohjelmistohankinnoissa puolivuotislaskenta

Kohteet, joissa tasapoisto, aloitetaan seuraavan kuukauden alusta
milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline/laite/kalusto on hankittu

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 €, on kirjattu vuosikuluiksi.

12 PAKOLLISTEN VARAUSTEN MUUTOKSET

1 000 €	Konserni	
	2018	2017
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri:		
Eläkevastuu 1.1	5	5
Lisäykset tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Eläkevastuu 31.12	5	5
Potilasvakuutuksen vastuuvaraus 1.1	953	803
Lisäykset tilikaudella	86	150
Vähennykset tilikaudella	0	0
Potilasvakuutuksen vastuuvaraus 31.12	1 039	953

13 PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN MYYNTIVOITOT JA -TAPPIOT

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Muut toimintatuotot				
Maa-alueiden luovutusvoitot	3 821	2 260	3 817	2 260
Rakennusten luovutusvoitot	25	18	13	0
Koneiden ja kaluston luovutusvoitot	1	0	0	0
Osakkeiden ja osuuskien luovutusvoitot	3	4	0	0
Luovutusvoitot yhteensä	3 850	2 282	3 829	2 260
Muut toimintakulut				
Rakennusten luovutustappiot	317	0	316	0
Maa-alueiden luovutustappiot	4			
Osakkeiden ja osuuskien luovutustappiot	0	8	0	8
Luovutustappiot yhteensä	321	8	316	8

Liedon kunta kaavoittaa hankkimaansa maaomaisuutta ja rakentaa infrastruktuurin tonteille. Raakamaan hankinnan ja tonttien myyntihinnan välinen myyntivoitto kirjataan käyttötalousosaan kaavoitus- ja rakennuslautakunnan tuloihin.

Kunnan tilikauden 2018 rakennusten luovutustappio hieman yli 300.000 euroa on muodostunut Horristen päiväkodin myynnistä.

15 OSINKOTUOTTOJEN JA PERUSPÄÄOMAN KORKOTUOTTOJEN ERITTELY

1 000 €	Kunta	
	2018	2017
Osinkotuotot saman konsernin yhteisöistä	71	71
Osinkotuotot muista yhteisöistä	22	21
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä		
Yhteensä	93	92

4.3 Tasetta koskevat liitetiedot

19 TIEDOT PYSYVISTÄ VASTAAVISTA TASE-ERÄKOHTAISESTI

1 000 €	Aineettomat hyödykkeet		
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkä-vaikutteiset menot	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	118	50	168
Lisäykset tilikauden aikana	41	31	72
Rahoitusosuudet tilikaudella	0	0	0
Vähennykset tilikauden aikana	0	0	0
Siirrot erien välillä	0	0	0
Tilikauden poisto	-114	-37	-150
Poistamaton hankintameno 31.12.	45	44	90

1 000 €	Aineelliset hyödykkeet					
	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakennelmat ja laitteet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja kesken-eräiset hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	17 764	59 444	21 565	933	2 716	102 423
Lisäykset tilikauden aikana	2 946	3 496	4 416	525	301	11 684
Rahoitusosuudet tilikaudella	0	0	-104	0	0	-104
Vähennykset tilikauden aikana	-630	-558	0	0	0	-1 188
Siirrot erien välillä	0	1 958	758	0	-2 716	0
Tilikauden poisto		-2 850	-3 542	-472	0	-6 864
Arvon alentumiset *)		-566				-566
Poistamaton hankintameno 31.12.	20 081	60 924	23 094	986	301	105 385

*) Liedon kunta on myynyt 1.11.2018 tytäryhtiölleen Liedon Asunnot Oy:lle Tarvasjoen Kirkkotiellä sijaitsevat vuokra-asunnot. Kauppahinta on ollut 36.787,75 euroa ja sen on ollut tarkoitus vastata asuntojen tasearvoa kunnan taseessa. Tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä on käynyt kuitenkin ilmi, että myytyjen asuntojen tasearvo kunnan taseessa on ollut selvästi myyntihintaa ja myös asuntojen käypää arvoa korkeampi. Myytyjen asuntojen kaupanteon yhteydessä huomioimatta jäänyt arvo taseessa nettona noin 475.000 euroa (arvon alentumiset noin 566.000 euroa vähennettynä purettavaksi tulleella poistoerolla noin 90.000 euroa) on kirjattu varovaisuuden periaatteen mukaisesti arvonalentumisena kunnan tilinpäätökseen. Mahdollinen kaupan oikaisu Liedon Asunnot Oy:n kanssa tulee neuvoteltavaksi vuoden 2019 aikana.

Maa- ja vesialueet 1000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut	438	361	202	198
Muut maa- ja vesialueet	20 530	18 194	19 879	17 567
Maa- ja vesialueet yhteensä	20 968	18 555	20 081	17 764

Pysyvien vastaavien sijoitukset 1000 €	Osakkeet ja osuudet				Yhteensä
	Osakkeet konserni-yhtiöt*)	Kunta-yhtymä osuudet	Osakkuus-yhteisöosakkeet **)	Muut osakkeet ja osuudet	
Hankintameno 1.1.	428	5 465	28	3 995	9 915
Lisäykset	0	0	91	0	91
Vähennykset	-18	0	0	0	-18
Hankintameno 31.12.	409	5 465	119	3 995	9 988
Arvonlennukset	0	0	0	0	0
Kirjanpitoarvo 31.12.	409	5 465	119	3 995	9 988

*) Asunto Oy Tarvasjoen Suurilanrivi Oy **) Tilikunta Oy

Pysyvien vastaavien sijoitukset 1000 €	Laina- ja muut saamiset		
	Saamiset konserni-yhteisöt	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	536	168	704
Lisäykset	0	0	0
Vähennykset	-23	0	-23
Hankintameno 31.12.	513	168	681
Arvonlennukset	0	0	0
Kirjanpitoarvo 31.12.	513	168	681

Olellaiset kuntayhtymäosuuksien arvonmuutokset

	Tase-arvo 1.1.	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tase-arvo 31.12.	Kunnan osuus kuntayhtymän peruspo:sta	Ero
Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiiri	5 047			5 047	2,93 %	0
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä	289			289	7,52 %	0
Varsinais-Suomen Erityishuoltopiiri	118			118	3,79 %	0
Varsinais-Suomen Liitto	11			11	3,16 %	0
Yhteensä	5 465	0	0	5 465		0

20–22 OMISTUKSET MUISSA YHTEISÖISSÄ

Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt						
Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilik.voitosta /tappiosta
Tytäryhteisöt						
Liedon Asunnot Oy	Lieto	100 %	100 %	1 706	10 571	315
Liedon Lämpö Oy	Lieto	99,40 %	99,40 %	1 985	4 417	130
Kuntayhtymät						
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä	Loimaa	7,52 %	7,52 %	1 303	217	20
Varsinais-Suomen erityishuoltopiiri	Paimio	3,79 %	3,79 %	230	909	59
Varsinais-Suomen liitto	Turku	3,16 %	3,16 %	35	54	1
Varsinais-Suomen sairaanhoidopiiri	Turku	2,93 %	2,93 %	5 467	9 591	106
Osakkuusyhteisöt						
Parravahan Vesi Oy	Marttila	27,50 %	27,50 %	36	9	4
Yhdistelemättä						
Tilikunta Oy (osakkuusyhteisö)*	Kaarina	30,00 %	30,00 %			
Littoistenjärven säännöstely-yhtiö*	Kaarina	50 %	50 %			
Nautelankoski-säätiö*	Lieto					

* Kuntakonsernin kannalta merkitykseltään vähäinen

KONSERNISÄÄNNÖSTEN YHDISTELYRAJAN ALLE JÄÄVÄT MERKITTÄVÄT YHTIÖT, JOISSA KUNTA ON OSAKKAANA

Turun Seudun Vesi Oy	3,98 %
Turun Seudun Puhdistamo Oy	3,70 %
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy	3,23 %

23 SAAMISTEN ERITTELY

	2018		2017	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		70		53
Yhteensä		70		53
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset		42		29
Siirtosaamiset		625		0
Yhteensä		667		29
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä				
Yhteensä		0		0
Saamiset yhteensä		737	0	82

24 SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTYVÄT OLENNAISET ERÄT

	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Pitkäaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Muut siirtosaamiset	546	424	0	0
Pitkäaikaiset siirtosaamiset yhteensä	546	424	0	0
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Kelan korvaus työterveydenhuollosta	350	348	296	296
Työllistämistuki	82	172	82	172
VSSHP tasauslaskutus	816	66	625	0
Terveyspalveluiden tasauslaskutus	98	185	98	59
TVR Koulutuskorvaus	42	37	33	28
Puunmyyntitulot	10	48	10	48
Föli seutuyhteistyön tasaus	97	72	97	0
Ympäristöterveyspalvelujen tasauslaskutus	36	0	36	0
Muita siirtosaamisia	187	264	51	199
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	1 718	1 191	1 329	802
Siirtosaamiset yhteensä	2 265	1 615	1 329	802

25 OMAN PÄÄOMAN ERITTELY

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Peruspääoma 1.1.	31 654	31 654	31 654	31 654
Lisäykset	0	0	0	0
Vähennykset	0	0	0	0
Peruspääoma 31.12.	31 654	31 654	31 654	31 654
Muut omat rahastot				
Rahaston pääoma 1.1.	29	27	0	0
Siirrot rahastoon tilikaudella	0	2	0	0
Siirrot rahastosta	-3	0	0	0
Rahaston pääoma 31.12.	26	29	0	0
Edellisten vuosien yli/alijäämä	9 600	7 723	8 516	6 987
Tilikauden yli-/alijäämä	-4 167	1 890	-4 524	1 529
Oma pääoma yhteensä	37 114	41 297	35 647	40 171

26 ERITTELY POISTOEROISTA

1 000 €	Kunta	
	2018	2017
Investointivaraukseen liittyvä poistoero	46	142
Yhteensä	46	142

27 PITKÄAIKAISET VELAT, JOTKA ERÄÄNTYVÄT MYÖHEMMIN KUIN VIIDEN VUODEN KULUTTUA

1 000 €	Kunta	
	2018	2017
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	17 612	18 764
Lainat julkisyhteisöiltä	38	64
Yhteensä	17 650	18 828

28 JOUKKOVELKAKIRJALAINAT

1 000 €	Kunta	
	2018	2017
Alle vuoden kuluessa erääntyvät kuntatodistusslainat	39 500	27 000
- korko -0,20 % - 0 %		
- erääntyvät 18.1. - 15.5.2019	39 500	27 000
Yhteensä	39 500	27 000

29 PAKOLLISET VARAUKSET

1 000 €	Konserni	
	2018	2017
Muut pakolliset varaukset		
Eläkevaraus	5	5
Potilasvakuutuksen vastuuvaraus	1 039	953
Yhteensä	1 044	959

30 VIERAS PÄÄOMA

1 000 €	2018		2017	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat		266		170
Yhteensä		266		170
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat		301		281
Siirtovelat		0		246
Yhteensä		301		527
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisyyksille				
Ostovelat		5		14
Yhteensä		5		14
Vieras pääoma yhteensä	0	572	0	711

31 SHEKKILIMIITTI

1 000 €	2018	2017
Liedon Säästöpankki	841	841
- siitä käyttämättä oleva määrä	841	841

32 MUIDEN VELKOJEN ERITTELY

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Muut velat				
Liittymismaksut	7 771	7 440	7 775	7 393
Muut velat	1 604	1 507	1 027	927
Yhteensä	9 375	8 947	8 802	8 320

33 SIIRTOVELKoihin sisältyvät olennaiset erät

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Menojäämät				
Lomapalkkajaksotus	7 815	7 867	5 857	5 857
Henkilösivukulujen jaksotus	1 222	1 106	1 212	1 094
Muut palkkojen siirtovelat	805	474	456	250
Korkojaksotukset	67	101	65	68
Ympäristöterveydenhuollon palautukset	188	286	188	286
Tutkimusrahojen jaksotus	252	209	0	0
Joulukuun verotilitys	1 035	0	1 035	0
Sairaanhoitopiirin tasauslaskutus	165	463	0	246
Muut siirtovelat	668	418	275	101
Yhteensä	12 217	10 924	9 089	7 903

LASKENNALLISET VEROVELAT

1 000 €	Konserni	
	2018	2017
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	412	274
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	79	64
Yhteensä	492	338

4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

34 VELAT, JOIDEN VAKUUDEKSI ANNETTU KIINNITYKSIÄ KIINTEISTÖIHIN

1 000 €	Konserni	
	2018	2017
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta Vakuudeksi annetut kiinnitykset	1 385	1 385
Lainat julkisyhteisöiltä Vakuudeksi annetut kiinnitykset	940	1 079
Yhteensä	2 324	2 464

38 VUOKRAVASTUUT

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä, vastuut voimassa 30.9.2026	6 555	4 332	3 342	3 770
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	713	468	455	452
- sopimukseen sisältyvät lunastusveloitteet	0	0	0	0
Vuokravastuut yhteensä, toistaiseksi voimassa olevat	312	440	312	310
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	312	310	312	310
- sopimukseen sisältyvät lunastusveloitteet	0	0	0	0
Leasingvastuut yhteensä	1 978	2 356	1 809	1 611
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	350	483	287	197
- leasingvastuista kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	1 015	1 069	1 015	1 069
Yhteensä	8 846	7 128	5 464	5 691

39–40 VASTUUSITOUMUKSET

Järjestelyjen luonne ja liiketoiminnallinen peruste	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Takaukset samaan kons. kuuluvien yht. puolesta				
Tytäryhteisöjen puolesta annetut takaukset				
Alkuperäinen pääoma			16 731	16 858
Jäljellä oleva pääoma			12 375	13 211
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	7 558	8 196	7 549	8 185
Jäljellä oleva pääoma	6 801	6 246	6 792	6 236

Lisäksi Liedon kunnanvaltuusto on (KV 91/12.11.2018) päättänyt myöntää tytäryhtiö Liedon Lämpö Oy:lle 8,5 miljoonan euron takauksen lämpökeskusinvestointiin. Takaus ei sisälly yllä olevaan taulukkoon, koska lainaa ei ole vielä otettu.

VASTUU KUNTIEN TAKAUSKESKUKSEN TAKAUSVASTUISTA

1 000 €	2018	2017
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	111 872	108 705
Kunnan osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	72	72

41 MUUT TASEEN ULKOPUOLISET JÄRJESTELYT

Järjestelyjen luonne ja liiketoiminnallinen peruste	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Johdannaissopimukset				
Koronvaihtosopimukset *)				
Nimellisarvo	12 908	3 426	10 000	0
Markkina-arvo	-699	-355	-372	0
Arvonlisäveron palautusvastuu **)	4 710	4 150	4 626	4 065
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu ***)	1 375	1 375	1 375	1 375
Muut vastuut	243	245		

*) Koronvaihtosopimukset	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Kunta: Koronvaihtosopimus 1				
Koronvaihtosopimuksella 1 suojataan koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuva korko kiinteäksi. Sopimus alkaa 6.3.2020 ja päättyy 6.3.2028.				
Bullet-lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			10 000	0
Markkina-arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-372	0
Konserni: Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiirin koronvaihtosopimukset				
VSSHPI:llä on viisi koronvaihtosopimusta, jotka on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksilla on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Sopimukset päättyvät vuosina 2021-2033.				
Kunnan osuus sopimusten nimellisarvoista	2 908	3 426		
Kunnan osuus markkina-arvoista	-327	-355		

**) Palautuksena ja vähennyksenä käsitellyt arvonlisäverot uudisrakennusten ja perusparantamisen hankinnoista, joihin liittyy mahdollinen palautusvelvollisuus kiinteistöjä myytäessä tai niiden käyttötarkoituksen muuttuessa vähennykseen tai palautukseen oikeuttamattomaan tarkoitukseen (AVL 120 §) Palautusvastuuta määriteltäessä otetaan huomioon kiinteistöt, joiden osalta vastuun toteutuminen on todennäköistä investointi- ja taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.

***) Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen perustamishankkeisiin saatujen valtionosuuksien palautusvastuut, STVOL 4:30 §, Lopetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 7:30 § (vastuu voimassa 15 vuotta).

MAANKÄYTTÖSOPIMUKSET

Liedon kunnan ja Pöykön välinen maankäyttösopimus 15.11.2017

KH 470/4.12.2017, KV 122/11.12.2017

Neuvotteluja vuonna 2017 allekirjoitetun maankäyttösopimuksen tarkistamisesta on jatkettu. Kunnalle ei ole odotettavissa vastuita maankäyttösopimukseen liittyen.

VIREILLÄ OLEVAT OIKEUDENKÄYNNIT

Turun Seudun Vesi Oy:n yhtiökokouksessa 30.5.2018 on Liedon kunnan ja Kaarinan kaupungin vastustuksesta huolimatta tehty enemmistöpäätös, jolla osakkaiden enemmistö on pyrkinyt muuttamaan Turun Seudun Vesi Oy:n vedenhankintajärjestelmän pääomakustannusten maksuosuuksia. Osakkaiden enemmistön ajamien muutosten seurauksena Liedon kunnan osuus vedenhankintajärjestelmän pääomakustannuksista kasvaisi asianomaisen veloitteen voimassaoloaikana yli miljoonalla eurolla. Liedon kunta katsoo, että maksuosuuksiin kohdistuva muutosyritys on oikeudeton, sillä maksuosuudet on sovittu osapuolten kesken sitovasti jo vuonna 2011. Vastustaakseen oikeudetonta muutosyritystä Liedon kunta on yhdessä Kaarinan kaupungin kanssa nostanut yhtiötä ja yhtiön muita osakkaita vastaan kanteet Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa ja välimiesoikeudessa. Edellä mainitun maksosuuserimielisyyden lisäksi oikeudenkäynteihin liittyy euromääräisesti huomattavan suuri oikeudenkäyntikuluriski. Vireillä olevista oikeudenkäynneistä johtuen Liedon kunta on maksanut Turun Seudun Vesi Oy:n laskuista vain riidattoman osuuden, joten riitautetut osuudet eivät sisälly vuoden 2018 tilinpäätökseen.

4.5 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot

42 HENKILÖSTÖN LUKUMÄÄRÄ 31.12.

	Kunta 2018	Kunta 2017
Kunnanjohtaja, hallintopalvelut	22	26
Sosiaali- ja terveystyö	451	454
Sivistystyö	599	587
Kaavoitus ja tekniset palvelut	187	193
Työllistäminen ja yhteistyö	56	54
Ympäristöterveydenhuolto	29	28
Yhteensä	1 344	1 342

43 HENKILÖSTÖKULUT

	2018	2017
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	53 860	51 848
Henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin	227	209
Henkilöstökulut yhteensä	54 087	52 386

44 LUOTTAMUSHENKILÖIDEN PALKKIOISTA PERITYT JA PUOLUEELLE TILITETYT LUOTTAMUSHENKILÖMAKSUT

1 000 €	2018	2017
Kansallinen Kokoomus	4	6
Perussuomalaiset	1	1
Suomen Keskusta	2	3
Suomen Kristillisdemokraatit	1	1
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	5	7
Vasemmistoliitto	2	3
Vihreä Liitto	3	4
Tilitetyt palkkiot yhteensä	18	26

45 TILINTARKASTUSPALKKIOT

1 000 €	2018	2017
Tarkastusyhteisö BDO Auditor Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	12	15
Muut tilintarkastajalle kuuluvat tehtävät	0	1
Tarkastuslautakunnan avustaminen	3	4
Palkkiot yhteensä	16	19

46 INTRESSITAHOLIIKETOIMET

Kunnan antamat takaukset tytäryhtiöille:

1 000 €	Jäljellä oleva pääoma
Liedon Asunnot Oy	8 490
Liedon Lämpö Oy	3 886
Annetut takaukset yhteensä	12 375

Kunta on taannut tytäryhteisöjen lainoja, joiden jäljellä oleva pääoma 31.12.2018 on noin 12,4 miljoonaa euroa. Takauksista ei ole maksettu vuosittaista takausprovisiota. Kunnan arvion mukaan takauksiin ei liity merkittävää taloudellista riskiä.

Liedon Vesi

5 LIEDON VESI

Erillisen taseyksikkö Liedon Veden toimintakertomus tilikaudelta 2018 on esitetty luvussa 2 Talousarvion toteutuminen osana teknisen lautakunnan talousarviovertailua.

5.1 Tilinpäätöslaskelmat

TULOSLASKELMA

	1.1.-31.12.2018		1.1.-31.12.2017	
Liikevaihto	4 190 396,96		4 225 948,98	
Liiketoiminnan muut tuotot	22 256,04		19 811,12	
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-714 332,09		-646 716,90	
Palvelujen ostot	<u>-2 014 988,55</u>	<u>-2 729 320,64</u>	<u>-1 949 415,58</u>	<u>-2 596 132,48</u>
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-807 277,19		-702 962,42	
Liiketoiminnan muut kulut	<u>-162 138,92</u>		<u>-108 836,81</u>	
Liikeylijäämä (-alijäämä)	513 916,25		837 828,39	
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	1 227,78		0,00	
Muut rahoitustuotot	4 037,67		4 840,08	
Kunnalle maksetut korkokulut	-28 603,40		-38 603,40	
Korvaus peruspääomasta	-92 493,26		-92 493,26	
Muut rahoituskulut	<u>-39,33</u>	<u>-115 870,54</u>	<u>-19,80</u>	<u>-126 276,38</u>
Yli/alijäämä ennen satunnaisia eriä	398 045,71		711 552,01	
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	398 045,71		711 552,01	
TUNNUSLUVUT	2018		2017	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	6,6		11,2	
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	6,6		11,2	
Voitto, %	9,5		16,8	

Sijoitetun pääoman tuotto, (100*(Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä + Kunnalle maksetut korkokulut + Korvaus peruspääomasta) / (Oma pääoma + Lainat kunnalta + Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset). Tunnusluku kertoo eriytettyyn taseyksikköön sijoitetun pääoman tuoton eli mittaa suhteellista kannattavuutta.

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, (100*(Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä + Kunnalle maksetut korkokulut + Korvaus peruspääomasta) / (Oma pääoma + Lainat kunnalta + Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset). Tässä tunnusluvussa huomioidaan myös yli-/alijäämäerät.

Voittoprosentti, (100*(Yli-/alijäämä ennen varauksia / Liikevaihto). Tunnusluku kertoo, kuinka suuren prosentuaalisen osuuden taseyksikön yli-/alijäämä ennen varauksia muodostaa liikevaihdosta.

RAHOITUSLASKELMA

TOIMINNAN RAHAVIRTA	2018		2017	
Liikeliijäämä (-alijäämä)	513 916,25		837 828,39	
Poistot ja arvonalentumiset	807 277,19		702 962,42	
Rahoitustuotot- ja kulut	-115 870,54		-126 276,38	
Tulorahoituksen korjauserät	0,00	1 205 322,90	0,00	1 414 514,43
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA				
Investointimenot	-1 228 245,65		-2 436 028,14	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00		1 031 266,74	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0,00	-1 228 245,65	0,00	-1 404 761,40
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		-22 922,75		9 753,03
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET				
Antolainasaamisten lisäykset muilta		0,00		0,00
LAINAKANNAN MUUTOKSET				
Pitkäaikaisten lain. vähennys kunnalle/ky:lle		-200 000,00		-200 000,00
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET				
Saamisten muutos kunnalta	-132 090,60		130 867,01	
Saamisten muutos muilta	133 176,31		71 105,85	
Korot.velkojen muutos kunnalta	229 382,28		-4 699,37	
Korot.velkojen muutos muilta	451 068,75	681 536,74	437 758,97	635 032,46
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
		458 613,99		444 785,49
RAHAVAROJEN MUUTOS				
RAHAVARAT 31.12.	2 389 273,56		1 930 659,57	
RAHAVARAT 01.01.	1 930 659,57	458 613,99	1 485 874,08	444 785,49

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä v 2015 lähtien , €*	505 475	528 398
Investointien tulorahoitus, %	98,1	100,7
Lainanhoitokate %	5,4	6,1
Kassan riittävyys, pv	196	129
Quick ratio	2,6	3,2
Current ratio	2,6	3,2

*) Toiminnan ja investointien rahavirta esitetään kuntaliitoksesta johtuen vain neljältä vuodelta viiden vuoden sijaan

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen määrä ilmaisee, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavarjoja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Investointien tulorahoitus, $(100 \cdot \text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset}) / \text{Investointien omahankintameno}$, tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu varsinaisella tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate, $((Yli-/alijäämä\ ennen\ satunnaisia\ eriä + Poistot\ ja\ arvonalentumiset + Korkokulut) / (Korkokulut + Lainan\ lyhennykset))$, kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi.

Kassan riittävyys, $(365\ PV * Rahavarat\ 31.12. / Kassasta\ maksut\ tilikaudella)$, maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

Quick ratio, $((Rahat\ ja\ pankkisaamiset + Rahoitusarvopaperit + Lyhytaikaiset\ saamiset) / (Lyhytaikainen\ vieras\ pääoma - Saadut\ ennakot))$, on maksuvalmiussuhde, joka kertoo miten hyvin lyhytaikaisesti sidotuilla varoilla pystytään kattamaan lyhytaikaiset velat. Tunnuslukua voidaan vertailla vain saman toimialan kesken. Tunnusluku on hyvä yli 1, tyydyttävä 0,5 -1 ja heikko alle 0,5.

Current ratio eli käyttöpääomasuhde kertoo nopeakiertoisen omaisuuden ja nopeakiertoisten velkojen suhteen. Tunnusluku on hyvä yli 2, tyydyttävä 1-2 ja heikko alle 1.

TASE

VASTAAVAA	31.12.2018	31.12.2017
PYSYVÄT VASTAAVAT	12 974 115,15	12 553 146,69
Aineelliset hyödykkeet	9 497 165,57	9 076 197,11
Maa- ja vesialueet	85 653,41	81 395,35
Rakennukset	947 483,67	1 001 301,81
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 422 604,97	7 836 417,77
Koneet ja kalusto	26 353,28	20 784,80
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	15 070,24	136 297,38
Sijoitukset	3 476 949,58	3 476 949,58
Osakkeet ja osuudet	3 416 949,58	3 416 949,58
Muut saamiset	60 000,00	60 000,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	3 019 061,04	2 561 532,76
Lyhytaikaiset saamiset	629 787,48	630 873,19
Myyntisaamiset	417 464,68	550 284,13
Saamiset kunnalta	211 507,95	79 697,25
Siirtosaamiset	814,85	891,81
Rahat ja pankkisaamiset	2 389 273,56	1 930 659,57
VASTAAVAA YHTEENSÄ	15 993 176,19	15 114 679,45

VASTATTAVAA	31.12.2018	31.12.2017
OMA PÄÄOMA	7 603 217,43	7 205 171,72
Peruspääoma	1 541 554,37	1 541 554,37
Ed.tilikausien yli-/alijäämä	5 663 617,35	4 952 065,34
Tilikauden yli-/alijäämä	398 045,71	711 552,01
VIERAS PÄÄOMA	8 389 958,76	7 909 507,73
Pitkäaikainen	7 240 882,73	7 105 025,71
Lainat kunnalta	172 068,08	372 068,08
Muut velat	7 068 814,65	6 732 957,63
Lyhytaikainen	1 149 076,03	804 482,02
Lainat kunnalta	200 000,00	200 000,00
Ostovelat	441 366,68	391 556,11
Korottomat velat kunnalta	439 699,52	210 317,24
Muut velat	68 009,83	2 608,67
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	15 993 176,19	15 114 679,45

TUNNUSLUVUT	2018	2017
Omavaraisuusaste, %	47,5	47,7
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	199,2	186,3
Kertynyt yli-/alijäämä 1 000 €	6 062	5 664
Lainakanta 31.12. 1 000 €	372	572
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	60	60

Omavaraisuusaste

Mittaa liikelaitoksen vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.

Suhteellinen velkaantuneisuus

Tunnusluku kertoo kuinka paljon liikelaitoksen käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet liikelaitoksella on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

5.2 Talousarvion toteutumisvertailut

TULOSLASKELMA

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkema %
Liikevaihto	4 058 176	0	4 058 176	4 190 397	132 221	3 %
Liiketoiminnan muut tuotot	19 800	0	19 800	22 256	2 456	12 %
Materiaalit ja palvelut						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat						
Ostot tilikauden aikana	-744 100	0	-744 100	-714 332	29 768	4 %
Palvelujen ostot	-2 139 086	0	-2 139 086	-2 014 989	124 097	6 %
Materiaalit ja palvelut	-2 883 186	0	-2 883 186	-2 729 321	153 865	5 %
Poistot ja arvonalentumiset						
Suunnitelman mukaiset poistot	-817 237	0	-817 237	-807 277	9 960	1 %
Poistot ja arvonalentumiset	-817 237	0	-817 237	-807 277	9 960	1 %
Liiketoiminnan muut kulut	-160 336	0	-160 336	-162 139	-1 803	-1 %
Liikelylijäämä (-alijäämä)	217 217	0	217 217	513 916	296 699	137 %
Rahoitustuotot ja -kulut						
Korkotuotot	4 535	0	4 535	1 228	-3 307	-73 %
Korkotuotot kunnalta	1 752	0	1 752	0	-1 752	-100 %
Muut rahoitustuotot	2 000	0	2 000	4 038	2 038	102 %
Kunnalle maksetut korkokulut	-30 000	0	-30 000	-28 603	1 397	5 %
Korvaus peruspääomasta	-92 493	0	-92 493	-92 493	0	0 %
Muut rahoituskulut	0	0	0	-39	-39	
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-114 206	0	-114 206	-115 871	-1 665	-1 %
Yli/alijäämä ennen satunnaisia eriä	103 011	0	103 011	398 046	295 035	286 %
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	103 011	0	103 011	398 046	295 035	286 %

INVESTOINNIT

Liedon Vesi	Kustannusarvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannusarviosta käytetty 31.12.
Keskusta								
Jokiranta / Teilipolku	200	136	100	0	100	98	-2	117 %
Itä-Nuolemon alue			250	0	250	8	-242	3 % *)
Littoinen							0	
Pääskykalliontie			150	0	150	7	-143	5 % *)
Loukinainen								
Vanhalinna			80		80	0	-80	0 % *)
Ilmarinen								
Halmelan laajennus 2			300	0	300	105	-195	35 %
Tarvasjoki								
Vesijohtoverkoston saneeraus			100	0	100	90	-10	90 %
Tarvasjoki-Tylli-JV-rak 1300 m			130	0	130	187	57	144 % **)
Tarvasjoen mittarinvaihdot			70	0	70	0	-70	0 % *)
Koko kunnan alue								
Vesihuollon pienhankkeet, jakamaton			490		490	490	0	100 %
Viemäriinjojen saneeraus			120		120	98	-22	82 %
Vesijohtolinjojen saneeraus			120		120	120	0	100 %
Irtain omaisuus								
Hankinnat			20		20	21	1	105 %
Maa- ja vesialueet								
Liittymismaksut			0		0	4	4	***
Liedon Vesi yhteensä								
			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			1 930	0	1 930	1 228	-702	-36 %
Tulot			0	0	0	0	0	
Netto			1 930	0	1 930	1 228	-702	-36 %

*) Hanke jatkuu / alkaa vuonna 2019

**) Urakka toteutui tarjouksen mukaisesti. Ylityksestä noin 36.000 euroa johtui urakkaan kuulumattomista kustannuksista mm. valvonta ja muut kustannukset (mm. sora + kuljetukset, maanomistajakorvaukset).

RAHOITUSLASKELMA

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Toiminnan rahavirta						
Liikelyljäämä (-alijäämä)	217 217	0	217 217	513 916	296 699	137 %
Poistot ja arvonalentumiset	817 237	0	817 237	807 277	-9 960	-1 %
Rahoitustuotot- ja kulut	-114 206	0	-114 206	-115 871	-1 665	-1 %
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-1 930 000	0	-1 930 000	-1 228 246	701 754	36 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	0	0	0	0	***
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0	0	0	0	0	**
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 009 752	0	-1 009 752	-22 923	986 829	98 %
Rahoituksen rahavirta						
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-200 000	0	-200 000	-200 000	0	0 %
Rahoituksen rahavirta	-200 000	0	-200 000	-200 000	0	0 %
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0 %
Vaikutus maksuvalmiuteen	-1 209 752	0	-1 209 752	-222 923	986 829	82 %

5.3 Liedon Veden vaikutus kunnan talouteen

LIEDON VEDEN VAIKUTUS KUNNAN TULOKSEN MUODOSTUMISEEN

	Sitovuustarkastelu		Eliminoinnit		Kokonaistarkastelu
	Kunta Ulkoiset	Vesi Ulkoiset	Kunta Sisäiset	Vesi Sisäiset	Tuloslaskelma kunnan tilinpäätöksessä Ulkoiset
Toimintatuotot	21 661 898,92	4 212 653,00	-404 549,92	-223 775,39	25 246 226,61
Myyntituotot	7 524 031,16	4 190 396,96	-391 179,42	-211 583,39	11 111 665,31
Maksutuotot	5 575 624,35	0,00	0,00	0,00	5 575 624,35
Tuet ja avustukset	2 547 250,19	0,00	0,00	0,00	2 547 250,19
Muut toimintatuotot	6 014 993,22	22 256,04	-13 370,50	-12 192,00	6 011 686,76
Toimintakulut	-114 544 716,30	-2 891 459,56	224 958,04	372 321,26	-116 838 896,56
Henkilöstökulut	-53 860 395,93	0,00			-53 860 395,93
Palkat ja palkkiot	-43 406 263,68	0,00			-43 406 263,68
Henkilösivukulut	-10 454 132,25	0,00			-10 454 132,25
Palvelujen ostot	-43 880 833,53	-2 014 988,55	93 799,56	362 114,52	-45 439 908,00
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-6 969 404,79	-714 332,09	118 848,00	-929,26	-7 565 818,14
Avustukset	-7 816 590,24	0,00	118,48	0,00	-7 816 471,76
Muut toimintakulut	-2 017 491,81	-162 138,92	12 192,00	11 136,00	-2 156 302,73
Toimintakate	-92 882 817,38	1 321 193,44	-179 591,88	148 545,87	-91 592 669,95
Verotulot	75 124 526,68	0,00			75 124 526,68
Valtionosuudet	19 733 193,00	0,00			19 733 193,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-188 376,97	-115 870,54	-121 096,66	121 096,66	-304 247,51
Korkotuotot	62 958,84	1 227,78	-28 603,40	0,00	35 583,22
Muut rahoitustuotot	216 751,35	4 037,67	-92 493,26	0,00	128 295,76
Korkokulut	-463 650,41	-28 603,40		28 603,40	-463 650,41
Muut rahoituskulut	-4 436,75	-92 532,59		92 493,26	-4 476,08
Vuosikate	1 786 525,33	1 205 322,90	-300 688,54	269 642,53	2 960 802,22
Poistot ja arvonalentumiset	-6 772 954,97	-807 277,19			-7 580 232,16
Tilikauden tulos	-4 986 429,64	398 045,71	-300 688,54	269 642,53	-4 619 429,94
Poistoeron muutos	95 252,33				95 252,33
Tilikauden ylijäämä (alij.)	-4 891 177,31	398 045,71	-300 688,54	269 642,53	-4 524 177,61

Sisäiset myynnit ja ostot	Hallintopalvelut	124 441,42	
	Työpajamaksut	265 219,00	
	Vesimaksut		211 583,39
	Muut	3 753,50	0,00
Kunnan tehtävien väliset sisäiset vuokrat		11 136,00	12 192,00
		404 549,92	223 775,39
Sisäiset korot		28 603,40	
Korvaukset peruspääomasta		92 493,26	
		121 096,66	

LIEDON VEDEN VAIKUTUS TOIMINNAN RAHOITUKSEEN

	Erillislaskelmat		Eliminoinnit		Rahoituslaskelma kunnan tilinpäätöksessä
	Kunta	Vesi	Kunta	Vesi	
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	1 786 525,33	1 205 322,90	-31 046,01	0,00	2 960 802,22
Tulorahoituksen korjauserät	-3 513 788,32	0,00			-3 513 788,32
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-10 650 064,12	-1 228 245,65		31 046,01	-11 847 263,76
Rahoitusosuudet investointimenoihin	104 401,50	0,00			104 401,50
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 720 166,62	0,00			4 720 166,62
Toiminnan ja investointien rahavirta	-7 552 758,99	-22 922,75	-31 046,01	31 046,01	-7 575 681,74
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten vähennykset	223 086,40	0,00	-200 000,00		23 086,40
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 466 624,96	-200 000,00		200 000,00	-3 466 624,96
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 500 000,00	0,00			12 500 000,00
Saamisten muutos	540 860,43	1 085,71	229 382,28	132 090,60	903 419,02
Korottomien velkojen muutos	123 020,80	680 451,03	-132 090,60	-229 382,28	441 998,95
Rahoituksen rahavirta	9 920 342,67	481 536,74	-102 708,32	102 708,32	10 401 879,41
Vaikutus maksuvalmiuteen	9 920 342,67	458 613,99	-102 708,32	102 708,32	2 826 197,67

5.4 Liedon Vesi liitetiedot

Liitetietojen numerointi viittaa kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa tilinpäätöksen liitetiedoista käytettyyn liitetietokohtaiseen numerointiin.

1 ARVOSTUS- JA JAKSOTUSPERIAATTEET SEKÄ -MENETELMÄT

Tulojen ja menojen kirjaamisperusteet

Tulot ja menot kirjataan suoriteperusteisesti.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla tai avustuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun, kunnanvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet, liite 11.

Poistosuunnitelma on päivitetty vuonna 2012 (KV 92/24.9.2012). Uutta poistosuunnitelmaa käytetään vuonna 2012 ja sen jälkeen valmistuneissa tai hankituissa käyttöomaisuusinvestoinneissa.

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoon.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

2 ESITTÄMISTAPAMUUTOKSET

Ei ilmoitettavaa.

3 OIKAISUT EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOIHIN

Ei ilmoitettavaa.

4 EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOJEN VERTAILUKELPOISUUS

Ei ilmoitettavaa.

5 AIKAISEMPIIN TILIKAUSIIN KOHDISTUVAT TUOTOT JA KULUT

Ei ilmoitettavaa.

6 TOIMINTATUOTOT TOIMIALUEITTAIN

1 000 €	2018	2017
Vesilaitos	2 144	2 131
Viemärlaitos	2 069	2 115
Yhteensä	4 213	4 246

11 SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET JA NIIDEN MUUTOKSET

SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET

Koskee investointeja ennen vuotta 2012

1	Atk-ohjelmistot	3 vuotta/tasapoisto
2	Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
3	Hallinto- ja laitosrakennukset	40 vuotta/tasapoisto
4	Tehdas- ja tuotantorakennukset	30 vuotta/tasapoisto
5	Muut rakennukset	30 vuotta/tasapoisto
6	Tiet	menojäännöspoisto/15 %
7	Puistot/kentät	menojäännöspoisto/15 %
8	Vesi- ja viemärijohtoverkostot	menojäännöspoisto/7 %
9	Tievalaistuslaitteet	menojäännöspoisto/15 %
10	Laitoskoneet ja laitteet	menojäännöspoisto/15 %
11	Kuljetusvälineet	5 vuotta/tasapoisto
12	Muut koneet ja kalustot	menojäännöspoisto/65 %
13	Osakkeet ja osuudet	ei poistoja
14	Maa- ja vesialueet	ei poistoja

Kohdissa 1, 6, 7, 8, 9, 10 ja 12 aloitetaan poistolaskenta uusien hankintojen osalta 1.7. (puolivuotislaskenta)

Kohdissa 2, 3, 4, 5 ja 11 aloitetaan poistolaskenta seuraavan kuukauden alusta milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline hankittu.

Pienet käyttömaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kirjattu vuosikuluksi.

Investoinnit vuoden 2012 ja sen jälkeen

Atk-ohjelmistot	2 vuotta/tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan huoltorakennukset	25 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan mökit/saunarakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Tiet	20 % /menojäännöspoisto
Puistot/kentät	20 % /menojäännöspoisto
Vesi- ja viemärijohtoverkostot	10 % /menojäännöspoisto
Tievalaistuslaitteet	20 % /menojäännöspoisto
Laitoskoneet ja laitteet	30 % /menojäännöspoisto
Kuljetusvälineet	4 vuotta/tasapoisto
Muut koneet ja kalustot	40 % /menojäännöspoisto
Osakkeet ja osuudet	ei poistoja
Maa- ja vesialueet	ei poistoja

Menojäännöspoistolaskenta aloitetaan uusien hankintojen osalta 1.7.
(puolivuotislaskenta)
Ohjelmistohankinnoissa puolivuotislaskenta
Kohteet, joissa tasapoisto, aloitetaan seuraavan kuukauden alusta
milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline/laite/kalusto on hankittu

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 €, on kirjattu vuosikuluiksi.

19 TIEDOT PYSYVISTÄ VASTAAVISTA TASE-ERÄKOHTAISESTI

1 000 €	Aineelliset hyödykkeet					Yhteensä
	Maa- ja vesi-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakennelmat ja laitteet	Koneet ja kalusto	Kesken-eräiset hankinnat	
Poistamaton hankintameno 1.1.	81	1 001	7 836	21	136	9 076
Lisäykset tilikauden aikana	4	0	1 157	21	15	1 197
Rahoitusosuudet tilikaudella			0		0	0
Vähennykset tilikauden aikana			0		0	0
Siirrot erien välillä			136		-136	0
Tilikauden poisto		-54	-738	-15	0	-807
Poistamaton hankintameno 31.12.	86	947	8 392	26	15	9 466

Maa- ja vesialueet erittely	2018	2017
Maa- ja vesialueet		
Kiinteistöjen liittymismaksut	76	72
Muut maa- ja vesialueet	10	10
Yhteensä	86	81

1 000 €	Osakkeet ja osuudet			Laina- ja muut saamiset
	Osakkuus-yhteisö-osakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä	Muut saamiset muilta
Hankintameno 1.1.	28	3 389	3 417	60
Tilikauden muutokset	0	0	0	0
Hankintameno 31.12.	28	3 389	3 417	60
Kirjanpitoarvo 31.12.	28	3 389	3 417	60

25 OMA PÄÄOMA

1 000 €	2018	2017
Peruspääoma 1.1.	1 542	1 542
Lisäykset	0	0
Vähennykset	0	0
Peruspääoma 31.12.	1 542	1 542
Edellisten vuosien yli/alijäämä	5 664	4 952
Tilikauden yli-/alijäämä	398	712
Oma pääoma yhteensä	7 603	7 205

32 MUIDEN VELKOJEN ERITTELY

1 000 €	2018	2017
Kiinteistöjen liittymismaksut	7 069	6 733
Muut velat	0	0
Yhteensä	7 069	6 733

40 VASTUUSITOUMUKSET

Takausvastuu Turun seudun puhdistamo Oy:n lainoista omistusosuuden mukaisessa suhteessa (Liedon osuus yhtiön osakepääomasta 3,7 %).

1 000 €		Liedon osuus
Yhtiön korollinen vieras pääoma 31.12.	76 107	2 816
Yhtiön leasingvastuut 31.12.	21 774	936

42 HENKILÖSTÖN LUKUMÄÄRÄ

Liedon Vedellä ei ole henkilöstöä. Vesihuoltopäällikön, vastaavan vesihuoltosihteerin ja vesihuoltosihteerin palvelut on ostettu kunnan teknisiltä palveluilta. Laskentaperusteena on käytetty 12 kk:n palkka + henkilösivukuluja. Työpajamaksut on laskutettu tuntiveloituksena. Kirjanpito-, palkanlaskenta-, ostoreskontra- sekä myyntireskontrapalvelut on ostettu kunnan hallintopalveluilta. Laskentaperusteena on käytetty kirjanpitovientien määrää.

VIREILLÄ OLEVAT OIKEUDENKÄYNNIT

Vireillä olevasta oikeudenkäynnistä Turun Seudun Vesi Oy:n kanssa on kerrottu tarkemmin kunnan liitetiedoissa kohdassa 41.

Allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkintä

6 Allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkintä

Liedossa maaliskuun 25. päivänä 2019

LIEDON KUNNANHALLITUS

Mari Mikkola

Annina Ruottu

Riina Kolkkala-Westerlund

Simo Ala-Nissilä

Timo Inkinen

Tomi Pohjankukka

Ismo Saarinen

Henna Vuoristo

Juhani Pilpola

Matti Föhr

Vappu Nieminen-Pihala

Esko Poikela
Kunnanjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Liedossa 26.4.2019

Audiator
BDO Oy

tilintarkastusyhteisö

Suilla Niitynen

Sinikka Niitynen

MTI, HTI -tilintarkastajat

Luettelo kirjanpitokirjoista ja tositelajeista sekä niiden säilytystavasta

7 Luettelo kirjanpitokirjoista ja tositelajeista sekä niiden säilytystavasta

LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA

Tilinpäätös	Sidottu kirja
Päiväkirja	Sähköinen arkisto
Pääkirja	Sähköinen arkisto
Käyttöomaisuuskirjanpito	Sähköinen arkisto

KÄYTETYT TOSITELAJIT

Id	Nimitys
ALKUSA	Alkusaldot
BUD	Talousarvio
BUDKS	Käyttösuunnitelma
BUDL	Lisätalousarvio
CPU	Cpu kassatositteet
IRTAIN	Irtaimisto
KOMTOS	Käyttöomaisuustositteet
MUISIS	Muistio sisäinen
MUISRO	Muistiotos Rondo
MUISRS	Muistiotos Rondo sis
MUIST1	Muistiotositteet 1
MUISTP	Muistiotos tilinpäät
OMAKSU	Ostoreskontra maksut
OSTOL	Ostolaskut liitt/man
OSTOT	Ostolaskut
PALKAT	Palkkatositteet
PANKKI	Pankkien tiliotteet
SISLAS	Sisäiset laskut Proe
SISRON	Sis laskut Rondo
SOSTYO	Pro Consona
YMR10	MR Laskulaji 10
YMR12	MR Laskulaji 12
YMR13	MR Laskulaji 13
YMR14	MR Laskulaji 14
YMR15	MR Laskulaji 15
YMR16	MR Laskulaji 16
YMR17	MR Laskulaji 17
YMR18	MR Laskulaji 18
YMR19	MR Laskulaji 19
YMR20	MR Laskulaji 20

YMR28	MR Laskulaji 28
YMR29	MR Laskulaji 29
YMR40	MR Laskulaji 40
YMR45	MR Laskulaji 45
YMR54	MR Laskulaji 54
YMR60	MR Laskulaji 60
YMR70	MR Laskulaji 70
YMR80	MR Laskulaji 80
YMR82	MR Laskulaji 82
YMR83	MR Laskulaji 83
YMR84	MR Laskulaji 84
YMR85	MR Laskulaji 85
YMR86	MR Laskulaji 86
YMR91	MR Laskulaji 91
YMRHYV	MR hyvityslask kuitt
YMRMAN	MR Manuaalisuorituks
YMRVII	MR Viitesuoritukset
ZAPU	UDP raportointi
ZKOM	KOM konversio